

Kuurot ja arki

Vammaisuuden representaatioita *Kuuromykkäin* lehdessä vuosina 1896–1912

Minna Muiluvuori

Etnologian pro gradu -tutkielma

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Huhtikuu 2025

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, humanistinen tiedekunta
Kulttuurien tutkimuksen tutkinto-ohjelma, etnologia

MUILUVUORI, MINNA: Kuurot ja arki. Vammaisuuden representaatioita *Kuuromykkäin lehdessä* vuosina 1896–1912.

Pro gradu -tutkielma. 83 sivua, 3 liitesivua.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin kuurojen arjen representaatioita 1800–1900 -luvun vaihteen suomalaisessa kuuroille suunnatussa lehdessä. Tutkielman tarkoituksena on lisätä tietoa kuurojen arjesta menneisyydessä, mikä samalla auttaa ymmärtämään vammaisten arkea nykypäivänä. Analysoin yleistä representaatiota, jota lehdessä rakentavat erityisesti kuulevat auktoriteetit, kuten opettajat ja papit. Nostan esille myös kysymyksen siitä, miten kuurot itse kuvaavat arkeaan. Arjen kategoria paljastaa myös asioita siitä, kuinka kuurojen identiteettejä kuvataan historiassa. Tutkimuksen keskeisinä käsitteinä käytän *identiteetin*, *representaation* ja *diskurssin* käsitteitä.

Aineistonani toimii vuodesta 1896 lähtien toimitetun suomenkielisen *Kuuromykkäin lehden* julkaisut, kuten uutiset, opettavaiset tekstit, rukoukset, matkakertomukset ja kuurojen kirjoittamat kirjeet. Tekstit on poimittu ajallisesti joka toiselta vuodelta, aina vuodesta 1896 vuoteen 1912. Tämä tarkoittaa yhteensä yhdeksää lehteä 16 vuoden aikaväliltä. Tätä aineistoa käsittelemän diskurssintutkimuksen keinoin. Olen siis kiinnostunut tavoista, joilla arjen kategoriaa rakennetaan lehden tuottamassa puheessa. Analyysia toteutan Norman Faircloughin kolmiosaisen diskurssianalyysimallin avulla, missä keskeisenä ovat toimijat, toimijoiden tuottama puhe ja konteksti, jossa toimijat tätä puhetta tuottavat.

Analyysi paljastaa, että kuurojen arjesta rakennetaan moninaista kuvaa. Aiemmassa historiankirjoituksessa painottuvat negatiiviset valtdiskurssit kuuroudesta parannettavissa olevana sairautena, Jumalan rangaistuksena ja rikollisuuteen altistavana tekijänä ovat esillä lehdessä. Kuitenkin myös myönteisempiä vastadiskursseja esiintyy tekstissä. Toimijoina teksteistä on tunnistettavissa kuulevia ja kuuroja henkilöitä. Heidän tavoissaan puhua kuurojen arjesta on merkittäviä eroja. Puhe arjesta voidaan jakaa kuuteen eri kategoriaan, jotka olen ryhmitellyt kolmeksi kokonaisuudeksi. Näitä arjen kategorioita ovat: 1) koulutus ja kommunikaatio, 2) työ ja vapaa-aika ja 3) uskonto ja avioliitto. Koulutuksen, kommunikaation, vapaa-ajan ja uskonnon kategorioista kirjoitetaan eniten lehdissä, kun taas työ ja avioliitto jäävät vähemmälle huomiolle.

Varsinkin kuulevien tuottamat valtdiskurssit korostavat puutteita, kuurojen pelastamista, holhousta, synnin ja eristämisen teemoja arjessa. Kuuroista muotoutuu kuva poikkeavina, toisina ja ominaisuuksiltaan huonompina, kuten passiivisina ja toisista riippuvaisina kansalaisina. Sen sijaan useimmiten kuurojen esille tuomat vastadiskurssit ovat tämän vastakohta. Niissä kuurojen arjesta rakentuu aktiivinen ja itsenäinen kuva, jossa taidot, osallisuus ja positiiviset luonteenpiirteet nostetaan esille. Toisaalta samaan aikaan sekä kuulevat että kuurot tuottavat kumpiakin diskursseja.

Avainsanat: kuurous, kuulovammaiset, viittomakielisyys, vammaisuus, arki, historia, identiteetti, representaatio, diskurssi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
1.1	Tutkimuksen aihe	5
1.2	Vammaisuuden käsitteet	6
1.3	Tutkimuskysymykset	9
1.4	Aikaisempi tutkimus	11
1.4.1	Etnologinen poikkeavuuden tutkimus	11
1.4.2	Mediarepresentaatioiden tutkimus	12
1.5	Tutkimuksen tausta	16
1.5.1	Vammaisuuden historia maailmalla	16
1.5.2	Vammaisuuden historia 1800-1900-luvuilla Suomessa	18
1.5.3	Vammaisten asema nyky-Suomessa	21
2	Teoreettinen viitekehys	23
2.1	Identiteetti erojen selittäjänä	23
2.2	Representaatiot arjen jaettuina merkityksinä	25
2.3	Diskurssit rakentuvat kielessä	27
3	Aineisto ja menetelmät	29
3.1	Kuuromykkäin lehti	29
3.2	Diskurssianalyysi	32
3.3	Tutkimusetiikka	33
4	Kuulevien representaatioita kuuroista ja heidän arjestaan	35
4.1	Käsitys kuuron identiteetistä	35
4.2	Koulutuksessa opettajien rooli on keskeinen	38
4.3	Kommunikaatiota kuvataan ongelmakeskeisesti	45
4.4	Työttömyys ja epäpätevyys	48
4.5	Vapaa-aika yhdistyy vastadiskursseihin	50
4.6	Uskonto merkityksellistää arkea	56
4.7	Avoliitto ja lastenkasvatus problematisoidaan	59
5	Kuurojen representaatiot itsestä ja arjesta	63

5.1	Kuurojen oma ääni Kuuromykkäin lehdessä	63
5.2	Koulu muistelun kohteena	65
5.3	Kokemukset moninaisesta kommunikaatiosta	66
5.4	Työtä arjessa kuvataan myös neutraalisti	69
5.5	Vapaa-aika haastaa käsitystä passiivisuudesta	70
5.6	Uskonto merkityksellistää arkea	72
5.7	Avoliitot myös onnen paikkoina	73
6	Lopuksi	75
6.1	Johtopäätökset	75
6.2	Jatkotutkimusmahdollisuudet	79
	Lähteet	81
	Liitteet	88
	Liite 1. <i>Kuuromykkäin lehden tilaus-ilmoitus (01.12.1906 no 12, 24)</i>	88
	Liite 2. <i>Kuuromykkäin lehden kansi ja toimittajat (01.11.1896 no 7, 1)</i>	89
	Liite 3. <i>Kuuromykkäin lehden kuvia (01.12.1906 no 12, 7)</i>	90

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe

Tässä pro gradu -tutkielmassa tutkin kuurojen arjen representaatioita 1800- ja 1900-lukujen vaihteen suomalaisessa kulttuurissa. Näitä arjen representaatioita tarkastelen diskurssintutkimuksen keinoin ensimmäisessä suomalaisessa vammaisuuteen keskittyvässä lehdessä, *Kuuromykkäin lehdessä*, jota toimitettiin tällä nimellä aina vuodesta 1896 vuoteen 1939 asti. Tämän jälkeen lehden toimitus jatkui vuodesta 1949 lähtien *Kuurojen lehtenä* (Harjula 1996, 51, 54). Olen kiinnostunut siitä, kuinka kyseinen enimmäkseen kuulevien ääntä edustanut lehti representoi kuurojen arkea ja toisaalta, kuinka kuurot itse representoivat tätä arkea. Keskeisiksi käsitteiksi nostan *identiteetin*, *representaation* ja *diskurssin* käsitteet. Rakennan siltaa etnologian ja vammaistutkimuksen välille sekä nostaa esille myös tieteidenvälistä tutkimusta kannustavia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

Vammaisuus on nähty kauan jonakin, mikä ei kuulu arjen piiriin ja joka ennen kaikkea haastaa sitä, mitä kutsumme hyväksi arjeksi. Syyksi tälle on nostettu se, että hyvän arjen on käsitetty merkitsevän normaaliutta, kun taas vammaisuutta on määritellyt poikkeavuus. Tämä käsitys on heijastunut vammaisten elämään historian saatossa syrjintänä, epäoikeudenmukaisena kohteluna ja taisteluna omasta identiteetistä. Nämä ovat teemoja, jotka jatkuvat yhä 2020-luvulla. Vammaisuuden ja arjen tarkastelut ovat jääneet yksipuoliseksi, mikä näkyy yleisessä representaatioissa vammaisten arjesta: tämän arjen nähdään pitävän sisällään toimimattomuutta, avuttomuutta ja ilottomuutta. (Nario-Redmond 2019, 102.)

Kuitenkin tosiasiasa vammaisuus on kiinnittynyt arkeen hyvinkin tiiviisti ja sitä esiintyy kaikissa elämänvaiheissa (Nario-Redmond 2019, 4). Se näkyy esimerkiksi julkisessa keskustelussa, mediassa, työelämässä, koulutuksessa, terveydenhuollossa ja arjen kielessä. Vammaisuutta on ollut kaikissa kulttuureissa kautta historian, mutta Suomessa vasta 1800-luvulla vammaiset alettiin tunnistaa omana erillisenä ryhmänään esimerkiksi köyhistä ja kroonisesti sairaista (Leppälä 2015, 20; Vehmas 2005, 21). Vähitellen yleinen representaatio vammaisuudesta on muuttunut: synnin ja rikollisen leimat ovat väistyneet ja passiivisista holhotuista on tullut osallistuvia kansalaisia (Leppälä 2015, 17, 22; Vehmas 2005, 57).

Tästä muutoksesta huolimatta suomalainen vammaistutkimus on ollut kauan hyvin yksipuolista sekä lääketieteeseen perustuvaa. Kuitenkin 2000-luvulla suomalainen yhteiskuntatieteellinen vammaistutkimus on laajentunut, mutta silti esimerkiksi vammaisten

oma ääni on jäänyt vähäiseksi tai täysin kuulumattomaksi (Kivirauma 2015a, 12–13; Vehmas 2012, 273). Suomalaisen vammaistutkimuksen tila on heijastunut myös etnologian tutkimukseen, joka on ohittanut vammaisuuden yhtenä mahdollisena tutkimuskohteenaan. Tämä tutkimus on täyttämässä tätä tutkimusaukkoa.

Olen rajannut tutkimustani useammilla eri tekijöillä, joista keskeisin liittyy aineiston saatavuuteen. Ennen 1800-lukua lähteitä vammaisuudesta on vain niukasti, joten *Kuuromykkäin lehti* on merkittävä aikalaislähde tuolta ajalta (Vehmas 2005, 21). Analysoin eri lehtien numeroita aina vuodesta 1896 vuoteen 1912. Syynä rajaukseen ovat historialliset syyt. Keskeisimpänä on 1800-luvulla tapahtunut yhteiskunnallinen murros, joka vaikutti muun muassa talouteen, politiikkaan ja kulttuuriin (Harjula 1996, 204; Kinnunen 2015, 8). Myös vammaisten tunnustaminen omaksi ryhmäkseen ja heidän oikeuksiensa sekä mahdollisuuksiensa vähittäinen laajentuminen on keskeistä tuolle ajalle. 1800-lukua pidetäänkin aiemmassa tutkimuksessa perustana vammaisten koulutukselle, työlle ja sosiaaliselle osallistumiselle (Vehmas 2005, 53). Vuosi 1912 rajaa tarkastelun myös ennen ensimmäistä maailmansotaa (1914-1918) edeltäneeseen aikaan.

1.2 Vammaisuuden käsitteet

Vammaisuutta koskevassa tutkimuskirjallisuudessa termien käyttö on ollut tarkkaa ja siksi haluan jo heti aluksi tuoda esille tässä tutkimuksessa käytettävät termit ja niiden merkitykset. Vammaistutkimuksen termit ovat kokeneet usein problematisoinnin puutetta, ja tutkijat ovat sortuneet siihen, että ryhmät esitetään yhdenmukaisina ja täten ulossulkevinä (Katsui ja muut 2021, 43). Tätä haluan välttää tässä työssä ja tuoda esille, että kuulumisen kriteereistä ja nimityksistä on monenlaisia näkemyksiä yhteisöjen monimuotoisuuden myötä. Erityisesti määrittelyajankohdalla on väliä, sillä esimerkiksi suomen kieleen termi *vammaisuus* vakiintui vasta 1970-luvulla (Harjula 1996, 11; Kinnunen 2015, 66). Sitä ennen historiallisissa aineistoissa käytettiin esimerkiksi termejä *vaivainen* ja *aistiviallinen* (Harjula 1996, 27, 48). Käsitteiden muutos kertoo ennen kaikkea muutoksesta kohti vammaisten kansalaisaseman tunnustamista (Teittinen 2014).

Vammaistutkimuksessa vammaisuuden määrittely on osoittautunut vaikeaksi kysymykseksi, johon vaikuttavat muun muassa aika, paikka, määrittelijät ja erilaiset tavat, joilla vamma voi näyttäytyä eri yksilöiden arjessa. 1800-1900-lukujen vaihteessa tätä määrittelyä tekivät

enimmäkseen huolto-organisaatiot, kuten kirkko tai koulu, minkä huomasi myös aineistoni äänistä (Harjula 1996, 24). Usein määrittely onkin keskittynyt siihen, mitä vammainen ei voi tehdä: rajoitteisiin osallisuudessa ja aktiivisuudessa, syrjintään sekä epäoikeudenmukaiseen kohteluun (Nario-Redmond 2019, 4). Tämä on rajoittunut määrittelytapa.

Vammaisuuden laaja ja moniulotteinen määrittely on yksi lähtökohta, johon tämä tutkimus perustuu. Arkikielessä vammaiset määrittyvät ennen kaikkea henkilöiksi, joilla on jokin fyysinen, ruumiiseen liittyvä vamma. Tämä *lääketieteellinen malli* tukeutuu lääketieteen luokituksiin ja diagnooseihin sekä kulttuurin käsityksiin normaalista (Vehmas 2005, 58–59; Kinnunen 2015, 83). Kuitenkaan tämä määritelmä ei ole riittävä, koska tämän lisäksi kyse on myös vamman ja yhteiskunnan välisestä suhteesta. Fyysisten tekijöiden lisäksi tarkasteluun on otettava esimerkiksi kieli ja asenteet. Toisin sanoen vammaisuus on jotakin, mikä rakentuu ihmisten vuorovaikutuksessa. Tämä vammaisuuden *sosiaalinen malli* ei kuitenkaan kiellä vammojen tai toimintarajoitteiden olemassaoloa, eikä ehdota, että ne olisivat poistettavissa pelkästään ympäristöä ja asenteita muokkaamalla. (Kivirauma 2015a, 6, 11; Kinnunen 2015, 68–69.) Tämä tutkielma ja siinä käytetyt määritelmät painottuvat sosiaalisen mallin puolelle. Vammaisuuden sosiaalinen malli onkin yleisesti hyväksytty malli erityisesti humanistisissa tieteissä ja yhteiskuntatieteissä. Esimerkiksi vammaisuuden historiaa käsiteltäessä, se on johtava tarkastelumalli. (Blackie & Kuuliala 2021, 156–157).

Vammaisuuden käsitteissä on tapahtunut hiljattainen muutos lääketieteellisestä mallista sosiaaliseen malliin 1970-1980-lukujen aikana. *Vamma*-termiä on alettu käyttää tarkoittamaan fyysistä ruumiiseen kohdistuvaa vammaa ja *vammaisuus* termiä kuvaamaan vammaa sosiaalisena konstruktiona. (Kivirauma 2015, 9, 11; Blackie & Kuuliala 2021, 157.) Tämä dikotomia on ollut haastava ja kumpaankin näkökulmaan on liittynyt omia heikkouksiaan. Lääketieteellisen mallin ja vamma-termin on nähty kuvaavan vammaisuutta ongelmakeskeisesti ja yksinkertaistaen kuvaa toimintakyvystä. Kulttuurinen malli ja vammaisuus-termi ovat sortuneet sen sijaan siihen, että ne ovat ohittaneet vamman itsensä kokonaan. (Esmail 2013, 12; Blackie & Kuuliala 2021, 157.) Kuitenkin tämä kaksijakoinen malli on muuttunut 2000-luvun puolella moninaisemmaksi ottaen vaikutteita esimerkiksi feministisestä tutkimuksesta. (Kivirauma 2015, 9, 11.)

Sama määrittelyn vaikeus esiintyy kuurojen yhteisöä määriteltäessä, mikä on johtanut itse siihen, että termiä kuuro ei tietoisesti yleensä määritellä. Tähän on päädytty, jotta poissulkemisen riski voitaisiin välttää. Tärkeämmäksi nähdään itseidentifioituminen, suhde

yhteisöön ja yhteiset tavoitteet sekä viittomakielen rooli. (Katsui ja muut 2021, 38, 41). Yhteisöön nähdään kuuluvaksi myös henkilöt, jotka eivät itse ole kuuroja tai kuulovammaisia, kuten viittomakieltä käyttävät läheiset (Salmi & Laakso 2005, 14). Tässä tutkielmassa en määrittele kuuron käsitettä ja hahmotan kuurojen yhteisön monimuotoisesti erityisesti viittomakielen kautta. Myös viittomakieliset kuulevat henkilöt kuuluvat tähän yhteisöön.

Käsitteet sekä niiden muutos heijastelevat oman aikansa ajattelua ja asenteita. Terminä *kuuro* on ollut suomen kielessä 1500-luvulta asti, jolloin Mikael Agricola otti sen käyttöön. Vasta 1860-luvulla kuurojen koulujen perustamisen yhteydessä kieleen yleistyi termi *kuuromykkä*, mikä näkyy myös tutkimani lehden nimessä ja lehdessä käytetyssä kielessä. Se syntyi vastineena ruotsinkieliselle *döfstum*-käsitteelle ja saksalaiselle *Taubstumm*-käsitteelle. (Harjula 1996, 51.) Britanniassa ja Pohjois-Amerikassa vastaavia käsitteitä olivat *deaf and dumb* ja *deaf-mute* (Esmail 2013, 16). Termin taustalla oli käsitys syy-seuraussuhteesta, jonka mukaan kuurot olisivat myös mykkiä ja heillä ei olisi ollut kieltä (Salmi & Laakso 2005, 12). 1920-luvulla termiä alettiin kritisoimaan, mutta silti kuuromykkä-termi säilyi aina 1940-luvulle asti (Harjula 1996, 54). Kuuromykkä-termin käytöstä alettiin luopumaan vähitellen 1950-luvulta lähtien, kun yhä suurempi määrä tunnisti termin loukkaavana, vanhahtavana ja väärään tietoon perustuvana (Salmi & Laakso 2005, 12, 14).

1970-luvulla *kuulovammainen*-termi yleistyi lääkärien ja opettajien keskuudessa, mutta ei koskaan täysin rantautunut kuurojen yhteisöihin. Vuosisadan lopulla *viittomakielinen*-termi vakiintui kuurojen yhteisöissä käytetyimmäksi termiksi, joka nostaa viittomakielen kuurojen ensisijaisena äidinkielenä. Tähän viittomakielisten yhteisöön katsotaan kuuluvaksi kuurot, kuulovammaiset, huonokuuloiset, kuurojen kuulevat vanhemmat ja muita kieleen sidoksissa olevia henkilöitä. (Rainò 2005, 33.) Jotkut viittomakieliset kuurot eivät koe itseään vammaisiksi, vaan sen sijaan ensisijaisesti kielivähemmistöksi. (Salmi & Laakso 2005, 14.) Tässä tutkielmassa ensisijaisena näkökulmana on vammaisuus, koska yli vuosisadan ajan kuurot ovat argumentoineet, että kuurona eläminen on vammauttava tekijä sosiaalisissa olosuhteissa, joissa ymmärryksessä ja tuessa on puutteita (Esmail 2013, 11–12). Tämä näkökulma ei kuitenkaan tarkoita kuurojen kielivähemmistön roolin kieltämistä tai sivuuttamista: heidän kulttuuriperintönsä kulkee mukana tutkielmassa.

Vaikka aineistossani käytetään kuuromykkä-termiä, teen tietoisesti valinnan olla toistamatta termiä ja sen sijaan käytän termiä *kuuro*. Tämä valinta on tehty selkeyden ja luettavuuden vuoksi, mutta myös sen tähden, että se on yleisesti hyväksytty termi kuurojen yhteisöissä.

Termi esiintyy myös lehdessä otetuissa aineistolainauksissa. Jätän termin ilman tarkempaa määritelmää ja sisällytän siihen koko kuurouden ja viittomakielisyyden spektrin. Yhtenä syynä tähän on myös se, että 1800-1900-lukujen vaihteessa vammaisuudelle ei ollut yksiselitteistä määritelmää ja sen sisältö oli hyvin hajanainen (Salmi ja Laakso 2005, 19). Kuitenkin *Kuuromykkäin* lehti on suunnattu ennen kaikkea kuuroille lukijoille (Salmi & Laakso 2005, 69; kts. Liite 1).

1.3 Tutkimuskysymykset

Kuurojen arjen representaatioita 1800-1900-luvun vaihteessa *Kuuromykkäin* lehdessä tutkin seuraavien tutkimuskysymysten ohjaamana:

1. Minkälaiseksi kuurojen arki rakentuu *Kuuromykkäin lehdessä*?

1.1 Miten kuulevat representoivat kuurojen arkea?

1.2 Miten kuurot itse representoivat omaa arkeaan?

Tässä tutkimuksessa arki on näkökulma, jonka kautta tarkastelen vammaisuuden rakentumista. Arjen tutkimuksen on nähty kauan aikaa olevan ”tavallisten” ihmisten tutkimusta (Tschofen 2013, 73). Tämä on ollut yhtenä syynä, miksi arki on haluttu jopa hylätä liian yksinkertaisena ja laajana käsitteenä, jolle ei ole edes pyritty tekemään moniakaan määrittely-yrityksiä. Kuitenkin arjen käsite on tärkeä analyttinen käsite, kategoria ja tutkimusalue, joka on useimmissa tieteissä ohitettu. 1970-luvulta lähtien käsitettä on alettu problematisoida enemmän: jostakin tuttua pidetystä on tullut haastavaa. Nykyään arjen tutkimukseen liitetään esimerkiksi aktiiviset toimijat ja sosiaalisen konstruktionismin näkökulma. (Tschofen 2013, 73–75, 78.)

Pääkysymyksellä tarkoitukseni on hahmottaa yleistä representaatiota kuurojen arjesta *Kuuromykkäin* lehdessä. Kyse on *diskursseista* eli kulttuuria lävistävistä merkityksellistämistavoista kuin myös *representaatioista* eli tiettyä ryhmää tai ilmiötä kuvaavista edustuksista. 1800-luvulla lehdet edustivat ennen kaikkea huolto-organisaatioiden, kuten kirkon tai koulun, ääntä (Harjula 1996, 24). Tämä sama näkyy *Kuuromykkäin* lehdessä, jossa kuurojen rinnalla kirjoittavat kuulevat papit ja opettajat. Lehden sisältö on siis ennen kaikkea auktoriteettien kontrolloimaa ja kertoo monin kohdin enemmän vammaisuuden määrittelijöistä kuin itse vammaisista (kts. Kivirauma 2015a, 13).

Ensimmäinen alakysymys keskittyy näihin kuulevien kirjoittajien, enemmistön, tapaan representoida kuurojen arkea. Sen sijaan toinen alakysymyksistä on asetettu itse kuurojen arjen kokemusten tutkimiseksi. Kummankin alakysymyksen, mutta erityisesti jälkimmäisen alakysymyksen, keskiössä on *identiteetin* käsite: henkilökohtaiset kokemusmaailmat, suhteet toisiin ihmisiin ja käsitykset itsestä toimijana. Aiemmassa tutkimuksessa keskeiseksi ongelmaksi on nostettu se, että vammaisten omat kokemukset puuttuvat usein tutkimuksista (Harjula 1996, 15). Oma tutkielmani on täyttämässä tätä tutkimusaukkoa. Kuuromykkäin lehti onkin hyvä aineisto tämän tutkimusintressin suhteen, koska vaikka lehti koostuu enimmäkseen näistä kuulevien auktoriteettien kirjoituksista, se on ensimmäinen lehti, jossa julkaistiin myös kuurojen itsensä kirjoittamia kirjeitä. Nämä kirjeet murtavat kulttuurissamme vallitsevia stereotyyppioita siitä, että historiallisten ihmisten tai yleensäkin vammaisten arki olisi ollut passiivista: ihmiset tekivät asioita ja nauttivat arjesta, kuten nykyäänkin – tietenkin oman aikansa mahdollisuuksien ja rajoitteiden mukaisesti. Kyse on siis pohjimmiltaan muistitiedon laajentumisesta. (Blackie & Kuuliala 2021, 158, 163–164; Savolainen & Taavetti 2022, 15.)

On kiinnostavaa nähdä, minkälaisiin diskursseihin representaatiot tukeutuvat. Sävyttävätkö arjen representaatioita negatiiviset diskurssit esimerkiksi vammaisuudesta Jumalan rangaistuksena, rikollisuuteen altistavana tekijänä tai lääketieteellisenä tragediana (Vehmas 2005, 21)? Leimaako vammaisten arkea sijoittuminen ennen kaikkea vain johonkin ”toisen” kategoriaan, jota luodaan suhteessa kuuleviin ihmisiin (Hall 1997c)? Tärkeää on kysyä myös, onko aineistosta nähtävillä myös jonkinlaista erilaista, jopa vastustavaa puhetta, joka murtaisi aikansa käsityksiä vammaisuudesta ja normalisoisi arkea.

Tällaisia historiallisia arjen representaatioita on tärkeä tutkia, koska jotta voisimme ymmärtää vammaisuutta nykyaikana, on meidän ymmärrettävä ensin historiaa ja sitä, kuinka vammaisuuteen on suhtauduttu (Kivirauma 2015a, 6–7). Vammaisten arjen tutkimuksen vähäisyys ja varsinkin vammaisten omien äänien kuulumatta jääminen ovat jättäneet tähän suuren aukon, jota oma tutkimukseni täydentää. Työn tekeminen lähtikin juuri siitä halusta ymmärtää paremmin kuuroja ja heidän arkeaan yhteiskunnassa, joka yhä on monin paikoin syrjivä ja joka ei tarjoa riittäviä ratkaisuja saavutettavuudessa.

Vammaisuuden diskursseista on tärkeä puhua riippumatta kuuluuko vammaisryhmään vai ei. Vammaisuus on kauan mielletty sensitiiviseksi, tabuksi, aiheeksi kulttuurissa. Tästä kertoo esimerkiksi se, että vammaisen terminä mielletään yhä usein negatiivisena ja sitä käytetään monissa konteksteissa haukkumasanana. Kuitenkin tällainen hiljaisuus ja tiedon

puutteellisuus lisäävät vain vammaisuuden tabuna pysymistä, stigmatisointia ja ryhmien välille syntyviä me-he -asetelmia. Tutkimus on yksi tapa normalisoida erilaisia identiteettejä ja arjen muotoja – lisätä ymmärrystä, kohtaamista ja oppimista.

1.4 Aikaisempi tutkimus

1.4.1 Etnologinen poikkeavuuden tutkimus

Tutkimukseni paikantuu suomalaisen etnologian, sosiaalishistorian ja sosiologisen vammaistutkimuksen risteyskohtaan. Se hakee inspiraatiota myös erilaisten media-alustojen – erityisesti lehtien – tutkimuksesta. Etnologista tutkimusta leimaakin tällainen poikkitieteellisyys (Sääskilahti 1997, 5, 21). Keskeisin aiempi tutkimuskenttä, joka on työni pohjana, linkittyy siis arjen mediarepresentaatioiden, kuten lehdissä rakennettujen representaatioiden, tutkimukseen. Tässä ensimmäisessä alaluvussa käsitelen erityisesti etnologista tutkimusta, jossa vammaisuus tai muu ryhmään liittyvä poikkeavuus ja arki ovat olleet keskeisessä roolissa. Toisessa alaluvussa tarkastelen erilaisia mediarepresentaatioiden tutkimuksia. Näitä seuraavat tutkimusta taustoittavat alaluvut käsittelevät vammaistutkimusta ja erityisesti kuurojen tutkimusta maailmalla sekä Suomessa.

Etnologiassa vammaisuutta sekä muita marginaaleja ovat käsitelleet esimerkiksi etnologit Maria Bäckman (2024) ja Pia Olsson (2018). Bäckman on tutkinut valkoiselle kepillä annettuja merkityksiä arjessa. Monissa tutkimuksissa on löydetty, että useat sokeat eivät käytä tällaisia apuvälineitä, koska niiden nähdään tuovan huomion vammaan. Kyse tällaisissa apuvälineissä on siis jopa kehon, stigman ja syrjinnän teemoista. Bäckmanin mukaan etnologia voisi olla kiinnostunut valkoisen kepin tapaisissa apuvälineistä esimerkiksi materiaalisen kulttuurin kautta, mutta myös symbolisella tasolla. Kepillä onkin vaikutuksia todellisuuteen – se herättää reaktioita, ohjaa käytöstä ja ennen kaikkea luo identiteettejä. (Bäckman 2024, 83, 85, 90.) Myös tässä tutkielmassa tällaiset arjen identiteetit muokkaantuvat moninaisin tavoin *Kuuromykkäin* lehdessä. Esimerkiksi materiaalisuuden teemat ovat esillä muutamissa kohdissa lehteä.

Olsson on tutkinut etnologiassa marginaaleja varsinkin kulttuurin ja normien näkökulmista käsin. Hänen tutkimuksensa sijoittuu monikulttuuriseen kouluympäristöön, jossa hän on selvittänyt poikkeavuuden syntymistä ja vaikutuksia. Vaikka tutkimus ei keskity

vammaisuuteen, voidaan Olssonin havaintoja soveltaa myös muihin ryhmiin kuin monikulttuuriseen nuorisoon 2000-luvulla. Olsson kirjoittaa esimerkiksi siitä, kuinka koulumaailmassa syntyy tiettyjä hierarkioita ja kategorioita, jotka perustuvat käsityksiin normaalista ja poikkeavasta. (Olsson 2018, 10–13.) Samalla tavalla Kuuromykkäin lehti rakentaa tällaisia hierarkkisia asetelmia, jossa kuuroja ja kuulevia arvotetaan eri tavoin.

Poikkeavuutta arjessa on tutkinut myös esimerkiksi etnologi Johanna Pohtinen tutkimuksessaan (2014) kinky-arjesta. Kinky-seksuaalisuus on kauan ollut patologisoitu ja stigmatisoitu ilmiö. Tämä toiseus liittyy ennen kaikkea normatiivisuuden käsityksiin (Pohtinen 2023, 17). Myös kuurot on asetettu ja asetetaan yhä nykyäänkin usein tähän toisen kategoriaan. Pohtisen tutkimuksesta korostuu se, että muiden silmiin epänormatiiviselta vaikuttava toiminta, voi olla hyvinkin arkista tietyille ryhmälle. Kinky-yhteisön jäsenet kuvaavatkin arkeaan ennen kaikkea normaalina. Pohtisen tutkimuksessa arki rakentuu muun muassa materiaalisuuden, yhteisöllisyyden ja tunnetilojen myötä. Keskeiseksi arjen paikaksi muodostuu kotiympäristö. (Pohtinen 2023, 16, 18.) Myös omassa työssäni on kyse epänormatiivisen, toisen, arjen rakentumisesta. Arki rakentuu ympäristöjen ja niihin liittyvien tunteiden ja toiminnan avulla.

Pohtisen toisessa julkaisussa (2014), hän pohtii myös yhteisöllisyyden merkitystä arjessa syvällisemmin. Hän käsittelee esimerkiksi kinky-yhteisössä vallitsevaa käsitystä kuvitteellisesta yhteisöstä. Tässä yhteisössä, jossa kaikki jäsenet eivät koskaan tapaa toisiaan, mutta käsittävät toisensa yhteisön jäseniksi, tätä yhteisöllisyyden tunnetta luodaan Pohtisen mukaan erilaisin keinoin. Tätä kuvitteellista yhteisöä arjessa luodaan esimerkiksi symbolien ja itsestä kertomisen avulla. (Pohtinen 2014, 10–11.) Myös kuurojen yhteisö aineistossani muodostaa tällaisen kuvitteellisen yhteisön, joka jakaa yhteisiä ajatuksia ja kokemuksia.

1.4.2 Mediarepresentaatioiden tutkimus

Tällaisen arjen poikkeavuuden tutkimuksen lisäksi erilaisten identiteettirepresentaatioiden tutkimus mediassa on ollut yleistä. Tällaisia lähihistoriaan sijoittuvia tutkimuksia ovat kielitieteiden professori Sari Pietikäisen (2000) tutkimus etnisten representaatioiden tuottamisesta *Helsingin Sanomissa* ja etnologi Johanna Latvan (2021) tutkimus naiseuden normeista monissa eri sanomalehdissä. Erityisesti lähihistoriassa vammaisuutta mediassa ovat tutkineet vammaistutkija Ella Houston (2019) ja väitöskirjatutkija Joonas Kinnunen (2015).

Houstonin tutkimus keskittyy vammaisten representaatioihin mainoksissa ja Kinnusen sosiaalishistorian pro gradu -tutkielma tarkastelee vammaisten kokemuksia saavutettavuutta käsittelevässä lehdessä.

Helsingin Sanomia analysoinut Pietikäinen tekee tutkimuksessaan huomion siitä, kuinka mediaa käytetään eronteon, me-he -asetelmien, rakennusalustana. Kyse on pohjimmiltaan enemmistö- ja vähemmistöasemien tuottamisesta, jossa esimerkiksi maahanmuuttajat ja saamelaiset asetetaan tällaisessa isossa lehdessä vähemmistön asemaan. (Pietikäinen 2000, 11–12, 15.) Tällainen toiseuttaminen on myös keskeinen näkökulma tässä tutkielmassa. Pietikäinen tuo esille sen, että lehdet ja niissä usein negatiiviset stereotyyppit ovat enemmistön tuottamia ennen kaikkea enemmistölle, mikä näkyy omassa työssäni esimerkiksi erityisesti kuulevien äänien esille nostamisena. Representaatioiden rakentamisessa tapahtuu rajaamisen, kehystämisen ja suosimisen prosesseja, joissa keskeisenä on käytetyn kielen, kuten aikamuotojen, passiivin tai aktiivin käytön tai tunnetilojen välittämisen, analysointi. (Pietikäinen 2000, 94–96, 144–145.)

Latvan naisten kaljuutta käsittelevä tutkimus ammentaa 1990–2010 -lukujen sanomalehtiaineistoista. Hän käsittelee hiuksettomuutta osana julkista keskustelua normaalin ja epänormaalin rajoista. Hiukset eivät ole osa vain jotakin materiaalista, vaan ne liittyvät kulttuurimme representaatioihin naiseudesta. Latva käsittääkin lehdet keskeisenä näitä käsityksiä välittävänä toimijana, jossa äänen saavat asiantuntijat ja harvoissa kohdissa myös hiuksettomat naiset. (Latva 2021, 8–9.) Nämä sanomalehtikeskustelut heijastelevat enimmäkseen sairauden sekä poikkeavuuden teemoja, joista käy ilmi, että kaljuutta ei ymmärretä osana arkea. Latva kuitenkin tuo esille, että myös muutosta on havaittavissa lehdissä ja varsinkin kaljujen naisten omilla äänillä on ollut vaikutusta ilmapiirin muutoksessa. (Latva 2021, 15.) Tutkimuksen painotus eri äänien esillä olemiseen sekä tiettyjen teemojen korostamiseen arjessa ovat omalle työlleni keskeisiä seikkoja.

Houston nostaa omassa tutkimuksessaan Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian mainoksista esille sen, että vammaiset naiset asetetaan mainonnassa jatkuvasti toisen kategoriaan (Houston 2019, 51). Representaatiota ohjaa inklusion puute. Haastatteluissa vammaiset naiset kokivat representaatiot epäautenttisiksi ja arjen näkökulman nähtiin puuttuvan tärkeänä osana. (Houston 2019, 57.) Nämä samat havainnot pätevät Kuuromykkäin lehteen aineistona, jota tarkastellaan 2020-luvun näkökulmasta käsin. Toisaalta huomioon on otettava, että monet lehden toimitusajankohtana kokivat lehden edistyksellisenä ja lehti edisti kuurojen asiaa,

vaikka nykynäkökulmasta lehden sisältö voi näyttäytyä vanhahtavana. Houston tuo esille myös tärkeän huomion siitä, että mainonta median muotona keskittyy paljolti lääketieteelliseen malliin vammaisuudesta. Representaatioiden keskiössä on vammaisuus jonakin parannettavana ja epäonnistumisten kautta nähtävänä. Mainoksissa esimerkiksi toistetaan stereotyyppisiä tarinoita vastoinikäymisten voittamisesta. (Houston 2019, 50.)

Kinnusen vammaisuuden lehtitutkimus keskittyy erityisesti vammaisten identiteetteihin, joista sekä vammaiset itse, mutta myös heidän läheisensä ja muut toimijat kirjoittavat. Hänen aineistonaan toimii vammaisuutta käsittelevän *Tiedotuskynnys*-lehden numerot aina vuodesta 1975 vuoteen 1978. Muiden negatiivista suhtautumista omaan identiteettiin käsitellään usein ymmärtävällä ja etäisyyttä ottavalla tavalla. Kulttuurista omaksutut käsitykset omasta poikkeavuudesta ja epänormaaliudesta näkyvät melkein kaikissa kirjoituksissa. (Kinnunen 2015, 68.) Lehtiteksteissä kirjoittajat käsitteellistävät kokemuksiaan problematisoidun vammaisen-terve -dikotomian kautta, vaikka kirjoittajat eivät rinnasta vammaisuutta suoranaisesti sairauden kategoriaan (Kinnunen 2015, 71).

Nämä tutkimukset ovat keskittyneet erityisesti lähihistoriaan, kun taas esimerkiksi etnologi Arja Turusen (2011) tutkimus naisten housejen käyttöön liittyvästä puheesta sekä John Gilroyn, Jo Ragenin ja Helen Meekoshan (2019) tutkimus vammaisista alkuperäisasukkaista, ovat keskittyneet 1800-1900-lukujen medialähteisiin. Turusen etnologiseen pukeutumistutkimukseen kiinnittyvä tutkimus naiseuden representaatioista vuosien 1889-1945 suomalaisissa lehdissä on tärkeä pohja omalle työlleni. Turunen on kiinnostunut arjesta ja siitä, kuinka kyse ei ole vain pukeutumisesta, vaan kokonaisesta naiseuden ja naisen aseman rakentumisesta yhteiskunnassa. Pukeutumistavat ja -rutiinit eivät kerro vain materiaalisuudesta, vaan myös toiminnallisesta ulottuvuudesta: identiteeteistä, ruumiillisuudesta, vallasta ja merkityksistä (Turunen 2011, 45–46, 48).

Käsitteinä Turunen käyttää myös representaation ja diskurssin käsitteitä. Hän tunnistaa arjen pukeutumisvalintojen takaa laajempia diskursseja esimerkiksi naisista alisteisessa asemassa ja naisen ihanteista, kuten siroudesta sekä puhtaudesta (Turunen 2011, 156, 166).

Representaatiot tuottavat arkea ja etnologian näkökulmasta ne välittävät tietoa arjesta. Lehdet merkityksellistävät naiseutta, mutta eivät oikeastaan suoraan ikinä kerro historiallisesta naiseudesta, vaan sen sijaan siitä, minkälaisia naisten haluttiin olevan. (Turunen 2011, 52, 58, 61, 88). Sama pätee myös kuuroihin Kuuromykkäin lehdessä: kuurojen representaatiot kertovat arjesta ja enemmänkin siitä, minkälaisia kuurojen haluttiin olevan. On hyväksyttävä

se, että lehtien kautta emme voi koskaan päästä täysin kiinni historiallisten ihmisten kokemusmaailmaan (Turunen 2011, 304, 351–355).

Arjen representaatioiden tutkiminen lehdissä on ollut myös kansainvälisessä tutkimuksessa esillä. Gilroy, Ragen ja Meekosha tutkivat vammaisten alkuperäisasukkaiden representaatioita australialaisissa 1830-1930-lukujen lehdissä. He tunnistivat aineistosta toistuvia vammaisen identiteetin representoinnin tapoja, joista ensimmäinen oli ryhmän huonommuus. Tutkimus osoittaa, että tuona aikana alkuperäisasukkaat kulttuurisesti toiseutettiin huonommaksi ryhmäksi verrattuna eurooppalaisiin yhteisöihin. Media auttoi tämän kuvan perustelussa ja loi käsitystä kuvitelluista paremmuuden luokituksista. (Gilroy, Ragen & Meekosha 2019, 40, 46.) Tämän lisäksi muita teemoja oli kuvaus tiestä hyvinvointiin, joka käsitettiin useimmissa teksteissä kristillisenä elämäntapana. Myös vammaisten suojeleminen on esillä yhtenä teemana. Suojelijoina ja pelastajina esitettiin Euroopasta tulleet kolonialistit. Samalla tämä puhe normalisoi ja oikeutti kolonialismia. Neljäntenä toistuvana teemana oli kriminalisointi, joka näkyi esimerkiksi siinä, että vammaiset tulivat usein syrjityiksi ja väärinkohdelluiksi oikeudessa. Viimeisenä keskeisenä teemana oli vielä institutionalisaatio, kuten ammattilaisten arvioinnit, mielisairaalat ja segregaatio. (Gilroy, Ragen & Meekosha 2019, 40–45.)

Myös *Kuuromykkäin* lehteä ja sen käsityksiä vammaisuudesta on käytetty osana joitakin tutkimuksia, joissa on analysoitu useampien tuon ajan lehtien vammaisrepresentaatioita. Tällaisia tutkimuksia ovat esimerkiksi Minna Harjulan (1996) Suomen historian väitöskirja vammaisuuden tulkintatavoista ja Maija Koiviston sekä Hisayo Katsuin tutkimus (2021) kuurojen avioliittokäsityksistä. Kummatkin tutkimukset ovat suuntautuneet tutkimaan vammaisuutta vuosien 1896-1930 aikana kuurojen lehdissä. Näiden aiempien tutkimusten löydökset ovat keskeinen pohja omalle työlleni.

Harjulalla *Kuuromykkäin* lehti on osa hänen laajaa tutkimusaineistoaan, johon lehtien lisäksi kuuluu lakitekstejä, tilastoja ja asiakirjoja. Vammaisuutta selitetään näissä lehdissä uskonnolla ja sitä pidettiin Jumalan rangaistuksena (Harjula 1996, 67). *Kuuromykkäin* lehden lisäksi *Suomen Aistivalliskoululehdestä* ja *Kotimaa*-lehdestä, hän on koonnut sokeuteen ja kuurouteen liitettyjä arjen ominaisuuksia. Vammaisten identiteetit esitetään lehdissä ennen kaikkea lapsellisina, pinnallisina, kiivaina ja sielunelämältään köyhinä. Kuurous kuvataan normaalia elämää ja kehitystä rajoittavana tekijänä. (Harjula 1996, 73, 147.)

Koivisto ja Katsui ovat tutkineet sen sijaan viittomakielisen yhteisön omia käsityksiä kuurojen avioliitoista *Kuuromykkäin* lehden lisäksi kahdessa eri kuurojen lehdessä, *Tidskrift*

för Dövstumma - ja *Kuurojen ystävä* -lehdissä. He ovat olleet esimerkiksi kiinnostuneita siitä, miten yhteisö on kirjoittanut näissä lehdissä vuonna 1929 voimaan astuneessa avioliittolaista, jonka mukaan kuurot eivät voineet avioitua toisten kuurojen tai muiden vammaisten kanssa. Tutkimuksessaan he löysivät, että ennen avioliittolakia yhteisön oma käsitys avioliitoista oli myönteinen, kun taas yhteisön ulkopuolella näitä avioliittoja käsiteltiin negatiivisesti. Tämä yhteisön sisäinen myönteisyys selittää myöhemmin kiivasta vastustusta avioliittolakia kohtaan. (Koivisto & Katsui 2021, 184, 192.)

Oma tutkimukseni eroaa monista näistä tutkimuksista sillä, että arjen näkökulma ja identiteetin käsite ovat vammaisten identiteettejä käsittelevän työni keskiössä. Analysoin myös kuurojen omia kokemuksia tässä työssä, mikä on jäänyt tutkimuskentällä vähäisemmäksi. Haasteiksi aiemmassa vammaistutkimuksessa onkin nostettu vammaisten määrittelijöihin liittyvien vinoumien ja aineiston heikon edustavuuden lisäksi primäärilähteiden käsittelyn niukkuus (Kivirauma 2015a, 13).

1.5 Tutkimuksen tausta

1.5.1 Vammaisuuden historia maailmalla

Vammaisuuden historian tutkimusperinne on varsin nuori maailmalla kuin myös Suomessa (Kivirauma 2015a, 12). Esittelen tässä luvussa joitakin työlleni keskeisimpiä vammaisuuden historian tutkimuksia, kuten Suomen viittomakielisten historiaa tutkineiden Eeva Salmen ja Mikko Laakson *Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia* -teoksen (2005) ja Simo Vehmaksen *Vammaisuus. Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan* (2005). Nuoresta tutkimusalasta huolimatta poikkeavuus on ollut aina tutkijoiden kiinnostuksen kohteena.

Poikkeavuutta kuin myös sen määrittelyä on ollut koko historian saatossa. Tällaista käytöksen, ihmisten ja asioiden määrittelyä ovat tehneet valtainstituutiot, kuten valtio tai kirkko. Kyse on ollut ja on yhä sosiaalisesta kontrollista, jossa normit rakentavat tietynlaista rajanvetoa. Tällaisten instituutioiden edustajilla on valtaa määrittää tietyt asiat tai tässä tapauksessa henkilöt poikkeaviksi, ongelmiksi, sekä määrittää ongelman tyyppi ja mitä ongelman ratkaisemiseksi voidaan tehdä. (Conrad & Schneider 1992, 8.) Kaiken poikkeavuuden määrittely on kulkenut historian saatossa melko samoja reittejä: keskiajalla ja sitä ennen poikkeavuus on määrittynyt moraalien kautta synniksi, uudella ajalla lakien kautta

rikokseksi ja uusimmalla ajalla lääketieteen kautta sairaudeksi (Vehmas 2005, 57). Useat näistä määrittelytavoista ovat eläneet myös rinnatusten.

Vammaisuus on ollut yksi tällainen valtainstituutioiden määrittelyn kohde. Se on käsitetty yhteisön yksilökuvaa rikkovana identiteettinä, joka on yhdistetty erilaisuuteen, toiseuteen ja stigmaan. (Harjula 1996, 12.) Tämä määrittely on näkynyt kauan myös historiallisissa aineistoissa ja niiden tutkimuksessa, koska kyseinen aineisto on ollut yleensä tällaisten auktoriteettien, tuottamaa (Nygård 2001, 15).

Ensimmäisiä parhaiten säilyneitä mainintoja vammaisuudesta löytyy *Raamatusta* ja antiikin Kreikan sekä Rooman teksteistä (Vehmas 2005, 21, 24–40). Myös kuuroista on mainintoja jo esihistorialliselta ajalta aina Egyptistä ja Mesopotamiasta lähtien. Kuitenkin nämä aineistot ovat niin rajoittuneita, että tutkijat ovat voineet tehdä vain harvoja päätelmiä (Salmi & Laakso 2005, 20.) Esimerkiksi kristinuskon vakinaistumisen myötä *Uusi testamentti* toi mukanaan ajatuksen, että kuurous ei olisikaan Jumalan rangaistus, vaan sen sijaan kuurot olisivat joutuneet pahojen voimien valtaan. Toisaalta ajatusta rangaistuksesta toistettiin yhä laajasta vielä uudemmallakin ajalla. (Salmi & Laakso 2005, 22.)

Kuurojen koulutuksen alku toi kuurot osaksi historiallisia lähdeaineistoja. Renessanssin aikana kuurojen opetus, jota innoittivat uudet filosofiset ja pedagogiset aatteet, sai alkunsa. Esimerkiksi Britanniassa kuurojen opetus alkoi jo 1600-luvulla, mutta järjestelmällisesti sen alku ajoitetaan vasta 1760-luvulle. Keskeisenä ajatuksena jo tuolloin oli, että kuurot voitaisiin opettaa puhumaan. Viittomakielinen opetus on kulkenut tämän rinnalla, mutta sitä on pidetty vähemmän arvostettuna opetusmuotona. (Salmi & Laakso 2005, 22–25.)

1800-luku oli merkityksellinen vuosisata kuurojen historiassa, koska koulutuksen, kaupungistumisen ja teollistumisen myötä kuurojen yhteisöt alkoivat muodostumaan. 1800-luvun englantilaisia viittomakielen hahmottamisen tapoja ja kuurojen elettyjä kokemuksia tutkinut Jennifer Esmail (2013) tuo esille myös saman huomion tästä puheeseen tähtäävästä opetuksesta, joka on kulkenut historian saatossa nimellä *oralismi*. Vähitellen Britanniassa, Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa levinneessä oralismissa ei ollut kyse vain opetuksesta, vaan laajemmista kielen, kehon ja ihmisen määritelmistä. Näiden määritelmien keskiössä oli ajatus siitä, että ihmisen eläimestä erottaa ennen kaikkea puhuttu kieli. Tämä käsitys loi kuvaa kuuroista sivistymättöminä ja alkukantaisina, jonakin ihmisyyden ulkopuolella olevana. Samalla puhumaan opettamisen ja huulilta lukemisen opetus johti kuurojen huonoon kielitaitoon. (Esmail 2013, 7–9, 22.)

Kuurojen elämää haluttiin kontrolloida koulutuksella sekä oralismilla sekä myöhemmin eugeniikan sekä rotuhygienian keinoin. Ensimmäisiä rotuhygienian kannattajia alkoi esiintymään jo 1800-luvun lopulla, mutta maailmansotien aikana ajatukset kehittyivät ja niitä alettiin panna toimeen maailmalla. Taustalla näissä kummassakin olivat laajemmat yhteiskunnan muutokset, kuten teollistuminen, nationalismi ja evoluutioteorian kehittyminen sekä näiden rantautuminen koulumaailmaan. (Salmi & Laakso 2005, 144–146.) 1800-luvulla kuurouden patologisointi olikin yleistä: kuurojen nähtiin olevan epäonnen suomia ja täten tarvitsevan hyväntekeväisyyttä osakseen (Esmail 2013, 9, 14.) Esimerkiksi Britanniassa kuurojen lasten syntymää pidettiin suurena epäonnena, mikä vaikutti kuurojen avioliittokäytänteisiin (Esmail 2013, 150). Aina 1700- ja 1800-luvuilta asti kuuroutta on pyritty parantamaan lääketieteellisin ja teknologisin kokeiluin, joista voidaan mainita esimerkiksi toimimattomat sähköhoidot ja kuulotorvet. Näistä kehitettiin myöhemmin nykyään tunnetut ja osittain kiistanalaiset kuulolaitteet sekä sisäkorvaistukkeet. (Katsui ja muut 2021, 101; Salmi & Laakso 2005, 147.)

Tärkeää näistä ilmiöistä puhuttaessa on korostaa sitä, että ne ovat ennen kaikkea historiallisia konstruktioita – nämä ilmiöt eivät ole yksinkertaisia tai mustavalkoisia (Esmail 2013, 15). Useimmat kuurojen yhteisöt vastustivat jo historiassa näitä kulttuurisia konstruktioita. Monille tärkeänä oli viittomakieli ja näkemys siitä, että kuurous ei tee ihmisestä holhoamisen, parantamisen tai sivuuttamisen kohdetta. Toisin sanoen kuurot eivät olleet koskaan päättävien auktoriteettien passiivisia uhreja. (Esmail 2013, 17; Blackie & Kuuliala 2021, 158, 163–164.) Toistuvat yhteiskunnalliset haasteet koulutuksen, työn ja tukitoimien osalta johtivat kuurot luomaan omia tilojaan, kuten kuurojen kouluja, kirkkoja ja yhdistyksiä (Esmail 2013, 18).

1.5.2 Vammaisuuden historia 1800-1900-luvuilla Suomessa

Vammaisuuden historia Suomessa on kulkenut monin osin samoja reittejä kuin maailmallakin. Tämä suomalainen vammaisuuden historia on yhtä lailla lyhyt ja ennen kaikkea erottamisen, poistamisen sekä siron historia. Vammaisuus rinnastui Suomessa pitkään muihin marginaali-ilmiöihin, kuten rikollisuuteen, alkoholismiin ja köyhyyteen (Kivirauma 2015, 7; Rantala 2010, 24). Tiedot vammaisuudesta ovat olleet niukkoja Suomessa aina 1800-luvun loppuun saakka (Rantala 2011, 40). 1800-1900-luvun vaihteen aikalaistilastojen mukaan vammaisia Suomessa oli noin 0,5-1,5 prosenttia väestöstä, kun taas kuurojen osuus tästä olisi ollut noin 0,1 prosenttia. Arvioiden mukaan tämä 0,1 prosenttia käsittää noin 3000 kuuroa koko maassa aina vuodesta 1890 vuoteen 1912. (Nygård 2001, 82 –

83; Salmi & Laakso 2005, 32.) Arvioiden mukaan 90 prosenttia kuuroista tuona aikana syntyi kuuleviin perheisiin (Salmi & Laakso 2005, 88).

Suomessa 1800-luvulla tapahtuneet muutokset, kuten normaaliuden vaatimusten kiristyminen vähitellen edenneen teollistumisen ja työn uuden organisoitumisen myötä sekä lääketieteen kehittyminen vaikuttivat vammaisten representaation muutokseen. Nämä muutokset johtivat siihen, että vammaiset eriytyivät omaksi ryhmäkseen 1800-luvun lopulla, vaikka heidät vielä pitkälti 1900-luvullakin miellettiin osana suomalaista toimeentulo- ja köyhyysongelmaa (Teittinen 2014). Samalla vammaiset siirtyivät perheen tai kylän hoidosta valtion hoitoon ja julkiseen keskusteluun. (Leppälä 2015, 22; Vehmas 2005, 22, 54–58.)

Myös koulujen perustaminen, jossa Suomi otti mallia ulkomailta, tapahtui tällaisen erottelun perusteella. Ensimmäiset erityiskoulut perustettiin kuuroille ja sokeille 1800-luvun puolivälissä, mutta vasta vuoden 1921 oppivelvollisuuslaki ja vuoden 1922 köyhäinhuoltolaki teki vammaisten opetuksesta pakollista. (Leppälä 2015, 21.) Kuurojen erityisopetus pyrki ennen kaikkea normalisoimaan poikkeavat oppilaat (Vehmas 2005, 64). Tähän liittyi erityisesti koulutusta leimaama ”kyvykkyyden ideologia” (engl. *the ideology of ability*), jonka mukaan olemassa olisi eräänlaisia täyden ihmisen kriteerejä. Tutkimuksen mukaan vammaisia verrataan nykyäänkin jatkuvasti näihin kriteereihin: vammaisuus näyttäytyy arjessa ennen kaikkea erojen ja puutteellisuuden kautta. (Kivirauma 2015b, 103.)

Rotuhygieniä näkyi Suomessa vähemmän vuosisatojen vaihteessa, vaikka kuurojen avioliittoihin suhtauduttiin yleisesti ottaen negatiivisesti tuona aikana. Taustalla oli pelko kuurouden periytyvyydestä. (Koivisto & Katsui 2021, 184.) Kuurojen avioliittoja pidettiin ennen 1929 avioliittolakia kuitenkin oletuksena: kuurot avioituivat kuurojen kanssa, kuulevat toisten kuulevien. Näitä kuurojen välisiä avioliittoja perusteltiin erityisesti kommunikaatiotavoilla, joiden nähtiin olevan yhteneväisempiä kuurojen välillä. Vaikka avioliittoja pidettiin oletuksina, suhtautuminen niihin saattoi olla usein kuulevien puolelta hämmästelevää. (Koivisto & Katsui 2021, 185–186.)

Oralismi näkyi Suomessa rotuhygieniää voimakkaammin. Näkemys kuurojen kyvyttömyydestä kommunikoida kuulevien kanssa huoletti viranomaisia ja tämän puheen puutteen nähtiin vaikuttavan kuurojen henkiseen kehitykseen (Nygård 2001, 86–87). Aikansa käsityksen mukaan kuurous oli vammoista pahin juuri tämän syyn takia (Lindberg 2021, 208). Monet kuurot sisäistivät tämän käsityksen ja kertoivat häpeästä viittomakieltä kohtaan. Tämä ylisukupolvinen trauma näkyy yhä nykyäänkin viittomakieleen liittyvissä asenteissa. (Rainò,

35.) Ennen oralismin rantautumista suomalaiseen koulutukseen, viittomakielellä oli hyvin myönteinen asema aina 1880-1890-luvuille saakka. Koska kuurojen vanhemmat olivat usein kuulevia, viittomakieli mahdollisti perheenjäsenten välisen kommunikaation. Oralismi ei kuitenkaan pysäyttänyt kielen käyttöä, vaan sitä osaavat kuurot opettivat sitä salaa kouluissa muille oppilaille ja tätä kautta myös vanhemmille 1900-luvulla. Viittomakielen käyttö kouluissa oli kiellettyä aina 1970-luvulla asti. (Rainò 2005, 5.) Oralismista huolimatta monet kokivat kouluajan myönteisenä aikana. Yhtenä syynä tähän oli kuurojen kokema yhteenkuuluvuus: monille tämä oli ensimmäinen kerta, kun he tapasivat muita kuuroja. (Salmi & Laakso 2005, 178.)

Koulutus keskittyi ennen kaikkea kristillisen elämäntavan ja käytännön taitojen opettamiseen – teoriaa kuurojen kouluissa pidettiin turhana (Rantala 2011, 41). Tämä opetuksen painotus näkyi tuona aikana myös kuuroille tarjottavissa töissä. Työt keskittyivät ennen kaikkea käsillä tekemiseen. Kuurojen miesten yleisimpiä ammatteja Suomessa olivat puuseppä, muurari, suutari, kuvanveistäjä ja uunintekijä, kun taas naisten olivat ompelija, palvelija ja tehdastyöläinen. (Salmi & Laakso 2005, 226.) Vasta 1930-luvulta vammaisten työkyvyn parantaminen otettiin esille lainsäädännön muutoksen myötä. Mikäli vammainen ei kyennyt aktiiviseen työhön, hänet nähtiin yhä taakkana valtiolle. (Leppälä 2015, 23–24.)

Myös tämä luterilainen painotus on keskeinen huomio ymmärrettäessä tutkimukseni kontekstia. 1800-luvun loppupuolella monet papit ja kuurojen koulujen opettajat huolestuivat kuurojen jäämisestä kristillisen kasvatuksen ulkopuolelle, mikä johti kuurojentyön – kuurojen sielunhoidon – organisoimiseen (Rantala 2010, 14, 18). Tuon ajan ihmiskäsitys, ymmärrys hyvästä kansalaisesta perustui kristilliseen ihmiskuvaan, jonka ominaisuuksina nähtiin siveellisyys, Jumalalle alistuminen ja hyödyllisyys (Poulter 2011, 71–72). Esimerkiksi myös yleinen kansakoulu perustui pitkälti kristillisten arvojen opettamiseen ja ajalleen ominaisena hyvänä piirteenä nähtiin uskonnollisuus, joka samalla yhdistettiin ihmisyyteen (Koski 2011, 12, 19). Samanlainen ihmiskuva ja koulutuksen ihanteet näkyvät myös aineistossani.

Hiljattainen kirkon ja valtion eriytyminen vahvistui 1800-luvun lopulla. Kristillisen toiminnan rinnalle alkoi samalla nousemaan erilaisia vaihtoehtoisia maallisia järjestöjä, kuten raittiusseuroja, jotka vaikuttivat kristinuskon rinnalla ajan siveellisyyskäsityksiin. (Koski 2011, 11; Poulter 2011, 71–72.) Samoihin kaupunkeihin, joihin ensimmäiset koulut perustettiin, syntyi myös kuurojen yhteisöjä, yhdistyksiä ja liittoja. (Nygård 2001, 180–181.) Ensimmäinen kuurojen liitto, *Mykkäinseura*, syntyi 1880-luvulla Turkuun. Vuonna 1900 koko

maan kattava *Suomen Kuuromykkäin Liitto* perustettiin. (Salmi & Laakso 2005, 62, 77–78.) Kuurojen yhdistysten rooli oli merkittävä viittomakielen käytön, toisten kuurojen tapaamisen, yhteenkuuluvuuden ja myöhemmin avioliittojen syntymisen suhteen (Rainò 2004, 201–204). 1800-1900-luvun vaihteessa erilaiset kerhot, kuten ompelu-, näytelmä- ja musiikkikerhot ja urheiluseurat, sekä vuosittaiset juhlat, kuten tärkeimpinä pidetyt joulujuhlat, yleistyivät. Juhlissa ohjelmana oli useimmiten näytelmiä, runonlausuntaa, taikatemppuja ja esitelmiä. Isoimmilla yhdistyksillä oli myös näiden lisäksi erilaisia ilta-aikaan sijoittuvia tapahtumia ja säännöllisiä kokoontumisia. (Salmi & Laakso 2005, 88, 94-102.)

Näiden yhdistysten rinnalle alkoi syntyä samaan aikaan myös kuulevien auttajayhdistyksiä, joiden tarkoitus perustui hyväntekeväisyyteen. (Salmi & Laakso 2005, 62, 77–78.) Esimerkiksi Kuuromykkäin Auttajayhdistys oli kuulevien opettajien yhdistys, jonka tarkoituksena oli auttaa kuuroja. Kuitenkin tämä apu miellettiin kuurojen puolelta pitkälti holhoava, mikä johti Kuurojen Liiton haluun irrottautua omaksi yhdistyksekseen. (Rainò 2005, 44.) Näiden auttajayhdistysten lisäksi kuurojen matkapapit toimivat vuodesta 1906 eteenpäin. Papit tarjosivat kirkon palveluita ja apua, minkä tausta-ajatuksena oli pyrkiä sopeuttamaan kuuroja valtakulttuuriin: heidän mukaansa kuurojen oli tyydyttävä osaansa ja oltava kiitollisia kuulevien avusta. (Salmi & Laakso 2005, 210–211; Rantala 2010, 14, 18.)

Varsinkin kuurojen itsensä tekemät aloitteet suomalaisessa kuurojen historiassa ovat vaikuttaneet kuurojen aseman kehitykseen. Esimerkiksi kuuro-opettaja Carl Oscar Malm perusti ensimmäisen kuurojen koulun Porvooseen (Salmi & Laakso 2005, 38). Häntä pidetään myös suomalaisen viittomakielisen yhteisön perustajana, joka opetti aluksi Ruotsista tuodulla viittomakielellä. Vähitellen tämä viittomakieli jakaantui suomalaiseen ja suomenruotsalaiseen viittomakieleen. Monista Malmin oppilaista tuli merkittäviä kuurojen toimintaan vaikuttavia henkilöitä: kuuro-taiteilija Karl Albert Tallroth perusti kuurojen yhdistyksiä ympäri maata. Fritz ja Maria Hirn perustivat ensimmäisen kuurojen lastentarhan Helsingin kotiinsa. (Rainò 2005, 6, 34–35, 91; Salmi & Laakso 2005, 72–73.)

1.5.3 Vammaisten asema nyky-Suomessa

Tämä oralismin ja rotuhygienian värittämä menneisyys merkityksellistää yhä vammaisten arkea yhtenä historian suurista kertomuksista (Kivirauma 2015, 7). Vasta 1970-luvulla lähtien kuurojen oikeuksia, identiteettiä ja kunnioitusta puoltava liike on noussut toiseksi vammaisuuden historiaa värittäväksi suureksi kertomukseksi (Lindberg 2021, 213–214; Kivirauma 2015, 7–8). Kuurojen toiseuttaminen ei ole kadonnut, vaan vain muuttanut

muotoaan 2000-luvulle tultaessa (Katsui ja muut 2021, 200). Esimerkiksi rotuhygienia on jatkunut geeniteknologian ja selektiivisten aborttien muodossa (Katsui ja muut 2021, 59, 67). Historiallisia ilmiöitä on tärkeä tutkia, koska ne kertovat myös nykypäivän vammaisuudesta.

Muun muassa vammaisten syrjintä eli *ableismi* on ylisukupolvinen arkeen linkittyvä kokemus (Katsui ja muut 2021, 12). Ableismi on määritelty jatkuvasti muutoksessa olevana ilmiönä, joka ulottuu negatiivisia asenteita ja rakenteita syvemmälle. Esimerkiksi vammaisia holhoava, pohjimmiltaan autonomiaa kohtaan hyökkäävä, lämpimältäkin vaikuttava käytös luetaan myös ableismin piiriin. (Nario-Redmond 2019, 336–337.) Ableismi on käsitetty jopa osaksi tiedon historiaa: se kiinnittyy rasismin ja seksismin tavoin osaksi kulttuuria (Campbell 2009, 19). Kaikki ihmiset ovat osana ableismin vaikutuksia – myös itse vammaiset. *Sisäistetty ableismi* liittyy historian syrjivien rakenteiden omaksumiseen: tämä tulee esille esimerkiksi huonompana itsetuntona, passivisuutena ja häpeänä (Katsui ja muut 2021, 135–137).

Tutkimuksissa on löydetty, että tällainen sisäistetty sorto näkyy esimerkiksi omaelämäkerrallisissa kertomuksissa ja pidättäytymisessä apuvälineiden käytössä (kts. Bäckman 2024; Tarvainen 2019).

Tällaisia ableistisia kertomuksia toistetaan yhteiskunnassa jatkuvasti esimerkiksi mediassa, jossa käsitys vammaisista katkerina ja itsesäälin valtaamina on yleinen. Näihin tarinoihin on liitetty esimerkiksi käsitys epäoikeudenmukaisuuksista, vaikutusmahdollisuuksien puutteesta ja laiminlyönneistä. Tätä kuvaa ovat merkityksellistäneet myös kriisin ja tragedian teemat. (Vehkakoski 2015, 199–200.) Samaan aikaan esille on kuitenkin tuotu mediarepresentaatioita, joissa esillä on ollut toivon, kiitollisuuden ja viisauden teemoja (Vehkakoski 2015, 200).

Kuurojen syrjinnästä voidaan vastaavasti puhua *audismina*, joka nimensä mukaisesti liittyy oralismiin (Katsui ja muut 2021, 198). 1950-1960-luvuilta asti vaatimukset kuurojen oikeudesta viittomakieleen omana äidinkielenään ovat kasvaneet. Varsinkin kuurot itse kritisoivat oralismia. (Lindberg 2021, 213.) Vaikka 1970-1980-luvulla viittomakieli tuotiin takaisin opetuskieleksi, ei puheen korostaminen ole kadonnut opetuksesta täysin (Lindberg 2021, 215). Samaan aikaan kuurot kohtaavat haasteita julkisen sektorin huonojen tulkkauspalveluiden ja työelämän syrjinnän myötä (Katsui ja muut 2021, 111). Ymmärrys viittomakielisistä ennen kaikkea yksin vammaisina, ei kieli- ja kulttuurivähemmistönä, näkyy heidän nykyisissä oikeuksissaan (Rainò 2005, 45). Nämä historian ja nykyisyyden arjen ilmiöt ovat joitakin lähtökohtia tälle tutkimukselle.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Identiteetti erojen selittäjänä

Tämä arjen identiteettirepresentaatioita tarkasteleva tutkimus pohjautuu ennen kaikkea sosiaaliselle konstruktionismille, joka tutkimuksen kriittisenä lähestymistapana kyseenalaistaa vallitsevan todellisuuden sisäänrakennetun muuttumattoman olemuksen. Toisin sanoen todellisuus ja siinä vaikuttavat käsitteet sekä ilmiöt eivät ole staattisia, vaan jatkuvasti ihmisten vuorovaikutuksessa rakentuvia. Kyse on siis ennen kaikkea kielestä ja jaetuista ideoista. (Hacking 2009, 20, 53–54.) Tämä suhde on pohjimmiltaan kaksijakoinen, sillä kieli rakentaa todellisuutta, mutta myös todellisuus vaikuttaa kieleen koko ajan (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 24).

Tutkimukseni keskeiset käsitteet – identiteetin, representaation ja diskurssin – määrittelen tämän sosiaalisen konstruktionismin pohjalta. Käsitteiden määritelmät ammentavat kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen klassikoista, kuten Stuart Hallin identiteetti- ja representaatioteorioista sekä Michel Foucault'n valtasuhteisiin perustuvasta diskurssin käsitteen ymmärryksestä. Mitkään näistä käsitteistä eivät ole yksioikoisia ja kaikkiin niihin liittyy jonkinlaista kritiikkiä. Keskeisin identiteetti työssäni on kuurouteen liittyvät identiteetit, mutta analyysissä näemme myös esimerkkejä muista identiteeteistä, kuten sukupuoli-identiteeteistä. Identiteetti kertoo ennen kaikkea niistä tavoista, joilla yksilöt tekevät eroa toisiinsa. Representaatiot – työssäni kuurojen arjesta – liittyvät ennen kaikkea identiteetteihin. Niillä on valtaa tehdä identiteetit näkyviksi, mutta toisaalta myös jättää ne huomiotta. Representaatiot liittyvät diskursseihin, koska representaatiot eivät koskaan muodostu tyhjiössä. (Lahti 2002, 13.) Ne saavat merkityksensä diskursseissa, joita työssäni ovat esimerkiksi medikaalinen diskurssi ja tämän vastadiskurssit. Näiden käsitteiden rinnalla kulkevat näitä pääkäsitteitä tukevat oheiskäsitteet, kuten identiteettiin liittyvä *toiseuden* käsite ja representaatioihin liittyvä *stereotypian* käsite.

Hahmotan identiteetin tässä tutkielmassa kulttuurintutkija Stuart Hallin määritelmän mukaisesti. Hall näkee identiteetin joustavana ja muuttuvana, ei jonakin kiinteänä. Identiteetit rakentuvat ja muokkaantuvat tietyissä omalle paikalle ja ajalle ominaisissa diskursseissa. Tämä on tärkeä ottaa huomioon varsinkin tutkittaessa menneisyyden identiteettejä: vammaisen identiteetti 1800-1900-lukujen vaihteessa ja 2020-luvulla eivät ole samanlaisia. Perinteisen psykologiaan pohjautuvan käsityksen mukaan identiteetit kuvaisivat ennen

kaikkea keitä me olemme. Tämä itsetarkastelu perustuu omiin ominaisuuksiin ja niiden kehittämiseen. Kuitenkin Hallin mukaan identiteettiprosessit tapahtuvat suhteessa kulttuuriin ja muihin ihmisiin, jolloin identiteetti eronteon välineenä korostuu. (Hall 1996, 2–4.)

Varsinkin vammaisen identiteetin on nähty kauan rakentuvan juuri tällaisen eronteon myötä. Vammaisuus määrittyikin ennen kaikkea vähemmistöidentiteetiksi, vaikka monessa tapauksessa identiteetti on ulkopuolisen lisäksi myös sisäpuolinen: osallisuus kuulevien ja kuurojen kulttuuriin (Esmail 2013, 18). Usein vammaisen identiteettiä, jonka kuurot ovat omaksuneet, ovat määritelleet kuulevat ihmiset. Esimerkiksi kuurot käyttivät laajasti kuulevien käyttöönottamaa kuuromykkä-termiä 1800-1900-luvuilla, vaikka toki myös kritiikkiä sitä kohtaan nousi. (Salmi & Laakso 2005, 288.) Usein tällaiset arjen identiteetit esitetään hyvin yhtenäisinä ja ihmiset pelkistetään helposti oman identiteettinsä tyyppitapauksiksi (Katsui ja muut 2021, 54; Rossi 2007, 23–24). 1900-luvulla alkoi muotoutumaan nykyäänkin usein nähtävä stereotypia siitä, kuinka vammaiset ihmiset olisivat kyvyttömiä ja riippuvaisia uhreja (Vehmas 2012, 272).

Intersektionaalisuuden eli eri identiteettien päällekkäisyyden käsite kyseenalaistaa tätä näkemystä. Intersektionaalisuus on noussut esille identiteettien, kuten vammaisen identiteetin, tarkastelussa aina 1980-luvulta lähtien (Heikkinen 2007, 26). Myös kuurojen ja viittomakielisten identiteeteissä tämä on otettava huomioon. Vaikka tällaisten intersektionaalisten identiteettien tarkastelu ei ole työni keskiössä, on se keskeinen taustaolettamus työssäni. Otan analyysissä huomioon esimerkiksi iän ja sukupuolen vaikutusta identiteettien kuvaamiseen, mitkä käyvät ilmi lehtien kirjoituksista.

Analyysissä identiteettiin liittyy keskeisesti myös toiseuden käsite, josta Hall on kirjoittanut. Tästä toiseudesta voidaan puhua myös me-he -asetelmina. Hänen teoriansa mukaan toiseus viittaa kulttuurissa tapahtuviin prosesseihin, joissa erilaisuutta – binäärisiä vastakohtia – luodaan hierarkioiden ja sosiaalisen järjestyksen ylläpitämiseksi. Erilaisuutta perustellaan muun muassa eri tieteissä, kuten kielitieteissä, antropologiassa ja psykologiassa. (Hall 1997c, 234, 243.) Tämän lisäksi tiede on yksi niistä paikoista ja toimijoista, joka uusintaa ja ilmentää näitä toiseuteen liittyviä identiteetin kuvia. Yksi esimerkki tällaisista toiseuden prosesseista voisi olla sukupuolijärjestys. (Heikkinen 2007, 35.) Hall sen sijaan tuo esille rasismin klassisena toiseuttamisen esimerkkinä (Hall 1997c, 239). Samalla tavalla ableismi on vastaava toiseuttamisen kohde, joka rakentuu kulttuurissa tehtyjen me-muut -kategorisoinnin myötä.

Kuten aiemmasta kirjallisuudesta on nähty, perustuu tämä toisen identiteetti erityisesti kehon kysymyksiin (kts. esim. oralismi).

Identiteetin kulttuurinen tulkinta on yleisesti hyväksytty tiedemaailmassa, mutta silti identiteetikategorioita ja koko kategorisoinnin kulttuuria on kritisoitu essentialistiseksi: jähmeäksi ja muuttumattomaksi. Sen lisäksi intersektionaalisten tulkintatapojen puute on koettu tutkimuksia rajoittavaksi. (Rossi 2015, 99, 103, 105.) On totta, että kulttuuriin normeiksi muuttuneita kategorioita on syytä uudelleentulkita ja purkaa hyvin väliajoin, mutta tämä kategorisointi ei silti tarkoita, että identiteetin käsite tulisi hylätä. Kategorisointia on mahdotonta välttää, jos haluaa sanoja jotakin todellisuudesta. Keskeistä on hahmottaa milloin kategoriat toimivat epäoikeudenmukaisuutta ja milloin moninaisuutta luoden. (Rossi 2015, 103–104, 106.) Käytetyillä kategorioilla on voimaa vapauttaa tai sen sijaan kahlita, tuottaa vähemmistöjä ja enemmistöjä, antaa tai ottaa valtaa (Dyer 1993, 9). Omassa aineistossani näen olevan kyse sekä rajoittavasta identiteettipuheesta, mutta myös vapauttavista puhetoivoista.

2.2 Representaatiot arjen jaettuina merkityksinä

Representaation käsite on hyvin keskeinen työssäni, koska se liittyy identiteetin ja diskurssin käsitteet toisiinsa. Representaatioita on ymmärretty erilaisin tavoin tieteen historiassa. Tässä työssä ymmärrän representaatiot esittämisenä, johon liittyy arjen jaettuja merkityksiä ja poliittisia vaikutuksia (Lahti 2002, 11). Esittämisellä tarkoitan tiettyjen identiteettien tuomista esille esimerkiksi tietyillä sanoilla, kuvilla ja teoilla. Esimerkiksi *Kuuromykkäin* lehdessä keskiössä ovat representaatiot kuuroiden identiteeteistä. Kyse ei kuitenkaan ole koskaan puhtaasta todellisuuden esittämisestä: vammaisuutta ei koskaan representoida täysin todellisuuden mukaisesti *Kuuromykkäin* lehdessä. Representaatioihin liittyy aina kysymys siitä, kuka tai ketkä ovat representaation piirissä, kuinka heidät esitetään, kuka tätä esittämistä tekee ja mitä jätetään pois. Kyse on valinnoista ja muokkaamisesta, jossa representaatio ja sen esittämisen kohde harvemmin kohtaavat. (Fairclough 1997 [1995], 13, 80; Lahti 2002, 13.)

Varsinkin Hall on kirjoittanut representaatioista arjen jaettuina merkityksinä. Hänen mukaansa representaatiot tuottavat kulttuuria, joka hänelle merkitsee jaettuja merkityksiä. Nämä merkitykset tulevat esille esimerkiksi tarinoissa, kuvissa, tunteissa ja arvoissa, mutta eivät jää niihin. Ne ovat enemmänkin välineitä. Kieli on yksi keskeisimmistä tavoista, joilla

representaatioihin tiivistyvää kulttuurista tietoa jaetaan. (Hall 1997a, 1–5; Hall 1997b, 78–80.) Representaatiot kuuroista siis välittävät tietoa ja merkityksiä kuurojen identiteeteistä.

Tällaiset kulttuuriset merkitykset representaatioiden muodossa säätelevät sosiaalisia käytänteitä ja vaikuttavat käytännössä asioihin. Representaatiot liittyvät poliittiseen tekemiseen: itsen ja toisten ihmisten edustamiseen. (Rossi 2010, 261–262.) Kuuromykkäin lehti edustaa kuuroja, mutta myös toimii ja puhuu vammaisten puolesta. Lehdessä myös itse kuurot edustavat itse itseään, mutta huomattavasti vähemmän ja selkeästi valvotummin. Lehden tuottajilla on tavoitteita, jotka eivät välttämättä ole linjassa kuurojen omien agendojen kanssa (Rossi 2010, 270). Kuurojen arjen kokemukset eivät siis täysin kohtaa lehden tuottajien näkemyksiä.

Media onkin yksi keskeisimmistä representaatioihin liittyvän vallan institutionaalisista käyttäjistä (Talbot 2007, 3). Suurimmaksi osaksi kyse mediassa on uudeellenrepresentoinnista, jossa tiettyjä vakiintuneita tapoja toistetaan. Representaatioita kohdellaan hyvin eri tavalla mediassa. Jotkut niistä saavat korostetun roolin, toiset taas marginalisoidun. (Fairclough 1997 [1995], 23, 108; Väliaverronon 2003, 19). Esimerkiksi 1990-2000-lukujen vaihteessa representaatiot vähemmistöryhmistä olivat vielä hyvin loukkaavia ja ryhmää homogeenisenä kuvaavia (Dyer 1993, 1, 9).

Hallin mukaan stereotypiat ovat osa representaatioita. Niiden tarkoituksena on yksinkertaistaa ihmisryhmää tukeutuen usein yleistämiseen, liioitteluun tai muuttumattomana kuvaamiseen. Esimerkiksi vammaiset kuvataan usein stereotyyppisesti (Nario-Redmond 2019, 125). Tällainen käsittely luo normaalin ja epänormaalin kategorioita, erottaa ihmisiä toisistaan sekä ylläpitää sosiaalista järjestystä. Tämä liittyy laajemmalla tasolla vallan epätasapainoon. (Hall 1997c, 257–258.) Stereotyyppien yhteydessä on tärkeää tutkia yhtä lailla myös sitä, mitä ei sanota, mitä kuvitellaan ja mihin viitataan näyttämättä suoraan näitä asioita (Hall 1997c, 263). Kaikki stereotypiat eivät ole yleisestä käsityksestä huolimatta negatiivisia. Esimerkiksi vammaiset naiset representoidaan usein haavoittuvina, kun taas miehet vihaisina. Kummankin representaatioita värittää kuva vammaisista epäpätevinä, riippuvaisina ja ei-seksuaalisina. (Nario-Redmond 2019, 124, 138.)

Representaation käsitettä on kritisoitu enimmäkseen tietoteoreettisista eli ontologiaa ja epistemologiaa koskettavista lähtökohdista käsin. Kyse on realistien ja antirealistien tieteenfilosofiaan liittyvistä kiistoista. Ongelmaksi on nostettu se, että sosiaalinen konstruktionismi johtaisi antirealistiseen relativismiin, jonka mukaan todellisuus olisi yksin

vain ihmisten mielissä. Esitetyt kriittiset kysymykset ovat liittyneet siihen, edustavatko representaatiot todellisuutta ollenkaan vai ovatko ne vain sosiaalisia konstruktioita. Tutkijat ovat pohtineet myös sitä, voivatko käsitteet tarjota tietoa ulkopuolisesta todellisuudesta. (Knuutila & Lehtinen 2010, 8, 12–25.) Tätä keskustelua on kutsuttu jopa representaation kriisiksi, jossa representaation käsite on haluttu kokonaan hylätä. Käsitteen hylkäämisen sijaan tärkeämpää olisi kuitenkin tutkia, kuinka käsitettä käytetään ja tuotetaan eri tieteiden piirissä. Sosiaaliseen konstruktioismiin ja kielen tutkimiseen paneutuminen ei myöskään tarkoita materiaalisen olemassaolon kieltämistä. (Knuutila & Lahtinen 2010, 9, 23, 25; Rossi 2010, 268–269.) Tästä kriitikistä huolimatta representaatio on tärkeä käsite tässä tutkimuksessa. Esimerkiksi tällainen arjen materiaallinen ulottuvuus on keskeisessä roolissa. Oma representaation käsitteen määrittelyni sijoittuu jonnekin todellisuuden ja sosiaalisen konstruktioismin väliin: näen, että representaation käsite voi tarjota tietoa todellisuudesta, josta suuri osa on ihmisten vuorovaikutuksessa rakennettua.

2.3 Diskurssit rakentuvat kielessä

Representaatiot eivät siis ole koskaan täysin todellisuudenmukaisia, vaan niiden merkityksiä tuotetaan tietyissä diskursiivisissa konteksteissa. Diskurssin käsitettä on pyritty suomentamaan ja useat ovat päätyneet käännökseen diskurssista *puhetapana*, mutta yhtä yksimielisyyttä käsitteen sisällöstä ei ole. (Lahti 2002, 13, 20.) Diskurssissa tai *diskursseissa* on kyse yksittäisiä sanoja, tekstejä tai puhujia laajemmista tavoista merkityksellistää kulttuuria. Tässä työssä kyse on median diskursseista, jotka eivät kuitenkaan rajoitu vain Kuuromykkäin lehteen. Lehti on vain yksi diskursseja toistava kehys.

Diskurssit liittyvät kieleen, tietoon ja valtaan. Länsimaisessa kulttuurissa vallitseva käsitys värien sukupuolittuneisuudesta on yksi esimerkki diskurssista. Siinä kieli, kielenkäyttäjät, tilanne, aika, paikka, merkitykset ja toiminta kietoutuvat yhteen luoden käsityksen väreistä. Tätä kautta syntyy normeja ja toisaalta muutosta, joka kertoo omasta ajastaan, sen vapauksista ja rajoituksista. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 13–15, 25.) Esimerkiksi 1800-luvun ja 2000-luvun median tuottamat ja ylläpitämät diskurssit eroavat toisistaan. Kun kielenkäyttö muuttuu ajan myötä, muuttuvat myös laajemmat sosiaaliset järjestykset yhteiskunnassa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 64, 194.) Esimerkiksi vammaisuuteen liittyvät käsitteet eri aikoina kertovat tällaisista diskurssien muutoksista. Diskursseihin liittyy kielen ja tiedon lisäksi valta-asetelmia, jotka käsittelet kysymyksiä siitä, kuinka todellisuutta esitetään. (Pietikäinen &

Mäntynen 2019, 73, 78.) Tietyt merkitykset nousevat keskeisemmiksi ja toisia suljetaan diskurssien ulkopuolelle (Pietikäinen & Mäntynen 2019, 83).

Monet jo aiemmin ilmaistut määritelmät liittyvät filosofi Michel Foucault'n vaikutusvaltaiseen määritelmään diskursseista. Foucault'lle diskurssit merkitsivät representaatiojärjestelmiä, jotka eivät kuitenkaan kohdistuneet yhteen tekstiin vaan sen sijaan laajempaan kulttuuriin (Foucault 1994 [1969], 120–121, 130–131). Todellisuudesta kertovia diskursseja on useita ja ne kilpailevat keskenään *valtadiskurssin* roolista jättäen vähemmän esillä olevat puhetavat *vastadiskursseiksi*. Valtadiskurssit ovat siis eniten näkyvillä olevia puhetapoja, kun taas vastadiskurssit saavat vähemmän näkyvyyttä usein yhteiskunnassa ja ne ovat käänteisiä valtadiskurssien tulkinnoille. Nämä diskursiiviset puhetavat koskettavat ennen kaikkea tässä työssä identiteetti- ja representaatioita – vammaisuuden diskursseja. Historiasta on tunnistettu enimmäkseen negatiivissävyytteisiä valtadiskursseja, joissa vammaisuus on kuvattu Jumalan rangaistuksena, rikollisuutena tai lääketieteen myötä sairautena sekä yhteisöä kohtaavana tragediana (Vehmas 2005, 21).

Myös eri toimijoilla on erilaisia mahdollisuuksia vaikuttaa diskursseihin. Merkityksiä siis luodaan diskurssien sisällä. Esimerkiksi vammaisuus saa merkityksensä tietyissä diskursseissa. Foucault'n mukaansa representaatiot liittyvät tiettyihin historiallisiin diskursseihin, jotka eivät toistu uudelleen vaikka ensivaikutelmalta ne näyttäytyisivät ylihistoriallisina. Esimerkiksi 1800-luvun ja 2000-luvun diskurssit mielen terveydestä ovat täysin erilaisia. Kyse on siis vallan lisäksi tietoon liittyvistä suhteista: siitä, mikä luokitellaan ja hyväksytään tiedoksi eli todeksi. (Foucault 1994 [1969], 120–121, 130–131.)

Vaikutusvaltaisuudestaan huolimatta Foucault'n teoriaa on kritisoitu toimijuuden puutteesta. Toisin sanoen jonkin yleisemmän diskurssin, ei toimijoiden, on nähty tuottavan tietoa, vaikka tosiasiallisesti diskurssit muotoutuvat juuri toimijoiden vuorovaikutuksessa. (Hall 1997b, 54.)

Diskurssin käsitteen kritiikki on painottunut erilaisten käsitteen määrittelytapojen ympärille: valta-analyysia painottavan realismin ja tekstien tuottajien toimijuutta käsittelevän relativismin välille. Tietoteoreettisesti kyse on ollut ontologisista ja epistemologisista kysymyksistä. (Juhila 2016, 372–373, 376.) Diskurssin käsitteen haasteiksi on nostettu myös kysymyksiä siitä, voidaanko todellisuudessa esiintyvät ongelmat pelkistää vain rakennetuiksi tulkinnoiksi (Juhila 2016, 377–380.) Tässä työssä näen diskurssit tällaisina tulkintoina, joilla kuitenkin on pohja todellisuudessa. Esimerkiksi vammaisuus tai ableismi eivät ole yksin sosiaalisia konstruktioita, vaan niillä on aina juuret myös konkreettisesti todellisuudessa.

3 Aineisto ja menetelmät

3.1 Kuuromykkäin lehti

Tutkimukseni aineistona ovat Kuuromykkäin lehden julkaisut, jotka ovat vapaasti saatavilla Kansalliskirjaston digipalvelussa. Tätä ensimmäistä suomalaista kuurojen lehteä aloittivat toimittamaan vuonna 1896 Mikkelissä kaksi kuurojen koulun opettajaa, Karl Ossian Wichmann ja Konstantin (Kosti) Reponen (Harjula 1996, 209; Salmi & Laakso 2005, 69; kts. Liite 2). Varsinkin Reponen tiedetty kiinnostus kuurojen uskonnonopetusta kohtaan on syytä ottaa huomioon pohdittaessa lehden toimituksen agendoja. Aineistosta voidaan havaita selkeä kristillinen painotus. (Rantala 2010, 38–39.) Myös lehden julkaisijoiden on huomattu linkittyvän tähän kristilliseen tavoitteeseen. Alkuvuosina julkaisusta huolen piti Helsingin Kuuromykkäin Yhdistys, mutta vuonna 1906 lehden julkaisua jatkoi Kuuromykkäin Liitto. (Harjula 1996, 54.)

Aineistossa kiinnostuksen kohteenaani ovat tekstit ja kuvat. Kuuromykkäin lehdestä on saatavilla Kansalliskirjaston sivuilla toimitukset vuodesta 1896 vuoteen 1939. Vuodessa lehtiä on julkaistu joka kuukausi ja jokaisessa lehdessä on suunnilleen 15-25 sivua. Tarkemmaksi aineistokseni olen valinnut satunnaisesti yhdeksän lehteä, jotka ovat joka toiselta vuodelta. Ensimmäinen lehdistä on perustamisvuodelta 1896 ja viimeinen lehti vuodelta 1912. Tämä rajaus mahdollistaa representaatioiden mahdollisen muutoksen tarkastelun 16 vuoden ajalta. Valitsin lehtiä eri kuukausilta, mikä mahdollistaa samalla myös erilaisten vuodessa toistuvien teemojen ja muun muassa juhlien tarkastelun osana arkea.

Toisaalta myös tällaisessa satunnaisotannassa on omat rajoituksensa. Saattaa esimerkiksi olla, että satunnaisesti valitut lehdet keskittyvät tiettyihin teemoihin. Tämä voi luoda lehteen edustavuusharjoja, joiden myötä esimerkiksi tietyt puhettavat korostuvat aineistossa. Ilman kaikkien lehtien systemaattista analysointia tästä ei voida olla varmoja. Myös vuodenajalla ja juuri mainituilla juhlilla voi olla vaikutusta muutenkin lehdessä käsiteltyihin sisältöihin, jolloin muut sinä vuonna keskeisessä roolissa olevat tapahtumat jäävät vähemmälle huomiolle. Tiettyjen kehityskulkujen tai muutosten havainnointi voi vaikeutua, koska kokonaisia vuosia jää välistä. Yksi lehti vuodelta ei myöskään edusta koko vuoden lehtien toimitusta. Olen ottanut nämä rajoitteet huomioon johtopäätöksiä tehdessäni. Vaikka yleistäminen ei ole mahdollista, tietyt toistuvat teemat ovat havaittavissa lehdistä ajankohdasta riippumatta.

Lehdessä kirjoittavat enimmäkseen kuulevat henkilöt, mikä tekee aineiston äänestä melko yhtenäisen (Harjula 2001, 54; Koivisto & Katsui 2021, 181). Nämä kuulevat kirjoittajat ovat ennen kaikkea auktoriteettiasemassa, kuten pappeja tai opettajia (Rantala 2010, 19).

Kirjoittajien identifiointi kuuroksi tai kuulevaksi on joissakin tapauksissa vaikeaa, koska lehdessä käytetään useaan otteeseen nimimerkkejä tai -kirjaimia. Kuitenkin usein itse tekstin sisältö paljastaa sen, identifioituuko kirjoittaja kuurojen yhteisöön vai ei. Analyysissa ei ole mukana muutamia epäselviä kohtia kirjoittajan identiteetin suhteen.

Kuuromykkäin lehden tarkoituksena oli jakaa hyödyllistä ja yleissivistävää tietoa kuuroille (kts. Liite 1). Toisaalta lehden yleisönä olivat myös kuurojen opettajat ja muut läheiset, jotka voidaan nähdä osana kuurojen yhteisöä tai ainakin vahvasti siihen sidoksissa olevina henkilöinä (Salmi & Laakso 2005, 69). Toisaalta keskeistä tutkimukselleni on se, että myös kuurot papit sekä opettajat ja muut kuurot kirjoittavat lehdissä. (Harjula 2001, 54.)

Myös tämän kuurojen kirjoittajien ryhmän suhteen on nähtävissä samanlaista äänien yhdenmukaisuutta, joka johtuu esimerkiksi siitä, että lehtiin kirjoittivat enimmäkseen kirjoitustaitoiset, puhetaitoiset ja auktoriteettiasemassa olevat kuurot (Koivisto & Katsui 2021, 181). Tämä kuurojen toimijoiden puolueellinen asema on syytä yhtä lailla ottaa huomioon lehteä analysoitaessa. Näiden kuurojen kirjoituksissa voidaan saada jonkinlainen kuva kuurojen yhteisöstä ja sen arjen kokemuksista, mutta kirjoitukset eivät voi kertoa kaikkien aikansa kuurojen kokemuksista. Tästä rajoituksesta huolimatta Kuuromykkäin lehti on arvokas aineisto, jonka avulla voin saada vastauksia tutkimuskysymyksiini.

Varsinkin varhaisten lehtien osalta on välillä vaikea tehdä jakoa aikakaus- ja sanomalehtiin ja sama pätee Kuuromykkäin lehden suhteen (Turunen 2011, 54). Sisältöihin kuuluu esimerkiksi opettavaisia tarinoita, hengellisiä kirjoituksia, matkakertomuksia, lauluja, runoja, kirjeitä, raportteja ja uutisia. Kaikki kertomukset eivät ole suoraan kohdennettuja kuuroille, mutta se, että tietyt teemat on valittu lehteen toisten sijaan, kertoo jotakin representaatioista. Myös muutosta näiden tekstilajien suhteen nähdään. Lehdessä esimerkiksi yleiset opettavaiset tarinat ja runot yleistyvät ajan saatossa, kun taas kuuroutta koskettavien opettavaisten kertomusten rooli pienenee.

Lehden sisällöistä keskeisin anti liittyy Kirjeitä kuuroilta -osioon, joka alkoi ilmestymään ensimmäisestä lehdestä lähtien. Tässä osiossa kuurot kirjoittivat toisille kuuroille vaihtaen esimerkiksi osoitetietoja, kertoen viimeaikaisista tapahtumista ja iloiten omasta lehdestä. (Salmi & Laakso 2005, 71.) Kirjoittajien äänien lisäksi kirjeiden julkaisemisessa on

tapautunut tarkkaa karsintaa, jossa lehden (1912, 23-24) mukaan ei olla painettu sellaisia kirjeitä, joissa on ollut paljon ”kieli- ja ajatusvirheitä”.

Aikakauslehtiä ei ole yleisesti pidetty tutkimisen arvoisina kohteina verrattuna sanomalehtiin, joiden on nähty olevan arvokkaampia tutkimusaineistoja varsinkin viestinnätutkimuksessa. Tämä käsitys on perustunut muun muassa aikakauslehtien väljempään ilmestymistahtiin ja suppeampaan kohderyhmään. (Turunen 2011, 53–54.) Kuitenkin lehdet ovat haastattelujen ja havainnoinnin tavoin yksi tutkimuksen kenttä. Lehdillä on merkittävä rooli oman aikansa laajemmasta yhteiskunnasta kertojina (Hakkarainen ja muut 2022, 108). Ne tavoittavat jotakin menneisyyden arjesta, merkityksellistävät sitä ja sen ilmiöistä, mikä on arvokas resurssi etnologialle (Turunen 2011, 57, 61). Varsinkin humanistisissa tieteissä lehdet on käsitetty todellisuutta tuottavina toimijoina, jotka eivät koskaan representoi todellisuutta kuitenkaan täysin totuudenmukaisesti, vaan usein ihanteiden mukaan: kuurot kuvataan sellaisina kuin heidän haluttaisiin olevan. (Turunen 2011, 52, 59, 64). Lehtien sisältö on monien valintojen, arvojen sekä tavoitteiden tulos ja esimerkiksi digitaaliset kokoelmat vaativat omaa lähdekriittisyyttään. Tärkeää on kysyä, mikä jää kokoelmien ulkopuolelle ja minkälaisia vinoumia tästä saattaa syntyä aineistoon (Hakkarainen ja muut 2022, 109; Turunen 2011, 58).

Etnologisessa tutkimuksessa historiallisia lehtiä aineistonaan ovat käyttäneet esimerkiksi Aura Kivilaakso (2017) tutkiessaan Helsingin Puu-Käpylän kulttuuriympäristön asemakaavakiistaa ja Sanna Lillbroända-Annala (2010), joka on tutkinut Kokkolan ja Tammisaaren puutaloalueiden kulttuuriperintöprosesseja. Lillbroända-Annala tuo esille, kuinka joukkotiedotusvälineet ovat kollektiivisen muistin lähteitä, jotka kertovat yhteiskunnan mielipiteistä ja arvoista – ennen kaikkea siitä, mitä pidetään tärkeänä (Lillbroända-Annala 2010, 48–49). Kivilaakso sen sijaan muistuttaa siitä, että lehdet ovat usein puolueellista aineistoa, vaikka ne kuinka pyrkisivät objektiiviseen tiedon levittämiseen (Kivilaakso 2017, 81). Omassa tutkimuksessaan hän on havainnut tällaisten puolueellisten asetelmien rakentamista esimerkiksi lehden luomissa vastakkainasetteluissa, kuten yksityishenkilöt vastaan kasvoton virkavalta, tunteisiin vetoavissa kirjoituksissa ja käytetyissä kuvissa. Käytännössä nämä saattavat näkyä esimerkiksi vahvoina ääri-ilmaisuuksina, kontrasteina, kärjistämisenä, tiettyjen ilmaisujen toistamisena, metaforissa ja argumentointitavoissa. (Hamilton 1997, 85; Kivilaakso 2017, 81–86, 90, 97, 109.) Myös tässä työssä kiinnitän huomiota tämänkaltaisiin kielen tapoihin rakentaa erilaisia arjen ryhmiä.

3.2 Diskurssianalyysi

Aineistoani eli tekstiä ja kuvia lehdessä analysoin diskurssianalyysin keinoin, missä keskeiseksi nousevat perinteisen sisällönanalyysin mitä-kysymysten sijaan miten-kysymykset. Mikäli mikä-kysymyksiä on mukana, koskettavat ne sitä, mitä lehdissä ja lehdillä tehdään (Potinkara, Raippalinna & Turunen 2022, 343). Viime vuosina diskurssianalyysistä on alettu käyttää myös *diskurssintutkimuksen* nimeä, millä on haluttu siirtää huomiota siihen, kuinka diskurssit ovat koko tutkimusta leikkaava viitekehys, eivät oikeastaan vain yksittäinen menetelmä. (Jokinen, Juhila & Suominen 2016, 25.) Etnologiassa diskurssianalyysia on käytetty viime vuosikymmeninä tutkimaan esimerkiksi ruokahävikkiä koskevaa sanomalehtidiskurssia, isyysvapaan rakentumista ruotsalaisessa televisiossa ja tukea tarvitsevien oppilaiden representointia (Potinkara, Raippalinna & Turunen 2022, 339; Sjölander & Gunnarsson Payne 2011). Aineistona on ollut kuvia, videoita, kirjoitettua tekstiä ja suullista aineistoa esimerkiksi lehdistä, internetistä tai televisiosta.

Olemassa on erilaisia diskurssianalyysin koulukuntia. Ensisijaisesti kaikessa diskurssianalyysissa on kyse kielen todellisuutta tuottavien vaikutusten analysoimisesta. Käytetty kieli luo merkityksiä ja merkityssysteemejä eli diskursseja. Kielellä on myös muita vaikutuksia todellisuuteen. Identiteetit, kuten vammaisen identiteetti, kiinnittyvät näihin merkityssysteemeihin. Kyse on sosiaalisista käytänteistä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 26, 43.) Diskurssianalyysia on kritisoitu siitä, että kaikkia kielen merkityksiä ei pystytä selittämään diskurssianalyysin avulla. Kielen monitulkinnallisuus haastaa menetelmän käyttöä. Monet diskurssianalyysin suuntauksset ovat toisaalta alkaneet kiinnittämään huomiota kieltä laajempiin konteksteihin. (Suoninen 2016, 230, 245.)

Käytän tässä työssä kriittisen diskurssianalyysin koulukunnan perustajajäsenen Norman Faircloughin kolmitasoista analyysimallia. Siinä keskeistä on ensinnäkin tutkia tekstiä, kuten siinä käytettyjä sanavalintoja tai metaforia. Yksi esimerkki tästä voisi olla vaikkapa se puhutellaanko lukijoita osana ”meitä”. Toiseksi on hyvä keskittyä tekstin toimijoihin ja toimintaan, kuten tekstin tuottamiseen, jakamiseen ja kuluttamiseen. Aineistolta on syytä kysyä, kuka siinä käyttää ääntä ja mihin asioihin liittyen. Kolmanneksi, jotta analyysi olisi monipuolista, on syytä kiinnittää huomiota laajempaan sosiaaliseen ja kulttuuriseen ympäristöön, jossa teksti esiintyy ja vaikuttaa. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tekstin kirjoittamisen aikaa ja paikkaa sekä aineiston sisäistä kontekstia, kuten yhtä artikkelia osana koko lehden muita sisältöjä. (Fairclough 2013 [1995], 73–77.) Faircloughin diskurssianalyysi

soveltuu myös erilaisten aineistojen tutkimukseen. Esimerkiksi Turunen hyödyntää kyseistä mallia omassa tutkimuksessaan.

Diskurssianalyysi on pääasiallinen analyysimetodini, mutta sen rinnalla käytän myös lähiluvun (engl. *close reading*) periaatteita. Lähiluku ja siinä korostuvat merkitykset sekä tulkinnat ovat keskeinen metodi tutkittaessa lehtiä. Se sopiikin hyvin laajoille aineistoille, joissa tarkoitus on saada ymmärrys laajemmasta kontekstista, kuten tässä työssä arjesta. (Hakkarainen ja muut 2022, 116.)

Käytännössä analyysin olen toteuttanut niin, että olen lukenut lehdet useampaan otteeseen ja tehnyt samalla muistiinpanoja. Näiden muistiinpanojen pohjalta olen alkanut hahmottelemaan tiettyjä arjen kategorioita, joita ovat esimerkiksi kommunikaatio, koulutus ja vapaa-aika, ja kysymään aineistolta: *miten* näistä kategorioista puhutaan? Näistä kategorioista olen alkanut tarkastelemaan syvällisemmin tehtyjä sanavalintoja ja niiden vaikutuksia. Samalla olen ottanut huomioon, kuka näissä teksteissä on ollut äänessä ja mitä vaikutuksia taas tällä on. Viimeisenä olen yhdistänyt yksittäisten lehtien sisällöt lehden sisäiseen laajempaan kontekstiin sekä oman aikansa kulttuuri- ja mediaympäristöön.

3.3 Tutkimusetiikka

Tutkimukseni on hyvien tieteellisten käytäntöjen mukainen eli se kunnioittaa esimerkiksi aiempien tutkijoiden työtä ja pyrkii läpinäkyvyyteen tekemieni valintojen suhteen. Työni eettiset kysymykset liittyvät erityisesti käytettyyn kieleen, tulkintojen tekoon ja omaan tutkijapositioni. Käytettyä kieltä, varsinkin kun kyseessä on historiallinen vammaisuus, on tärkeä avata ja reflektoida. Tätä olen tehnyt tämän tutkielman johdanto-osassa tarkastelemalla aiemmin käytyä tieteellistä keskustelua käytetyistä termeistä. Analyysia tehdessä minun on ollut tärkeää tunnistaa ajan ja paikan vaikutus käytettyyn kieleen sekä huomata se, että käsitteet muuttuvat (Hietala 2001, 25). Ajankohtaisen tutkimustiedon saamiseksi olen ollut sähköpostilla yhteydessä Kuurojen Liiton ja muiden aiheeseen syventyneiden suomalaisten tutkijoiden kanssa.

Omat tulkintani tulevat esille varsinkin kun tutkimukseni kohteena ovat diskurssit.

Tutkiessani ja kirjoittaessani teen aktiivisia valintoja, joiden myötä tietyt asiat rajautuvat pois ja toiset taas toistuvat. Pohjimmiltaan kyse on siis tiettyjen diskurssien tukemisesta ja toistamisesta. Tämä toiminta ei kuitenkaan koskaan ole täysin neutraalia ja sitoudun osittain

haluamattanikin esimerkiksi omaan kulttuuriini ja tapoihin hahmottaa todellisuutta. (Autio, Katajala-Peltomaa & Vuolanto 2001, 10–11; Heikkinen 2007, 35, 42; Törrönen 2010, 298.) Tutkijan omat ennakkokäsitykset vaikuttavat tutkimukseen ja siksi niitä on tärkeä tuoda esille kirjoittamalla avoimesti esimerkiksi omasta tutkijapositionista (Autio, Katajala-Peltomaa & Vuolanto 2001, 11).

Tulkintoihin liittyen vammaistutkimus on kauan perustunut oletuksiin *disabilismista* eli vammaisiin kohdistuvista epäoikeudenmukaisista asenteista ja käytänteistä. Disabilismi ja ableismi eivät ole sama asia, vaan ableistiset asenteet ja oletukset aiheuttavat disabilismia eli syrjinnän eri käytännön muotoja. (Campbell 2009, 3–4.) On esimerkiksi esitetty, että kuurous määritellään ableisminormatiivisella tavalla aina suhteessa kuuleviin ihmisiin (Campbell 2009, 4–5). Tämä on johtanut näkemykseen, jonka mukaan tutkimus ylläpitää vammaisuuden negatiivista leimaa, vaikka tutkimus yrittäisikin tuoda esille muita diskursseja. Toisin sanoen käsityksen mukaan vammaisuuden positiivisia puoliakaan ei voisi käsitellä ilman, että esille täytyy ensin tuoda myös negatiivinen puoli. (Campbell 2009, 12.) Toisaalta samaan aikaan, jos näitä asioita ei tuo esille, sivuuttaa tämä historian ja nykypäivän vääryydet. Näiden lähtöoletusten tiedostaminen ja auki kirjoittaminen on tärkeää tässä tutkielmassa.

Tutkimuksilla on monenlaisia tavoitteita ja ne on myös syytä tuoda lukijoille esille. Tällaiset tavoitteet muokkaavat tutkimuksista aina erilaisia. Tässä työssä on vahvoja emansipatorisia intressejä, jotka liittyvät muutoksen ja vallan teemoihin (Juhila 2016, 418–423). Emme voi muokata historian kokemuksia, mutta voimme vaikuttaa tutkimuksen avulla siihen, kuinka tulevaisuudessa vammaisuutta hahmotetaan. Parhaimmillaan tämä tutkimus voi normalisoida identiteettejä, poistaa stigmaa ja murtaa me-he -asetelmia, joita tutkimattomuus on jättänyt ilmaan.

Kysymys tulkintojen tekemisestä kietoutuu yhtä lailla kysymykseen omasta tutkijan positionistani ihmisenä. Vammaisena ihmisenä kohtaan esimerkiksi ableismia arjessani, mutta en ole viittomakielisen yhteisön jäsen. Tutkijapositionin suhteen vammaisuus on koettu vaikeana, sensitiivisyyttä vaativana aiheena (Vehmas 2012, 269). Oman aseman tiedostaminen on tärkeää ja samalla on tärkeää tiedostaa, että kuurojen kokemukset ovat jotakin, johon en pääse käsiksi täysin. Kuitenkin voin oppia, tutkia ja kysyä lisää ja tätä kautta päästä ainakin osin käsiksi siihen, mitä on elää kuurona. Korostan siis, että en puhu kuurojen äänellä, vaan sen sijaan tuon esille historian henkilöiden unohdettuja ääniä – erityisesti niiden, jotka ovat olleet yhteydessä tai osana kuurojen yhteisöjä tuona aikana.

4 Kuulevien representaatioita kuuroista ja heidän arjestaan

4.1 Käsitys kuuron identiteetistä

Tässä ensimmäisessä analyysiluvussa käsittelem kuulevien *Kuuromykkäin* lehden kirjoittajien tuottamia representaatioita kuurojen identiteeteistä ja arjesta aina vuodesta 1896 vuoteen 1912. Osana tätä analyysia ovat ne kirjoitukset, jotka olen pystynyt identifioimaan esimerkiksi nimien tai tekstissä mainitun identiteetin perusteella varmasti kuulevien kirjoittajien tekemiksi. Analysoin näitä kuulevien kirjoituksia kielen tarkempien käyttäjien, sisällön ja laajemman kontekstin näkökulmista käsin (Fairclough 2013 [1995], 73–77). Myöhemmin toisessa analyysiluvussa käsittelem sen sijaan kuurojen itsensä kirjoittamia kuvauksia itsestä ja muista kuuroista sekä sitä, minkälaiseksi arki rakentuu kuurojen kirjeissä ja yksittäisissä kuurojen kirjoittamissa teksteissä.

Analyysissa olen tunnistanut lehdestä kuusi arkea koskettavaa kategoriaa, jotka voidaan nimetä toisistaan erillisiksi, mutta silti toisiaan leikkaaviksi. Nämä kategoriat rakentuvat tiettyjen lehdessä toistuvien diskursiivisten elementtien kautta. Tällaista samanlaista arjen osa-alueiden erittelyä on tehty myös muissa tutkimuksissa, kuten Kivirauman (2015) teoksen tutkimusartikkeleissa. Arjen keskeisiksi osa-alueiksi on tunnistettu esimerkiksi työ, koulutus, tunteet ja identiteettien, kuten vammaisuuden ja seksuaalisuuden, intersektionaalisuus. Hahmotan, että omassa työssäni näitä arjen kategoriaita on kuudenlaisia ja ne muodostavat pareittain kulkevia kokonaisuuksia keskenään:

- (1) Koulutus ja (2) kommunikaatio
- (3) Työ ja (4) vapaa-aika
- (5) Uskonto ja (6) avioliitto

Tämä jaottelu on perusteltua sen myötä, mitkä teemat esiintyvät lehdessä useimmiten yhdessä. Kommunikaation kategoria, joka koskettaa esimerkiksi viittomia tai puhetta, esiintyy eniten koulutuksesta puhuttaessa. Koulutukseen liittyvät esimerkiksi tekstit kouluista, opettajista ja opetuksesta. Työ ja vapaa-aika ovat sen sijaan yleinen tapa jaotella arkea. Vapaa-ajan kategoria alkoi muodostumaan Suomessa muita maita myöhemmin vasta 1900-luvun aikana¹ ja vapaa-ajalla tässä tutkielmassa tarkoitankin selkeitä arjen muotoja, jotka ovat työn

¹ Erityisesti maailmansotien jälkeen 1960-luvulla vapaa-ajan kategoria alkoi laajenemaan (Heinonen 2008, 2).

vastakohtana. Vapaa-aika tässä tutkielmassa liittyy siis esimerkiksi järjestötoimintaan, vuosittaisiin toistuviin juhliin ja urheiluun. Uskonto, kuten kristilliset kertomukset ja rituaalit arjessa, liittyvät erityisesti avioliiton kategoriaan, joka pitää sisällään vihkimisen lisäksi esimerkiksi lasten kasvatuksen ja oman kodin perustamisen. Kategorioiden leikkaavuudella tarkoitan sitä, että esimerkiksi kommunikaation ja uskonnon kategoriat esiintyvät toistuvasti kaikissa arjen osa-alueissa. Esimerkiksi taas koulutuksesta puhuttaessa esille nostetaan usein työt.

Hyvä esimerkki tästä kategorioiden yhdistymisestä on vuoden 1908 elokuun lehden ensimmäinen kirjoitus ”Sananen kuuromykkäin kuuleville ystäville ja auttajille” (1908, 1–5²). Tämä kirjoitus havainnollistaa vuosien varrella jatkuvasti toistettavaa representaatiota kuurojen arjen identiteeteistä. Kirjoituksessa toistetaan esimerkiksi kuvaa kuuroista avuttomina ja kiittämättöminä. Kuulevia auktoriteetteja sen sijaan kuvataan usein kuurojen pelastajina. Sen lisäksi vahvat me-he -asetelmat, joita nähdään läpi aineistoni, toistuvat tekstissä.

Kyseisen kirjoituksen alku tuo esille sen, kuinka kuurojen ”aineellinen ja henkinen tila” on parantunut maassa ja tässä lehti korostaa erityisesti kuulevien roolia:

Jokainen, ken vähänkin on joutunut tekemisiin km:n kanssa, tietää heidän monessa suhteessa tarvitsevan kuulevain lähimäistensä apua. Monia vaikeuksia asettuu eteenpäin pyrkivän km:n elämän tielle. Vaikka km. on koulunkäynyt, jopa lahjakaskin, on hänen omin voiminsa noista vaikeuksista työläs suoriutua tässä maailmassa, jossa heikomman oikeuksia usein sydämettämi poljetaan ja kukin vain etsii omaa etuansa. Varattomuuden sairauden, työpuutteen, raakojen toverien y. m. kanssa tulee miltei jokainen km. enemmän tahi vähemmän tekemiseen. Miltei poikkeuksetta ovatkin km:t vähävaraisen kansaluokan jäseniä. (Kuuromykkäin lehti 1908, 1–2.)³

Tekstin mukaan siis nekin kuurot⁴, jotka ovat esimerkiksi käyneet koulua, tarvitsevat kuulevien apua arjessa ja he eivät voi elää itsenäisesti. Tämä oli kontekstin huomioon ottaen yleinen tapa hahmottaa kuurojen arkea (Vehmas 2012, 272). Avun tarve liitetään erityisesti kuurojen henkiseen kehitykseen, jota kyseisessä kirjoituksessa luonnehditaan puutteellisenä. Heidän auttajikseen määritetään kuulevat henkilöt. Tätä havaintoa tukee muualla kirjoituksessa toistuvat maininnat esimerkiksi ”siunauksesta”, ”vapaaehtoistyöstä” ja

² Tekstin tarkempi sivunumero on Kansalliskirjaston sivulla, ei suoraan Kuuromykkäin lehdestä.

³ Tekstissä esiintyvät kirjoitusvirheet ovat suoraan alkuperäisestä tekstistä kopioitua.

⁴ Lehdessä käytetään toistuvasti lyhennettä *km* viitaten sillä ”kuuromykkiin”.

”rakkaudella tehdystä työstä”. Työ kuurojen parissa esitetään vaikeana. Kuurot kuvataan kiittämättöminä annetusta avusta.

Tässä kirjoituksessa kuurojen tyypillisinä ominaisuuksina pidetään erityisesti köyhyyttä, sairauksia, työnpuutetta, paheita ja huonotapaisuutta, joissa kuitenkin kuulevat ihmiset voivat heitä auttaa. Kuulevien tekemä auttamistyö vähentää näitä paheita ja he ovat niitä, jotka aktivoivat kuuroja vapaa-ajantoimintaan, kuten ompeluseuroihin, kirjojen lukemiseen ja urheiluun. Teksti tuo suoraan esille, kuinka ilman kuulevia, kuurojen eteen kukaan ei tekisi mitään. Tekstistä on tunnistettavissa Gilroyn, Ragenin ja Meekoshan (2019, 40–45) tekemä havainto vammaisten suojelemisesta ja pelastamisesta. Kuten Vehmas (2012, 272) kirjoittaa 1900-luvun alun vammaisuuden käsityksistä, oli uhri-puhe voimakasta tuona aikana. Kuuromykkäin lehdessä tämä sama puhe toistuu.

Tekstissä rakennetaan myös vahvoja me ja he -vastakkainasetteluita – ”me kuulevat, he kuurot” sekä kuuroutta toiseutena. Kuulevista käytetään sanoja, kuten ”lämminsydäminen” ja ”sivistynyt”, kun samaan aikaan kuurot kuvataan kaikkena tämän vastakohtana: avuttomina, paheellisina ja passiivisina. Esimerkiksi Harjula kirjoittaa näistä samoista kuurojen identiteettien ominaisuuksista (Harjula 1996, 73, 147). Kuulevien näkökulma on ensisijainen ja kuurojen kanssa kommunikoinnin kerrotaan olevan vaikeaa ja jopa pelottavaa. Puhe nostetaan esille ensisijaisena kommunikointitapana, jota seuraavat toisena sormiaakkoset ja viittomakieli sekä kolmantena kirjoittaminen. Tämä myötäilee aiemmassa tutkimuksessa tehtyjä havaintoja oralismista vuosisatojen vaihteessa ja yleisestä huolesta koskien kuurojen kommunikointia (Nygård 2001, 86–87).

Faircloughin diskurssianalyttistä mallia mukaillen toimijoina ovat kuulevat henkilöt. Kyse ei ole toimijoiden välisestä vuorovaikutuksesta, jossa kuulevat ja kuurot olisivat samanvertaisina toimijoina. Sen sijaan kuurojen identiteetti on enemmänkin toiminnan kohde kuin itse kuurojen toimijoiden ominaisuus. Tämä sama on huomattu myös aiemmassa tutkimuksessa, jossa vammaisten identiteetti on ollut enemmänkin toimenpiteiden kohde (Rantala 2010, 19). Toimijuuden sijaan kyse on passiivisuutta, kuten avuttomuutta, korostavista representaatioista. Myös puhe ja siinä toistuvat sanavalinnat sekä hierarkkiset asetelmat tukevat tätä representaatiota. Tämä kuulevien toimijoiden puhe on koko 1800-1900-lukujen vaihteen kulttuurissa kuin myös lehden sisäisessä kontekstissa toistuvaa: kuulevat kirjoittavat kuurojen identiteetistä hyvin yhtenäiseen, useimmiten negatiiviseen, sävyyn aineistossani.

Lehdessä kuurojen identiteettejä rakennetaan siis tällaisissa valtakursseissa. Kuitenkin keskeistä on se, että tämä on vain yksi lehdessä esillä olevista kuurojen arjen representoinnin tavoista. Tutustuttaessa tarkemmin arjen eri kategorioihin, tämä representaatio muuttuu ja jopa monipuolistuu. Arjen identiteettien kuvaaminen ei ole yksin mustavalkoista. Tarkastelen seuraavaksi näitä kuutta hahmottamaani arjen kategoriaa ja sitä, millaisina niiden sisällä kuurojen identiteetit ja heidän arkensa representaatiot ovat nähtävissä.

4.2 Koulutuksessa opettajien rooli on keskeinen

Koulutuksen ja kommunikaation teemat ovat keskeisimpiä kuurojen arjen osa-alueita ja niitä on perusteltua käsitellä parina, koska aineistossa nämä teemat esiintyvät tiheään yhdessä. Kuulevat kirjoittajat kuvaavat koulua eniten kirjoituksissaan. Koulut voidaan nimetä yhdeksi keskeisimmäksi kuurojen arjen paikoista, mikä on huomattu myös aiemmassa tutkimuksessa (kts. mm. Salmi & Laakso 2005, 178). Käsittelen seuraavaksi keskeisimpiä arjen koulutukseen liittyviä aihealueita, joita ovat kuurojen koulutuksen tarve, koulutukseen liittyvät toimijat, itse lehden opetukselliset sisällöt ja kansainvälinen kouluja vertaileva puhe. Yhdessä nämä aiheet, joista puhetta tuottavat tässä kohtaa kuulevat kirjoittajat, ovat yhteydessä tietynlaiseen representaatioon kuurojen arjesta.

Kuurojen opetus on ennen kaikkea eriytettyä ja tapahtuu erillisissä kouluissa muista oppilaista, kuten aiemmassakin tutkimuksessa on havaittu ja käsitelty sosiaalisen kontrollin näkökulmista käsin (kts. esim. Salmi & Laakso 2005, 144–146). Lehdissä mainitaan kuurojen erityiskoulujen lisäksi esimerkiksi pyhäkoulu (1896, 15), koulukoti (1906, 21) ja ammatteihin liittyvät koulut, kuten käsityökoulu (mm. 1898, 14). Kaikissa näissä kouluissa keskeisenä opetuksessa on uskonnollinen opetus, kuten Raamatun lukeminen tai katekismuksen opettelu, sekä maallisempi opetus, kuten kirjojen lukeminen, kirjoittaminen ja käsityöt. Koulut suuntaavat tällaisen kristillisen opetuksen lisäksi käytännönläheiseen opetukseen, jossa käsillä tehtävien töiden rooli korostuu. Esimerkiksi vuoden 1908 (11) lehdessä tutustutaan Nikkarilan tyttöjen koulukotiin, jossa arki muodostuu opetuksen ja työn myötä. Työn paikoiksi koulussa mainitaan esimerkiksi keittiö, leipomo, navetta ja kanala. Käsillä tekeminen ei liity vain kuurojen koulutukseen, vaan käsityöt olivat keskeinen osa kaikkea varhaista koulutusta esimerkiksi uskonnollisuuden rinnalla (Rantala 2011, 42; Salmesvuori & Salmi-Niklander 2011, 4).

Kuurojen koulutusta kuvataan hyvin erilaisilla tavoilla. Jo lehden ensimmäisenä vuonna (1896, 2) kuurojen kouluista aletaan rakentamaan kuvaa myönteisinä ja kuuroille merkityksellisinä paikkoina, mikä on käynyt ilmi aiemmasta tutkimuksestakin (Salmi & Laakso 2005, 178). Ilmaukset, kuten ”lämmihenkinen” ja ”onnellinen” esiintyvät tekstissä. Lehti nostaa esille myös, että kuurojen koulut ovat uusi ilmiö Suomessa. Kuulevien kirjoittajien luoma representaatio koulutuksesta on siis hyvin myönteinen ja selkeästi suomalaisia kuurojen kouluja esille nostava.

Kuitenkin lehdissä nähdään myös toisenlaisia koulutuksen merkityksellistämistapoja, joissa kuurojen identiteetti nostetaan arjen haasteeksi. Nämä merkityksellistämistavat ovat esillä koulujen tärkeyttä ja tarvetta koskevasta puheesta, joka liittyy erityisesti kuurojen auttamiseen. Kuulevat perustelevat koulujen tärkeyttä kuurojen huonoksi havaitulla tilalla ja koulujen esitetään olleen tehokkaita tämän tilan parantamiseksi (1908, 1). Varsinkin kuurojen autonomia liitetään tähän puheeseen ja lehtien teksteissä rakennetaan vahvaa representaatiota siitä, että ilman koulua ja sen opettajia, kuurot olisivat täysin avuttomia:

Suurin vika on siis koulujen puute. Minä en tiedä kuinka paljon muista kuuromyk. kouluista on täytynyt hyljätä uusia oppilaita. Tämän vuoksi pitäisi ehdottaa että aistiviolliskouluja lisättäisiin. Kun kuuromykkä pääsee koulusta jää hän jokseenkin hoidon puutteeseen. (Kuuromykkäin lehti 01.11.1896 no 7, 14.)

Kouluista rakentuu tekstissä käsitys huolenpidon paikkoina. Myös holhoavuuden teemat käyvät ilmi. Taustalla näkyy oletus siitä, että kuurojen arki ei voi olla itsenäistä, vaan se on riippuvaista toisista ihmisistä. Esimerkiksi Vehmas (2012, 272) kirjoittaa samanlaisista havainnoista koskien kuurojen autonomian mitätöintiä tuona aikana. Auttamispuheen lisäksi koulujen tärkeyttä korostetaan kertomalla valtion ja yksittäisten kuulevien toimijoiden antamista lahjoituksista kouluille (1896, 4, 8).

Kuurot oppilaat kuvataan siis holhoavan diskurssin kautta. He asettuvat tarkastelussa kuuleviin oppilaisiin ja opettajiin nähden alemmas. Tätä oletusta kuljetetaan lehden läpi jopa hyvin lyhyissäkin teksteissä. Esimerkiksi vuoden 1912 (24–25) ilmoituksessa etsitään kirjaa, joka olisi tarpeeksi helppolukuinen, kuurojen kielitaitoa ja älykkyyttä vastaava. Tämä nostaa esille alla piilevän oletuksen kuurojen heikoiksi mielletystä ominaisuuksista. Jos kuuro luulee toisin itsestään, tämä kielletään. Tämä käy ilmi muun muassa pappi Sven Carssonin kirjoittamasta ja Kuuromykkäin lehden suomentamasta kirjoituksesta (1910, 15), jossa pappi kertoo kuulleensa nuorien kuurojen nimittäneen itseään lahjakkaiksi. Hän toteaa näiden kuurojen olevan ylimielisiä ja väärässä.

Selkeä jako kuuroihin oppilaisiin ja kuuleviin opettajiin on esillä tekstin tasolla. Kuurot oppilaat asetetaan toisen kategoriaan. Lehti keskittyy kuurojen opettamista enemmän tätä opetustyötä tekeviin ihmisiin ja heitä kohtaan kuvattuun arvostukseen. Suurin osa koulutukseen liittyvästä puheesta liittyy opettajiin, heidän elämäänsä, työhön ja saavutuksiin. Tämä puhe on ennen kaikkea positiivista ja kunnioittavaa, koska opettajien työ esitetään raskaana. Esittelyssä ovat esimerkiksi Jyväskylän kuurojen koulun opettaja Helena Luoma (1896, 2), pohjoismaalaisen kuurojen opetuksen pioneeri Abraham Argillander (1896, 12), sokeankoulussa kuuroja opettanut Ester Knape (1902, 4) ja Kuopion kuurojen koulun opettaja Naema Helsingius (1910, 1). Joinakin näiden opettajien saavutuksina nimetään esimerkiksi kuuron saaminen puhumaan ja ompeluseuran tekemien lahjojen antaminen kuuroille. Nämä saavutukset jäävät aineistossa vain maininnan tasolle, eikä niistä kerrota enempää.

Keskeisenä toistuvana teemana kuvataan kuurojen kiitollisuuden velkaa, joka kohdistuu opettajien lisäksi Jumalaan. Lehden puheessa luodaan representaatiota kuuroista kiittämättöminä, jota kärsivällisten opettajien on kestettävä. Lehden numerosta toiseen toistuvat ilmaukset, kuten ”kuuromykkäin hyväksi”, ”poloisten k. -mykkien auttamiseksi” ja ”kiitollisina muistelevat”. Monissa kohdissa Jumala yhdistetään tähän: kuurojen tulisi kiittää Jumalaa heille antamista opettajista. Kuuliaisuus auktoriteetteja ja Jumalaa kohtaan olikin tuona aikana yleinen osa kristillistä kasvatusta (Koski 2011, 12).

Tämä puhe linkittyy diskurssiin, jossa koulutus ja opettajat esitetään kuurojen pelastajina. Tämä on yksi vammaishistoriassa yleisimmin toistetuista diskursseista (Gilroy, Ragen & Meekosha 2019, 40–45). Joulukuun 1906 lehdessä (10–11) kerrotaan Agneta Halosesta, jonka elämää kuurona kuvataan ”synkkänä” ja hänen identiteettiään ”julmana kohtalona”. Nopeasti tekstin suunta muuttuu siihen, kuinka koulutus pelastaa Agnetan, jonka henkistä kehitystä kuurouden nähdään haastavan. Haasteiden kautta voittoon etenevä teksti päättyy siihen, kuinka tämä kurja elämä on vaihtunut koulutuksen avulla elämään, jossa Agnetasta on tullut taitava ulkomaillakin tunnettu käsitöiden tekijä.

Poikkeuksen kuulevien opettajien korostamiseen ja tähän pelastaja-puheeseen tekevät muutamat itse kuurot opettajat, jotka mainitaan 1890-luvun puoleisissa lehdissä heidän tärkeää rooliaan korostaen. Tällaisia ovat opettajat ja suomalaisen viittomakielen kehittelijät Carl Oscar Malm (1896, 3–8), Fritz Hirn ja Maria Hirn (1896, 8). Heistä puhutaan samaan kunnioittavaan tapaan kuin kuulevistakin opettajista. Kirjoittajat tuovat positiivisesti esille heidän asemaansa, saavutuksia ja kiitollisuuden velkaa heitä kohtaan. Malmista kirjoitetaan

esimerkiksi koko ”Suomen kuuromykkäin opetuksen perustajana” ja Hirnejä nimitetään lehdessä ”kuuromykkäin isäksi ja äidiksi”. Tekstit rakentuvatkin pitkälti erilaisten saavutusten listaamiseen. Fritz Hirnin kohdalla kerrotaan esimerkiksi hänen moninaisista töistä, intohimosta perustaa kuurojen yhdistys ja suuresta määrästä saavutuksia, kuten pyhäkoulun ja kirjaston, perustamisesta kuuroille. Tekstissä käytetään samanlaisia kiitosta esille tuovia ilmauksia, kuten ”kaikkien kuuromykkäin silmät kirkastuvat”, ”hyvä työ” ja ”iloiset olivat kuuromykkät tämän johdosta”. Häneen viitataan myös sanoilla ”ystävämme ja opettajamme”, mikä liittää hänet ”meidän” joukkoon. Kiinnostava kysymys tässä on, keitä tämä ”me” pitää sisällään. Tämä voitaisiin tulkita lehden kontekstissa, että tämä me-joukko ovat lehden lukijat sekä kirjoittajat, tai sitten vain kuurot lukijat, joille lehti on suunnattu. Mahdollista on myös aiheen kontekstin nähden se, että kyse saattaa olla Fritz Hirnistä osana suomalaisten opettajien ryhmää.

Toisaalta kuuroja opettajia koskeva puhe ei ole yksin myönteistä. Vuoden 1906 (12–13) lehdessä, mainitaan kuuro opettaja Adalbert Lampe, ”joka oli niin kehittynyt, että saattoi toimia k.mykkäin opettajana” (1906, 12). Vaikka hänet asetetaan arvostetun opettajan rooliin, nostetaan hänen kuuroutensa esille vikana useampaan otteeseen ja hänen puhekykyään ihmetellään. Tällaisia huomioita ei tehdä Malmista tai Hirneistä, joista kirjoitettaessa heidän kuuroutensa ei ole esillä teksteissä. Lampesta kerrotaan yhtenä ainoista opettajista, joka puhemetodin sijaan opetti viittomilla ja kirjoittamalla, vaikka hänet itse oli opetettu puhumaan. Tekstissä puhumista luonnehditaan kuuroille harvinaisena kykynä. Lampen viittomiin perustuva opetus piirtyy huonoksi artikkelissa, jossa korostetaan erityisesti puhekoulujen merkitystä. Pohdittavana asiana on se, miksi viittomilla opettaneita Malmia ja Hirnejä kuvataan myönteisessä valossa, kun taas samalla tavalla opettanut Lampea negatiivisesti. Mahdollista on, että kyse on koulutuksen painotusten muuttumisesta, kuten oralismin hiljattaisesta vakiintumisesta, joka tapahtui juuri 1890–1910 -lukujen aikana (Rainò 2005, 5).

Myös yleisiä suomalaiseen koulutukseen vaikuttaneita henkilöitä, kuten Sakari Topelius ja hänen kertomuksensa (1898, 8–11), mainitaan. Topeliuksen tarinoita käytetään neuvomaan kuuroja oppimisen suhteen. Tässä lehdessä julkaistu tarina koskettaa kuurojen käytöstä, kuten ahkeruutta ja tottelevaisuutta, sekä oikeiden Jumalan haluamien tekojen toteuttamista. Kirjoituksen loppuksi mainitaan, kuinka lehden lukijat kiittävät Topeliusta siitä, että hän on rakastanut *myös* Suomen kuuroja lapsia. Tätä aiemmin kirjoittaja on puhunut yleisesti

Suomen lapsista, mutta nyt hän erottaa kuurot lapset muista – kuulevista – lapsista. Toiseuden teemat ovat tässä selkeästi esillä.

Lehdessä onkin usein tämänkaltaisia opettavaisia valistavia tekstejä, jotka pyrkivät vaikuttamaan kuurojen toimintaan. Tällainen opettavainen puhe, jota ei välttämättä aina suoraan tekstin tasolla liity kuuroihin, koskettaa esimerkiksi alkoholin vaarallisuutta (esim. 1902, 14–16) ja rikollisuutta (esim. 1912, 8–10). Useimmat kirjoitukset perustuvat tosielämän varoittaviin esimerkkeihin kuuroista. Esimerkiksi vuonna 1896 (15) esille tuodaan ilmoitus kuolleesta kuurosta, jonka kuolinsyyn kerrotaan liittyvän alkoholiin. Myöhemmissä lehdissä (mm. 1904, 3–5) raittiusvalistusta jatketaan ja kerrotaan, että useat kuurot juovat – myös naiset, mitä pidetään erityisen paheellisena. Vuoden 1910 (16) lehdessä alkoholismi ja epäsiiveellisyys kuvataan kuurojen pahimpina haasteina isoissa kansainvälisissä kaupungeissa, kuten Göteborgissa. Vuonna 1912 (8–10) esillä on opettavainen teksti laeista, joka ei keskity erityisesti kuurouteen. Kuitenkin kirjoitus etenee lopulta siihen, että yhteiskunnissa on paljon rikollisia. Tekstiä voisi tulkita kohdennettuna juuri kuuroille, joille lehtikin on tarkoitettu. Tällöin tekstin voisi tulkita tukevan vammaisuus rikoksena -diskurssia (Vehmas 2005, 21). Kuitenkin selvää on se, että tekstit pyrkivät varoittamaan paheista sekä rikollisuudesta ja valistamaan erityisesti kuuroja.

Kuurojen opetuksesta kerrotaan myös vertailujen kautta. Lehtien kirjoittajat tiedostavat suomalaisen kuurojen koulutuksen heikon tilan, vaikka voisi luulla, että tätä koulutusta pyrittäisiin representoimaan ennen kaikkea positiivisessa valossa. Tämä koulutuksen heikon tilan myöntäminen käy ilmi erityisesti vertailevasta puheesta, jota harjoitetaan, kun kirjoittajat kertovat ulkomailla olevista kuurojen kouluista. Esimerkiksi jo vuonna 1896 (10–11) kirjoitetaan kuurojen edistyksellisenä kuvatusta opetuksesta Yhdysvalloissa. Sanoja, kuten ”rikas”, ”hyvä” ja ”viisas”, käytetään tekstissä. Samalla tekstissä kerrotaan, kuinka kuurot voivat tehdä kaikenlaisia töitä ja opiskella isoissa kouluissa. Tekstissä ilmaistaan suoraan, kuinka suomalainen kuurojen opetus ei tule pitkään aikaan pääsemään samalle tasolle kuin yhdysvaltalainen opetus.

Varsinkin 1900- ja 1910-luvuilla lehdistä voi huomata sen, kuinka tämä kansainvälinen vertaileva puhe on yhä keskeisemmässä asemassa. Painotus siirtyy lähemmäs vuotta 1912 mentäessä yhteiskuntaa ja maailmaa koskettavaan sivistykseen pelkän kuuroudesta kirjoittamisen sijaan. Vuoden 1906 numerossa (8–10) kirjoitetaan suomalaisesta kuurojen maanviljelyskoulusta, jota verrataan muihin Pohjoismaiden kouluihin. Näitä muita

pohjoismaalaisia kouluja pidetään huomattavasti merkityksellisimpinä, vaikka toisaalta tästä suomalaisesta koulusta puhutaan hyvin kehuskelevaan sävyyn. Jo heti alussa mainitaan, kuinka koulu on suuri kuurojen auttaja sekä pelastaja kaupunkielämän paheilta, joita pidettiin tuona aikana kaikille vaarallisina (Jumppanen 2021, 78). Varsinkin kuurot nähtiin näille paheille erityisen alttiina. Tällainen kuurojen alttius rikollisuudelle ja muille paheille on toistuva teema lehdissä.

Poikkeuksellisesti lehdessä korostetaan sitä, kuinka itseasiassa kuurot itse ovat hoitaneet maanviljelykoulun perustamista eteenpäin. Kuitenkin tämä korostaminen jää vain yhden alaviitteen varaan ja artikkeli keskittyy pitkälti kuvaamaan itse koulua, kuten sen tilavia asuntoja ja kauniita mäkiä. Itse koulun kuuroista kerrotaan vain vähän. Tämä kuvaus keskittyy enimmäkseen kuurojen töiden neutraaliin ”mitä tehdään ja milloin” -tyyppiseen luettelointiin.

Suomen kuurojen kouluarkea verrataan myös vuoden 1906 (21) lehdessä Tanskan, Saksan ja Venäjän kuurojen opetukseen. Samassa tekstissä eroja korostetaan myös kertomalla esimerkiksi kuurojen suuresta määrästä Yhdysvalloissa ja lukemattomista Lontoossa olevista kuurojen kouluista. Tanskassa kirjoitetaan olevan puutarhanhoitoa opettava kuurojen koulu, jollaista Suomessa ei ole ollenkaan. Saksassa taas on kuuroille ja sokeille tytöille tarkoitettu koulukoti, jonka asukkaista itse Saksan keisarinna on huolehtinut ja lahjoittanut heille esimerkiksi ompelukoneita. Holhoava puhe korostuu tässä. Kirjoittaja on sitä mieltä, kuinka myös Suomeen kaivattaisiin työ- ja koulukoteja.

Varsinkin maininta Venäjän koulusta on kiinnostava, koska Suomi oli osa Venäjää vielä tuona aikana. Aiemmassa tutkimuksessa varsinkin Suomen ja Ruotsin kuurojen koulutuksen eroja on tarkasteltu, mutta Venäjän rooli on jäänyt vähemmälle (kts. mm. Lindberg 2021). Aineistotekstissä Moskovon koulua kuvaillaan erityisenä mallikouluna, jossa kirjoituksen mukaan lahjakkaimmille opetetaan esimerkiksi kirjanpitoa ja korkeampaa matematiikkaa. Tällä opetuksella tähdätään kuurojen työskentelyyn pankeissa, liikepaikoissa ja kaupoissa, joita ei yleensä nähty kuuroille sopivina töinä (Salmi & Laakso 2005, 226). Tämä Venäjän koulu kuvataankin hyvin edistyksellisenä korostaen esimerkiksi, että koulussa opettaa kuuroja opettajia ja siellä sijaitsee myös lastentarha. Kyseisen ajan poliittinen konteksti on syytä ottaa huomioon kuvausta analysoidessa. Onko esimerkiksi mahdollista, että kirjoituksella on tavoiteltu koulun esittämistä edullisessa valossa?

Vertailukohteita tuodaan myös vuonna 1912 Pohjoismaista, kuten Norjasta (16–20). Tämän kuurojen poikakoulun kuvaus ei eroa muista ulkomaisista kouluista. Tekstin kirjoittaja tuo esille esimerkiksi kuurojen oman voimisteluseuran ja koulutuksen suomat mahdollisuudet. Kuvauksesta tekee poikkeuksellisen kuitenkin se, että sitä tukevat koululta otetut valokuvat. Arjen ympäristö, josta Suomen koulutus-kontekstissa ei kerrota paljoakaan, on esillä. Ensimmäisessä valokuvassa on koulun oppilaita ja palvelusväkeä pihalla hevoskärryjen kanssa. Toisessa kuvassa sen sijaan oppilaat tekevät töitä pellolla, minkä havainnointiin ohjaa myös kuvateksti. Joillakin oppilailla on työvälaineet käsissä, mikä korostaa kuvatekstin sisältöä töiden tekemisestä. Viimeisessä kuvista oppilaat eivät katso kameraan, vaan vaikuttavat olevan työn touhussa pellolla. Kuvassa on hevosia, kärryjä, työkaluja, maataloja ja muutama nuori tyttökin. Kuvat tukevat tekstin luomaa myönteistä representaatiota koulusta ja sen saavutuksista.

Poikkeuksellista tässä kirjoituksessa on se, että myös koulun heikkouksia huomioidaan. Tällaisiksi listataan yleisesti huomattu kuurojen heikko työtilanne, jolle syyksi annetaan vaikeus saada töitä. Kirjoitus antaa äänen koulun johtajalle, joka kertoo koulun omista vaikeuksista. Tällaisiksi hän mainitsee esimerkiksi sen, että koulun oppilaat eivät ymmärrä koulun tärkeyttä tai arvosta maanviljelystä. Koulun johtajasta rakennetaan representaatiota tärkeiden aatteiden edestä taistelevana ihmisenä, kun taas kuurot asetetaan näitä aatteita vastaan kapinoivaksi vastapuoleksi. Kiinnostavaa onkin se, että yksikään näistä kansainvälisistä kirjoituksista ei anna ääntä itse koulujen kuuroille oppilaille.

Koulutuksen vertaileva puhe rakentuukin ennen kaikkea suomalaisessa arjessa havaittujen puutteiden varaan. Lehdissä on havaittavissa se, että representaatio suomalaisten kuurojen arjesta on muihin maihin verrattuna hyvin perusasioihin perustuvaa. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että tekstien mukaan suomalaiset kuurot eivät kouluttaudu korkea-arvoisiin töihin, heillä ei ole mahdollisuuksia mennä ammattikouluihin ja heidän koulunsa ovat pieniä ja yksinkertaisia suhteessa muiden maiden kouluihin. Vaikka ulkomaisia kouluja ja niiden kuuroja oppilaita ei esitetä täysin positiivisessa valossa, esitetään ne huomattavasti myönteisemmin kuin suomalaiset koulut.

4.3 Kommunikaatiota kuvataan ongelmakeskeisesti

Koulutuksesta puhuttaessa kommunikaatio on merkittävästi esillä, vaikka toki kommunikaatio tulee esille myös muissa arjen tilanteissa. Kommunikaatio arjessa suodattuu ennen kaikkea oralismin läpi (kts. esim. Nygård 2001, 86–87). Jo vuoden 1896 lehden *Kuuromykkäin kuulemisesta* -artikkelissa (9–10) tuodaan selkeästi esille lehden ja sen ajan yleisempi oralismiin painottuva käsitys kuuroudesta sekä kuurojen kommunikaatiosta. Kyseisessä artikkelissa on nähtävillä tietoisuutta kuurouden kirjosta. Tästä huolimatta samaan aikaan kuuroutta käsitellään ensisijaisesti puhumattomuuden kautta. Puhuminen nostetaan esille ensisijaisena arjen kommunikaatiomuotona ja edes vähäistä kuulemistä pidetään tärkeänä: ”Kuulla jotakin, vaikka vaan kovaa ääntä on sangen tärkeää kuuromykkäin jokapäiväisessä elämässä” (1896, 9). Kuuleminen nostetaan normina – jonakin arjessa hyvänä esiintyvänä asiana. Esimerkiksi seuraavalla sivulla (10) kirjoitetaan siitä, kuinka kuurojen, jotka kuulevat vielä, tulisi olla kiitollisia ja iloisia kuulosta.

Kuurojen puhumista pidetään lehdessä ennen kaikkea poikkeuksellisena ja ihmetystä herättävänä. Tästä kertovat useammat aineistoesimerkit. Vuoden 1906 lehdessä (21) kerrotaan Agneta Halosesta, joka opetti sormiaakkosia kuuroille. Tätä puhumista tekstin kirjoittaja tulkitsee poikkeuksellisena Suomen kontekstissa. Kuurojen saaminen puhumaan nähdään yhtenä koulutuksen tärkeimmistä tavoitteista. Tekstin kirjoittaja kuvaa ääneen rukoilevia kuuroja ihmeenä vuoden 1896 lehdessä (12) ja vuoden 1906 lehdessä (22) toinen kirjoittaja mainitsee myös kuurojen koulun opettajan Elias Hofgårdin, joka on tullut tunnetuksi opettuttuaan ensimmäisen kuurosokean tytön puhumaan.

Vuonna 1908 (19) kirjoittaja nostaa esille pitkään eläneen kuuron, Ulla Asikaisen. Hänestä kuitenkin todetaan, että hänestä ei voida kertoa paljoa kirjoitettua enempää, koska hän ei puhu. Sen sijaan vuoden 1896 (10) lehdessä kirjoitetaan, kuinka ilman kuulemistä ja puhumista kuurot ovat alttiita monille arjen vaaratilanteille. Kommunikaation kuvaaminen tapahtuu ensisijaisesti kuulevien näkökulmasta ja kuulevat kirjoittajat eivät käsittele esimerkiksi kuurojen kokemuksia kommunikaatiosta. Puheopetus rakentuu lehden kielessä normiksi, kun taas tämän poikkeuksena hahmotetaan kaikkia muita kommunikaatiotapoja – viittomia, sormiaakkosia ja kirjoittamista – opetuksessa. Kaiken muun kommunikaation nähdään rajoittavan kuurojen arkea.

Lehdessä on nähtävillä kommunikaatiotapojen vähittäinen monipuolistuminen opetuksessa vuosien 1896–1912 aikana. Vuosisatojen vaihteessa kommunikaation arjessa kerrotaan olevan

ennen kaikkea puheeseen perustuvaa. Vuoden 1896 lehdessä esimerkiksi mainitaan, että opetuksessa on tapahtunut äskettäin muutos kirjoitusmetodista puhemetodiin (kts. oralismi). Kiinnostava huomio lehdessä on se, että vähitellen lähemmäs vuotta 1912 mentäessä viittomat palaavat osaksi lehdessä mainittuja kommunikaatiotapoja, vaikka koulutuksessa viittomat olivat kiellettyjä aina 1800-luvun lopulta 1970-luvulle saakka (Rainò 2005, 5). Esimerkiksi jatkokurssia viittomakielisille mainostetaan vuoden 1912 (7) lehdessä.

Myös suhtautuminen viittomiin lehdessä muuttuu myönteisemmäksi ajan kuluessa. Vuoden 1908 lehdessä (20) kerrotaan opettajasta, joka opetti erikseen viittomaan, jotta voisi kommunikoida paremmin kuurojen oppilaidensa kanssa. Tätä pidetään esimerkillisenä toimintana, jota muiden kuulevien tulisi myös noudattaa. Toisaalta vain muutamaa vuotta aikaisemmin Lampea, joka opetti viittomilla, kuvataan huonossa valossa (1906, 12). Lehdessä onkin nähtävissä ajalle tyypillistä vaihtelevaisuutta: kommunikaatiotavat elivät rinnatusten, vaikka usein historiankirjoitus antaa ymmärtää, että esimerkiksi viittomakieli oli täysin kielletty tuona aikana (kts. mm. Rainò 2005, 5). Toisaalta kokonaisvaltaisen kuvan luominen kommunikaatioon suhtautumisesta ei ole mahdollista rajallisen aineiston takia.

Lehti (1906, 12) tuo esille kommunikaatiotapojen monipuolistumisen muun muassa opetustapoja listaavan tilaston avulla, jossa esitetään, kuinka oppilaita opetetaan ensisijaisesti puhemetodilla (351 oppilasta) ja sitten vasta viittomametodilla (144 oppilasta) sekä kirjoitusmetodilla (95 oppilasta). Nämä tilastot ja lehden neutraali suhtautuminen niihin ovat kiinnostavia huomioiden ajan oralistisen kontekstin. Toisaalta kyseinen tilasto voidaan tulkita myös lehden puhepainotteista sanomaa tukevaksi. Viittomakieli esitetäänkin lehdessä harvoin ensisijaisena kommunikaatiokeinona. Sen sijaan viittomat ovat useimmiten puhumisen rinnalla käytettäviä keinoja 1900-1910-lukujen aikana.

Aineistossa kommunikaation teemat liittyvät erityisesti kuurojen yhdistystoimintaan, kuten kokoontumisiin ja juhliin. Näissä kommunikaation monimuotoisuus on huomattavasti enemmän läsnä painottuen useimmiten viittomiin ja sormiaakkosiin. Tällaista kommunikaatiota kuvataan kuulevien kirjoituksissa muun muassa ”korvia särkevänä” (1906, 22). Toisaalta, kun kyse on kuurojen ja kuulevien välisestä kommunikaatiosta, tuodaan esille esimerkiksi kuulo- ja huutorvet, jotka materialisoivat kuuroutta ja siihen liitettyä stigmaa (kts. Bäckman 2024, 83, 85, 90).

Kuurojen ja kuulevien välisessä vuorovaikutuksessa ei esiinny viittomia, vaan kommunikaatio mielletään puhekeskeiseksi tai sitten täysin olemattomaksi. Tämä kommunikaatio kuvataan

vaikeaksi. Muun muassa vuoden 1910 lehdessä (14–15) kerrotaan tanskalaisista kuuroista oikeudessa. Tekstin mukaan kuulevien on aina autettava kuuroja oikeudessa. Ilman tätä apua kuurojen ja kuulevien tuomareiden kommunikaatio päättyy nopeasti väärinymmärryksiin, kuten siihen, että viatonta syytetäänkin rikoksesta. Tämän kommunikaatiovaikeuden kerrotaan liittyvän sekä puheeseen että kirjoitettuihin kysymyksiin. Teksti päättyykin nopeasti siihen, että: ”Kuuromykällä pitää aina käräjillä olla sellainen auttaja, joka hänelle selittää asian ja puhuu hänen puolestaan” (1910, 15). Tämä puolesta puhumisen teema toistuu useaan otteeseen lehden muissa konteksteissa: aina kyse on siitä, että kuuleva edustaa kuuroa.

Kommunikoinnin tarkastelu on ongelmakeskeistä, jossa tuotetaan esimerkiksi vammaisuuden sairaus-diskurssia (Vehmas 2005, 21). Keskittyminen on kommunikaation haasteissa ja kuurouden parantamisessa. Kuurous rinnastetaan suoraan sairauteen esimerkiksi vuoden 1896 lehdessä (15), jossa kerrotaan Tanskan kuningattaren kuuroudesta. Tekstissä todetaan, että pahinta on se, että kuningattaren lapset tulevat perimään ”saman taudin”. Kuuromykkäin lehti (1906, 22) kertoo, että kuurouden parantamisesta on uutisoitu esimerkiksi pietarilaisessa sanomalehdessä. Raportin mukaan kuuroutta on pyritty parantamaan korvaamalla rumpukalvo ohuella hopealevyllä. Lehti on raportoinut menetelmän auttavan parantamaan kuuloa, vaikka tuona aikana kuuloon vaikuttavat välineet eivät olleet tuolla tasolla. Kuurouden parantaminen nähdään lehdessä keskeisenä lääketieteen tavoitteena.

Lehdessä (1896, 10) käytetty kieli rakentaa myös diskurssia, jossa kuurot ovat syyllisiä heidän omaan kuurouteensa. Kuurous esitetään arjen ongelmana, joka johtuisi siitä, että kuurot eivät käytä kuuloaan tai yritä kuulla tarpeeksi. Kommunikaatio rakentuukin siis ennen kaikkea asenneongelmaksi, joka voisi ratketa tarpeellisella harjoittelulla. Myös kuulevien panos nostetaan tärkeänä esille tämän ongelman ratkaisemiseksi. Tekstissä mainitaan esimerkiksi se, että kuulevien pitää huutaa kuuroille tai sanoa asiansa hyvin lähellä kuuron korvaa, jolloin kuuro kuulisi asian. Tekstissä kirjoitetaan suoraan, kuinka kuuroilla on aina mahdollisuus kehittää kuuloaan ja parhaimmassa tapauksessa kuurous on poistettavissa. Lääketieteen lisäksi sairaus-diskurssia perustellaan Jumalalla. Lehdissä kirjoitetaan, kuinka Jumalalla on parantavia voimia, jotka voivat parantaa myös kuurouden (kts. Vehmas 2005, 21).

Kommunikaation ja siihen liittyvien identiteettikysymysten käsittely ei kuitenkaan ole yksin ongelmakeskeistä. Vastadiskurssin ääniä tähän tuovat esimerkiksi kirjoitus kuurosta opettajasta Fritz Hirnistä. Vuoden 1896 lehdessä (6) kerrotaan myönteisesti hänen pitäneen puheen viittomakielellä. Poikkeuksen tekee myös esimerkiksi vuoden 1906 lehden (6–8)

reportaasi kuurojen tapahtumasta. Tekstissä kuvataan hyvin neutraalisti tapoja, joilla kuurot toisilleen kommunikoivat. Vaikka puheopetus nostetaan esille ensisijaisena, tilaa annetaan myös viittomille ja huulilta lukemiselle. Monien puhuvien kuurojen kerrotaan käyttävän viittomia ja niiden käyttöä perustellaan niiden helpolla ymmärrettävyydellä. Tekstissä poikkeuksellista on tämän neutraaliuden lisäksi se, että siinä kerrotaan konkreettisesti, kuinka kuurot kommunikoivat keskenään. Vaikka tekstissä kommunikointi yhdistetään väärin älykkyyteen, on tekstin yleinen sävy positiivinen. Tekstin ohella valokuvat ohjaavat tätä tulkintaa. Yhdessä kuvassa lukija näkee suuren joukon kuuroja, jotka viittovat *Maamme*-laulua. Kuvateksti kertoo, kuinka kuvassa näkyy juuri viittoma ”maa” ja ohessa selitetään, kuinka tämä viittoma tehdään. Toisaalta samassa yhteydessä mainitaan, että kuvan kuurot eivät ole päässeet harjoittelemaan laulua ennen, koska viittomakielistä laulunjohtajaa ei ole ollut saatavilla.

Vaikka siis kommunikaation representointi koulutuksen ja muiden arjen teemojen suhteen on ensisijaisesti negatiivista ja lääketieteeseen, kuten sairaus-diskurssiin perustuvaa, löytyy myös muitakin diskursseja. Puheopetuksen rinnalla kirjoittajat tarkastelevat aika ajoin myös viittomia sekä muita kommunikointitapoja, mikä mahdollistaa kuurojen arjen representaation laajentumisen. Arjen kommunikaatiosta rakennettavat representaatiot eivät olekaan yksin negatiivisia tai positiivisia, vaan hyvin monisävyisiä ja -tasoisia.

4.4 Työttömyys ja epäpätevyys

Työn representointi osana arkea on yksi vähiten lehdessä näkyvistä aihepiireistä. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta puhe töistä jää vain harvojen työnimikkeiden mainintojen varaan. Tästä representaatioiden vähyydestä voi olla mahdollista päätellä, että työtä ei pidetä kuuroille keskeisenä arjen alueena lehdessä. Sen sijaan usein työn vastakohtana nähty vapaa-aika saa suuremman roolin lehdessä ja linkittyy analysoimiini vastadiskursseihin.

Arjen työ-puhe keskittyy ensisijaisesti työttömyyteen sekä töihin, joihin vammaiset nähdään pätevinä: käytännönläheisiin, käsillä tehtäviin töihin. Myös Salmi ja Laakso (2005, 242–246) kirjoittavat samanlaisista huomioista koskien kuurojen korkeaa työttömyysastetta ja töiden luonnetta. Työttömyys värittää eniten kuurojen työhön liittyvää representaatiota. Jo vuoden 1896 (13) lehdessä tuodaan esille, että ongelmana on se, että kuuroille on vaikea löytää töitä

koulun jälkeen. Syyksi tälle esitetään tekstissä se, että työnantajat pelkäävät, etteivät tulisi toimeen kuurojen kanssa. Tämä hankaluus liitetään erityisesti kommunikaatioon.

Samalla kuuroista ja työllisyydestä puhuttaessa, lehti luo tietynlaista representaatiota kuuroista epäpätevinä ja huonoina työntekijöinä. Aiemmassa tekstissä (1896, 13) Helsingin kuurojen yhdistys kehottaa kuulevia työnantajia kirjoittamaan positiivisia kommentteja kuurojen sopivuudesta tiettyihin ammatteihin. Yhdistyksen tavoitteena on poistaa mielikuvaa siitä, että kuurot olisivat epäpäteviä työntekijöitä. Keskeistä on se, että tavoite kumota stereotypioita lähtee kuurojen aloitteesta. Usein enemmistöt sen sijaan uudelleentuottavat stereotypioita muulle enemmistölle, kuten näemme useaan otteeseen lehdessä (kts. Pietikäinen 2000, 94–96, 144–145). Kuurojen identiteetti yhdistetään kuvauksissa yleisestikin työelämän rajoittuneisuuteen. Muun muassa vuoden 1896 lehdessä (15) pohditaan, tuleeko Belgian kuninkaan seuraajan luopua kruunusta, koska on kuuro.

Mikäli kuuroilla on töitä, keskittyvät nämä työt erityisesti käsillä tekemisen ympärille – kuurojen ei kuvata osallistuvan akateemisia taitoja, kuten matematiikkaa tai kirjoittamista, vaativiin töihin kertaakaan lehdessä. Tämä noudattelee aiempia havaintoja kuurojen töistä (Salmi & Laakso 2005, 226). Kuuromykkäin lehdessä (1906, 17) mainittuja töitä ovat miehillä puusepän, päivätyöläisen, suutarin ja kirjansitojan työt. Miesten ammatteja mainitaan ja kuvaillaan useammin kuin naisten. Naisten töiksi mainitaan vuosien varrella esimerkiksi tehdastyöläinen (1908, 18) ja palvelija (1904, 8; 1908, 14; 1910, 11), jonka päivään kuuluu muun muassa siivousta, ruoanlaittoa, käsitöitä ja joitakin fyysisempiäkin töitä, kuten puiden hakkausta ja sahausta. Nämä ovatkin kuurojen miesten ja naisten – mutta myös muun väestön – yleisimpiä töitä tuona aikana (Salmi & Eeva 2005, 226; Tilastokeskus 2007). Varsinkin tehdastöiden⁵ maininnat yleistyvät 1900-luvun alkuvuosista alkaen, mutta muuten mainitut työt pysyvät samoina. Esille tuodaan myös, että monet paikat, kuten tietyt tehtaat (esim. 1902, 16), ovat työpaikkoina suunnattu vain kuuroille työntekijöille. Koulujen lisäksi arjen paikkoja erotellaan usein siis myös työn suhteen.

Toisaalta myös tässä arjen osa-alueessa esiintyy myös erilaista, vastadiskursseja, tukevaa puhetta. Tässä puheessa korostuu kuurojen aktiivisuus ja oma-aloitteisuus työntekijöinä, mikä piirtyy vastakohtaksi käsityksille heistä huonoina työntekijöinä. Esimerkiksi vuoden 1900 (12) lehdessä kerrotaan kuurosta kuvanveistäjästä, joka on perustamassa

⁵ Mainittuja tehtaita ovat kivennäisvesitehdas (1900, 12), puuseppätehdas (1902, 16) ja paperitehdas (1908, 18).

kivennäisvesitehdasta. Sen sijaan kuusi vuotta (1906, 6) myöhemmin esille nostetaan kuuro ja sokea viittomakielinen puutyöntekijä Frans Lejon, jonka työelämää kuvataan ansiokkaana ja onnistuneena. Samassa lehdessä (13) kerrotaan myös toisesta kuurosta, jonka todetaan esimerkiksi elättäneensä itsensä kirjansitojan ammatilla, saavan hyvää toimeentuloa ja olevan hyvin taitava. Syyksi hänen menestymiselle annetaan hänen kaunis käsialansa eli taidot nostetaan esille.

Myös vuoden 1908 lehdessä (14–15) esille tuodaan kuuro Oskari Lumme, jonka taidokkuutta ja ahkeruutta Suomen ensimmäisenä kuurona uuniseppämestarina korostetaan. Hänen kerrotaan myös opettaneen ammattia muille kuuroille, mikä on kuulevia työnantajia korostavassa aineistossa poikkeuksellista. Tämän lisäksi Lumme kuvataan taitavana hiihtäjänä, joka on ollut perustamassa Helsingissä voimistelu- ja urheiluseuraa. Lumme nostetaan eräänlaisen ihanne-kuuron esikuvaksi: ansiokkaan työelämän lisäksi raittius ja säännölliset elämäntavat tekevät hänestä ihailun kuuron. Aineistosta on siis havaittavissa se, että valtakurssien rinnalla myös vastadiskursseja on kirjoitettu auki arjen työelämän suhteen: epäpätevyyden sijaan puhetta on myös pätevydestä, taidokkuudesta ja näiden tuomasta ihailusta.

4.5 Vapaa-aika yhdistyy vastadiskursseihin

Puhe kuurojen vapaa-ajasta on muita arjen osa-alueita positiivisemmin kuvattu alue, vaikka toisaalta toiseuttamisen teemoja tuodaan jälleen esille tekstissä. Representaatio vapaa-ajasta rakentuu erityisesti yhdistystoiminnan, vuosittaisten juhlien ja muiden harrastuksien tapaisten toimintamuotojen, kuten taiteen ja urheilun, myötä. Monissa kohdissa tunnistan yhtä aikaa vammaisuuden valta- ja vastadiskursseja. Vuoden 1898 lehti (13) rikkoo esimerkiksi aktiivisesti ja tiedostaen stereotypioita siitä, että kuurot eivät tekisi mitään vapaa-ajallaan:

Osaavathan kuuromykät piirustaa, veistellä, maalata j. n. e. Mutta useat kuulevat ja puhuvat ihmiset luulevat että kuuromykät tuskin taitavat mitään tehdä. Sentähden olen ajatellut että painatettaisiin joululehti, jossa tulisi olemaan kuvia kuuromykkäin piirustuksista, maalauksista, veistoksista y. m. (*Kuuromykkäin lehti*, 01.05.1898 no 4, 13.)

Kuuroihin liitetään valtakurssista poiketen osallisuuden ja toiminnallisuuden representaatioita. Toisaalta samaan aikaan tekstissä on esillä valtakurssista tukevia puhetapoja, jotka käyvät ilmi ilmauksista, kuten ”kuuromykätkin jotain taitavat”.

Erottelu kuurojen ja kuulevien välillä ei ole niin jyrkkää kuin muissa arjen osa-alueissa, mutta silti useissa tekstin kohdissa kuurot jäsenet mainitaan erikseen tai juuri kuurojen kokemat tunteet nostetaan esille. Esimerkiksi vuoden 1906 lehdessä (16–17) kerrotaan, kuinka erityisesti taikatempuut huvittivat kuuroja.

Yhdistykset, kuten Helsingin kuuromyökkäin yhdistys tai Turun kuuromyökkäin raittiusyhdistys, ja niiden pitämät tapahtumat ovat keskeisimmässä roolissa lehdessä. Yhdistyksiä käsitelläänkin jokaisessa aineistoni lehdessä. Näitä yhdistyksiä tuodaan esille sekä Suomen isoista kaupungeista kuin myös ulkomailta. Vaikka kansainvälinen näkökulma on esillä, kyse ei ole koulutuksen tavoin vertailevasta puheesta. Kansainvälinen näkökulma jääkin enimmäkseen muutamien mainintojen tasolle. Sen sijaan kotimainen järjestötoiminta keskittyy esimerkiksi illanviettoihin, huvimatkoihin, kokouksiin ja muihin tapahtumiin, kuten urheiluun ja erilaisiin vuodessa toistuviin juhliin.

Lehdessä yhdistystoiminta esitetään organisoituneena ja kuuroille tärkeänä arjen osana. Yhdistykset ovat tärkeitä varsinkin kuurojen yhteisöllisyyden ja viittomakielen kannalta (Salmi & Laakso 2005, 88, 94–102). Esimerkiksi useimmat näistä vapaa-ajan kuvauksista ovat yhteisön muisteluun ja tietojen välittämiseen perustuvia. Monissa illanvietoissa taas esitetyt kertomukset esitetään juuri viittomien avulla.

Yhdistysten toiminta on monimuotoista. Muun muassa kokoukset, vuosittaiset juhlat, kuurojen ammattinäyttelyt ja yleinen opetustyö raittiudesta nostetaan esille lehdissä, mikä myös samalla kertoo niille annetusta merkityksestä. Monet tapahtumat ja niiden sisällöt ovat viikoittain toistuvia. Esimerkiksi erilaiset illanvietot ovat yleisimmin lehdissä mainittu tapa osallistua yhdistysten toimintaan. Näissä illanvietoissa keskeisenä ajanvietteenä toistuvat vuodesta toiseen muun muassa puheet, kertomukset, teenjuonti, taikalyhtykuvat, taikatempuut, esitelmät, matkakertomukset ja uskonnollinen toiminta, kuten rukoukset ja hengelliset kertomukset.

Illanviettojen lisäksi huvimatkat ovat yksi keskeisistä yhdistysten toimintamuodoista. Varsinkin näissä kuvauksissa kuuroista rakentuu toiminnallinen ja eläväinen representaatio. Muun muassa junamatkat, luontoretket, keskustelu, leikit, syöminen ja juominen ovat osa näitä retkiä, jotka suuntautuvat esimerkiksi historiallisiin paikkoihin, kuten Vanhaan Vaasaan (1898, 14). Puheesta kirjoittajat eivät tuo esille toiseuttavia teemoja ja kuuroja ei hahmoteta vammansa kautta, vaan ensisijaisesti toiminnan kautta. Kuvaukset ovat hyvin neutraalisävyisiä. Faircloughin analyysimallia mukailleen kuulevien rinnalla siis myös kuurot

saavat toimijan aseman vapaa-ajan kuvauksissa – heidän identiteettinsä ei ole vain toiminnan, kuten avustustyön, kohde.

Samanlainen toiminnallisuus on keskeistä kuulevien kirjoituksissa. Vuoden 1906 lehden (4–8) kirjoituksessa kerrotaan kolmannesta kuurojen yleisestä kokouksesta, jonka suhteen esille nostetaan esimerkiksi kokoukseen matkustaminen, sen aikana majoittuminen ja ruokailu. Yhtenä harvoista aineiston osista tekstin yhteydestä löytyy valokuvia, jotka tukevat arjesta rakennettua representaatiota. Kuva kahvitarjoilusta, hautapatsaalla käynnistä tai Porvoossa olevasta Malmin talosta (kts. Liite 3) mahdollistavat esimerkiksi arjen vaatetuksen ja paikkojen havainnoinnin. Arjen matkustamiseen liittyviä teemoja tuodaan visuaalisesti esille kerrottaessa seuraavassa lehdessä julkaistavasta kuvasta, jossa kuvauksen mukaan kuurot ihailevat näköalaa merelle. Sen sijaan valokuva, jossa kuvatekstin mukaan tapahtuu kuurojen laulamista (kts. Liite 3), nostaa esille tätä samaa toiminnallisuutta, mutta myös yhteisöllisyyden ja kommunikaation teemoja. Lehdessä onkin totuttu kuurojen kuvaamiseen yksin, mutta vapaa-ajan kategoria tuo kuuroja yhteen tekstin kuin kuvienkin tasolla.

Valokuvat tuovat kuurojen arjen lähemmäs lukijaa, monipuolistavat representaatiota kuurojen arjesta ja konkretisoivat toiminnallisuuteen liittyvää puhetta. Ilman kuvatekstejä lukija ei välttämättä edes tietäisi, että kuvassa on kyse kuurojen kokouksesta ja siihen liittyvästä ajanvietosta. Varsinkin tällainen arjen paikkojen vaihteleva kuvaaminen, monipuolistaa samalla lehden rakentamaa representaatiota kuuroista ja heidän arjestaan. Tätä ennen kuurojen paikoiksi on kuvattu vain koulua ja kotia sekä vapaa-ajan vieton suhteen lähellä olevia yhdistyksien paikkoja. Matkustamisen ja toiminnallisuuden teemat haastavat varsinkin lehden koulutus-puheen luomaa valtakurssia, jossa kuurot mielletään passiivisiksi, tyytymättömiksi ja avuttomiksi.

Tätä toiminnallisuuden diskurssia jatketaan myös muissa lehden vapaa-aikaa avaavissa kuvauksissa. Yhtenä tällaisena on kuvaus vuoden 1908 lehdessä (19) Helsingissä olevasta kuuroille suunnatusta kesäkodista, jota kuvaillaan kuurojen ”satulinnana”. Kesäkodissa tapahtuvan vapaa-ajan kerrotaan pitävän sisällään esimerkiksi uimista, auringonottoa, voimistelua, kävelyä, kirjojen ja lehtien lukemista, kalastamista, keskusteluja ja hartaushetkiä. Tämä kesäkodin kuvaus on ainut selonteko, jossa kuurojen toiminta esitetään näin monipuolisena. Toisaalta samaan aikaan huomioon on hyvä ottaa se, että kyse on jälleen yksin kuuroille tarkoitettusta paikasta: kuurojen toiminta on silti erillistä kuulevien toiminnasta.

Yhdistykseen liittyvä vapaa-ajan representointi rakentuu lehdessä kaikista myönteisimmin kuvatuksi kuurojen arjen osa-alueeksi. Tämä käy ilmi erilaisista myönteisistä ilmauksista, kuten ”illat kuluivat hauskasti” (1896, 14). Teksteissä rakennetaankin representaatiota kuuroista toiminnasta innostuneina ja siitä iloa saavina. Kuulevien kokemuksia, ajatuksia tai tunteita ei sen sijaan tuoda esille. Toisaalta samaan aikaan yhtenä syynä tämän toiminnan järjestämiselle annetaan se, että se vähentää kuurojen kohtaamiin paheisiin joutumista ja on tärkeää kristillistä valistustyötä. Tällainen taustalla kulkeva tavoite ei ollut tuona aikana kuitenkaan yksin kuuroille suunnattu, vaan myös muillekin kansalaisille (Koski 2011, 9). Tällaisella vapaa-ajanvietolla nähdään olevan siis viihdyttämistä ja ajanviettoa suurempia tavoitteita, joka liittyy kuurojen sivistämiseen. Kyse on pohjimmiltaan samoista asioista kuin koulutuksen suhteen. Tätä havaintoa tukee se, että useimmat illanviettojen puheet koskettavat esimerkiksi raittiusaatetta.

Vuodessa toistuvat juhlat, kuten joulu tai erilaiset vuosipäivät, ovat myös keskeinen osa kuurojen arkea. Juhlien suhteen kuvaukset vaihtelevat valta- ja vastadiskurssien välillä. Varsinkin arvokkaissa vuosijuhlissa valtakurssin teemat ovat läsnä. Yksi tällainen vuosijuhlan kuvaus on vuoden 1896 lehdestä (4–6), jossa juhlitaan Porvoon koulun 50-vuotispäivää. Tekstissä kerrotaan, kuinka juhla on ollut tarkoitettu kaikille – sekä kuuleville opettajille että kuuroille oppilaille – vaikka oppilaita tekstissä käsitellään vähemmän. Juhlaan on kuulunut virsiä, rukouksia, historiatekstien lukemista, merkkihenkilöiden muistelua, ruokailua ja runojen lausumista. Vaikka juhla esitetään ennen kaikkea kuurojen koulutuksen merkkipaaluna, korostuu jälleen kuulevien oma ääni kuurojen ääntä enemmän. Esimerkiksi monet ohjelmanumerot ovat olleet opettajien johtamia. Koulutukseen liittyvät me-he -asetelmat toistuvat myös juhlasta kerrottaessa. Juhlissa on esimerkiksi rukoiltu kuurojen puolesta ja kuuro oppilas on lukenut runon, jossa kerrotaan Jumalan langettaneen kaikille jonkun vaivan. Kontekstiinsa nähden kyse on selkeästi kohdennetusta viestistä, jonka mukaan kuurous on tällainen vaiva.

Joulujuhlat ovat yleisin kirjoittajien mainitsema juhlamuoto, jonka tärkeyttä tukevat esimerkiksi useat maininnat kyseisistä juhlista sekä huomiot siitä, että monet ovat tulleet pitkän matkan päästäkseen näihin juhliin. Joulujuhlissa keskeisinä toiminnan muotoina ovat esimerkiksi laulut, puheet, näytelmät, taikatemput, teen- ja kahvinjuonti, leikit ja joululahjojen jakaminen. Varsinkin uskonnollinen sisältö, kuten rukoilu ja viitotut hengelliset puheet, ovat tärkeitä. Myös näissä juhlissa kulkevat mukana opettavaiset sisällöt, kuten esitykset jouluviinon vaaroista ja vetoamukset kuurojen sielunhoidon kannalta. Teksteissä

juhlat kuvataan positiivisessa ja aktivoivassa valossa. Kirjoittajat käyttävät sanoja, kuten ”hauska” ja ”rauhaisa”. Toisaalta kuurojen ja kuulevien eroja nostetaan jälleen esille. Esimerkiksi vuoden 1900 (11) lehden kuvauksessa kerrotaan, kuinka paikalle oli saapunut kuurojen lisäksi myös kuulevia henkilöitä, joista puhutaan ”puhuvina henkilöinä”. Poikkeuksellisesti kuulevat henkilöt mainitaan toissijaisina vieraina juhlassa, jonka pääyleisöksi esitetään kuurot.

Yhdistysten ja juhlien lisäksi kuurojen arkeen kuuluu myös muita ajanvieton muotoja, jotka liittyvät erityisesti taiteeseen, kirjoittamiseen ja urheiluun. Taide tuodaan esille esimerkiksi maininnassa (1898, 14) kuurosta taiteilijasta K.A. Tallrothista ja hänen näyttelystään. Tämän lisäksi kuurojen yhdeksi vapaa-ajanvietteeksi mainitaan kuvakorttien lähettäminen (1908, 7-9). Kuitenkin tämä kuurojen kiinnostus lähettää kuvakortteja tutuilleen esitetään poikkeavana käyttäen esimerkiksi ilmaisua ”myös kuurot”. Syyksi korttien lähettämiseen kuurojen kohdalla esitetään yksinäisyys. Kirjoittamista hahmotetaan varsinkin hyöty-puheen kautta.

Vaikka teksti monipuolistaa representaatiota kuurojen vapaa-ajanvietosta ja rakentaa representaatiota, että kuurot tekevät samoja asioita kuin kuulevat, on tekstissä selkeä kuurojen identiteetteihin liittyvä negatiivinen taustasävy. Kirjoittamisen hyödyllisyydestä huolimatta esille nostetaan se, että kuurot kirjoittavat liikaa toisilleen ja tuhlaavat liikaa rahaa kirjeisiin. Kuuroista rakennetaan representaatiota ajattelemattomina ihmisinä. Tämän liiallisuuden lisäksi kerrotaan, kuinka juuri kuurot lähettävät usein rumia ja epäsopivia kortteja. Tämä vahvistaa lehden muissakin arjen kategorioissa rakennettavaa puhetta kuuroista epäystävällisinä ja sivistymättöminä. Huomion arvoista on se, että tähän puheeseen saattaa vaikuttaa yleinen vuosisatojen vaihteen kulttuuri ja käsitykset siveydestä. Tätä siveyskäsitystä ylläpitivät kirkko, aiemmat sukupolvet ja erilaiset maalliset järjestöt, kuten raittiusseurat (Koski 2011, 11).

Myös muut seikat vahvistavat tässä tekstissä me-he -asetelmien uudelleentuottamista. Tekstissä esimerkiksi käsitellään ensin kuvakorttien lähettämistä yleisellä tasolla, mutta kuuroista on silti kirjoitettu erinäinen kappale tämän jälkeen. Tämä voitaisiin tulkita jopa niin, että kirjoittaja näkee, että kuurot eivät kuulu yleiseen postikorttien lähettämisen kulttuuriin, vaan heillä on oma kulttuurinsa, joka tässä tekstissä yhdistetään erityisesti rumuuteen ja liiallisuuteen.

Tekstissä rumien korttien lähettäminen liitetään koko kuurojen yhteisön häpäisemiseen. Tekstistä välittyy siis käsitys siitä, kuinka yksi kuuro edustaa aina kaikkia kuuroja. Toisaalta

tekstissä käy ilmi, että myös kuulevien mielletään lähettävän rumia kortteja. Kuitenkin juuri kuurot ovat tekstissä korostettu ryhmä. Kirjoitus päättyy kehotukseen, jossa kuurot asetetaan vastakohtaksi kuuleville ihmisille:

Osoittakaa te, km, että te ymmärrätte tämän asian [rumien kuvakorttien lähettämisen vääryyden] paremmin kuin monet kuulevat ihmiset. Ostakaa ja lähettäkää *te* aina *kauniita* kuvakortteja. Jos te rumia ostate, niin häpäisette km:n nimen ajattelevain ja sivistyneitten ihmisten silmissä. (*Kuuromykkäin lehti* 01.08.1908 no 8–9.)

Tällaisia positiivisia ominaisuuksia, kuten sivistyneisyyttä tai ajattelevaisuutta, ei liitetä kuuroihin – ei edes niihin, jotka lähettävät oikeanlaisia kortteja. Samalla tekstin sanavalinnat ”teistä” ja niitä korostavat kursivoinnit havainnollistavat me-he -asetelmia, jossa kuurojen korttikulttuuri on erillään kuulevien kulttuurista.

Kirjoittamisen rinnalla myös urheilu on yksi lehdissä näkyvistä arjen aktiviteeteista, jonka näkyvyys on suurimmillaan valituista vuosista varsinkin 1900-luvun lopulla. Toisaalta jo 1890-luvun lopun lehdessä on pitkäkin kuvaus kuurojen lasten kilpahihtokilpailusta (1898, 11–12). Lasten hiihtokilpailussa kuurous ei tule mitenkään esille ja kuvaus voidaan tulkita jopa positiiviseksi. Tätä tulkintaa puoltaa se, että tekstissä puhutaan esimerkiksi nopeudesta, palkinnoista, ilosta, tyytyväisyydestä sekä oppimisesta.

Urheilussa on selkeästi nähtävillä sukupuolijakoa samalla tavalla kuin puhuttaessa kuurojen töistä. Kuten työn suhteen on nähty, tällainen sukupuolittuneisuus on yleistä tuolle ajalle, ja kuurot eivät ole tässä poikkeus (Heikkinen 2024, 64). Urheilussa esillä ovat ennen kaikkea miehet. Esille nostetaan esimerkiksi miesten voimistelu- ja urheiluseurat (1908, 9–10), polkupyöräkilpailut (1910, 13) ja lintujen ampuminen viihteenä (1908, 20). Tarkemmin lehdessä (1908, 20) kuvataan kuuroa uimaria Oskar Vetzellistä, jonka kerrotaan tehneen hyvän suorituksen Lontoon Olympialaisissa. Tapahtuman korostetaan olevan suuri ja merkityksellinen. Puhe häntä kohtaan on kunnioittavaa sekä menestystä korostavaa. Tämä kunnioittava puhe liittyy tekstissä Vetzellin taitoihin, joista käytetään myönteisiä sanavalintoja ja ilmauksia, kuten ”etevä”, ”kunnostautui sangen tyydyttävästi” ja ”rohkeat ja reippaat hypyt”. Menestystä korostetaan kertomalla Vetzellin muista saavutuksista ja palkinnoista. Samaan aikaan kuitenkin hänen kuurouttaan tuodaan esille useaan kertaan tekstin tasolla. Tämä voidaan tulkita sinä, että tällaista kuuron menestystä mahdollisesti pidetään erikoisena (kts. kyvykkyyden ideologia). Samanlainen puhe toistuu muidenkin kuurojen saavutusten yhteydessä esimerkiksi koulutuksesta puhuttaessa.

Kuurojen naisten urheilua käsitellään huomattavasti vähemmän, mutta vuoden 1908 lehdessä (9–10) on tällainenkin kohta. Syiksi urheilun tärkeydelle artikkelissa esitetään terveys, mieli ja ulkoinen kauneus. Teksti rakentaa representaatiota siitä, että naiset eivät urheile toisin kuin miehet. Naisille urheilumahdollisuuksiksi ehdotetaan erityisesti esimerkiksi palloleikkejä, välineurheilua ja hiihtämistä. Selkeää onkin se, että eroja kuurojen miesten ja naisten kuvauksissa on.

4.6 Uskonto merkityksellistä arkea

Uskonto on jälleen yksi lehdissä eniten näkyvistä teemoista, joka limittyy osaksi muita kuurojen arjen osa-alueita. Uskonnon suurta näkyvyyttä on syytä ymmärtää oman aikansa kontekstissa: 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa luterilainen vaikutus ja kirkon rooli näkyivät koko kulttuurissa yhä vahvasti (Poulter 2011, 71–72). Myös lehden toimittajien ja julkaisijoiden yhteys kristillisiin tavoitteisiin on syytä pitää mielessä (kts. esim. Rantala 2010, 38). Tuona aikana monilla vammaislehdillä olikin selkeä suhde uskonnolliseen sisältöön (Harjula 1996, 67).

Lehdessä uskonnolle annetut merkitykset arjessa voidaan jakaa karkeasti kahteen kategoriaan: uskonnollisiin opetuksiin ja uskonnollisiin toimituksiin. Uskonnolliset opetukset liittyvät Raamattuun viittaamiseen ja uskonnollisiin tarinoihin, kun taas uskonnolliset toimitukset koskettavat esimerkiksi ehtoollista ja ripille pääsyä. Uskonnollisina toimijoina näissä teksteissä kulkevat kuurojen matkapapit ja itse kuurot. Kuurojen matkapapit aloittivat toimintansa vuonna 1906, jota edelsi kymmenen vuotta kestänyt keskustelu kuurojen sielunhoidon tarpeesta (Rantala 2010, 37). Myös Jumalasta tehdään keskeinen kuurojen arkea merkityksellistävä henkilö varsinkin uskonnollisten opetusten osalta.

Raamattua käytetään antamaan opetuksia kuuroille. Jotkut näistä opetuksista ovat selkeästi kuuroille kohdennettuja, toiset taas enemmän tulkinnanvaraisia ja jotkut täysin vain yleisiä opetuksia. Esimerkiksi vuoden 1898 (3) lehdessä käsitellään toisen Mooseksen kirjan 20. lukua, jossa Jeesus parantaa sairaan. Tekstissä kuljetetaan mukana kuurous sairautena - diskurssia (Vehmas 2005, 21): kuurot selkeästi rinnastetaan Raamatun kohdassa oleviin ”hädässä, vaarassa ja sairaana” oleviin. Tätä tulkintaa tukee tekstissä oleva suora kuurojen kannustus uskonnon piiriin esimerkiksi lukemalla Jumalan sanaa papin huulilta. Kun tämä yhdistetään sairaan parantamiskertomukseen, rakentaa tämä representaatiota siitä, että kun

kuuro harjoittaa uskontoa, on hänelläkin mahdollisuus parantua, kuten Raamatun kertomuksessa olevan henkilön.

Sen sijaan enemmän tulkinnanvaraisia kohdennuksia on esimerkiksi vuoden 1906 (3) lehdessä, jossa kirjoitetaan Luukkaan evankeliumin kohdasta, jossa Jeesus syntyy. Kirjoittaja muun muassa toteaa, kuinka haluaisi kuulla kaikkien laulavan enkelien parissa. Kuitenkin, jos hän ei saakaan kuulla lukijoiden laulavan, on hän iloinen tulevasta laulusta taivaassa, ”jos Jumala armonsa siihen antaa” (1906, 3). Tekstiä voidaan tulkita niin, että se ottaa kantaa kuurojen kommunikaatiotapoihin ja kannustaa kuuroja kommunikoimaan puhumalla. Kuurous kuvataan jonakin Jumalan ja uskonnon vastaisena. Jos kuuro puhuu kuulevien tavoin ja kykenee esimerkiksi tekstikatkelman mukaan laulamaan, nähdään tämä hyvänä. Raamattua käytetään siis ensisijaisesti opettamiseen ja tukemaan lehden muita kirjoituksia esimerkiksi oralismista ja kuuroudesta parannettavissa olevana sairautena.

Raamatun lisäksi lehdessä harjoitetaan paljon kuurojen arkea koskettavaa muuta uskonnollista puhetta, kuten uskonnon merkityksestä kirjoittamista. Tällaiset kirjoitukset on syytä ymmärtää jälleen laajemmassa ajan kontekstissa: tällainen kristillisyyden painottaminen näkyi kaikkien kansalaisten arjessa (Rantala 2011, 42). Myös näissä kirjoituksissa on opetuksellisia tarkoituksia. Esimerkiksi vuoden 1912 (5-6) lehdessä kirjoitetaan jumalanpelosta ja siitä, kuinka juuri kuurojen tulisi pyrkiä hyvään elämään esimerkiksi olemalla raittiita, hyvätapaisia ja uskollisia työntekijöitä. Tämä havainnollistaa hyvin aiempaa huomiota (kts. 4.1) siitä, kuinka uskonto tukee muita lehdessä tärkeänä esitettyjä teemoja.

Vuoden 1900 (3–5) lehdessä taas esitetään opettavainen kertomus kuurosta Jakki-pojasta, jossa hän viittomakielellä kyselee myös viittovalta kasvattiäidiltään Jumalasta. Heti kertomuksen alussa tuodaan esille, kuinka kuulo on Jumalan antama lahja, josta kuulevien tulisi kiittää. Sen sijaan kuurot, jotka joskus ovat kuulleet, ymmärtävät tämän lahjan merkityksen. Vaikka tekstissä Jakki ja hänen huoltajansa viittovat, luo alun huomio tästä kuulemisen merkityksestä, representaatiota siitä, kuinka viittomakieli on jälleen suhteessa kuulemiseen alempana. Vaikka kertomuksessa Jakki on vielä nuori poika, luodaan hänestä viittomakielen kautta mielikuvaa hyvin ymmärtämättömänä lapsena. Tätä käsitystä tukee se, että Jakkia ja hänen kysymyksiään Jumalasta kuvataan suoraan huvittavina lehdessä. Sen lisäksi hänen tietämyksensä maailmasta kerrotaan olevan rajoittunut ja sisältävän vain kaiken, mitä hän silmillään näkee.

Tekstissä rakennetaan siis kuulosta käsitystä Jumalan lahjana ja kuuroudesta sen sijaan Jumalan rangaistuksena. Nämä on tunnistettu myös aiemmassa tutkimuksessa vammaisia representoivista diskursseista (kts. mm. Vehmas 2005, 21). Puhe on siis hyvin sairaus, rangaistus ja tragedia keskeistä, jonka vastakohtaksi maalataan Jumala, joka armahtaa ja pelastaa kuurot. Jumala on lehden teksteissä myös se, joka innoittaa kuulevia kuurojen auttamistyöhön. Koulutuksesta tuttu pelastaja-puhe toistuu siis myös uskonnon kohdalla (kts. Gilroy, Ragen & Meekosha 2019, 40, 46).

Jotkut tarinoista ovat sen sijaan täysin yleisluontoisia opetuksia, joista on vaikea löytää kohdennettua sisältöä juuri kuuroille. Toki tekstit on julkaistu juuri kuuroille suunnatussa lehdessä, mutta toisaalta tuona aikana uskonnollinen sisältö oli läsnä melkein kaikkialla. Rukoukset, Raamattuun viittaaminen sekä uskonnolliset kertomukset olivat tuona aikana normaali osa lehtisisältöjä. (Rantala 2011, 40.) Jumalan merkitystä siis toistetaan kaikissa tarinoissa, vaikka kirjoittajat eivät toisi esille suhdetta kuurouteen. Joihinkin tarinoihin on lisätty loppuun kehoitus juuri kuuroille elää tarinoiden mukaista elämää. Esimerkiksi vuoden 1902 (14-16) lehdessä kirjoittaja kehottaa kuuroja elämään tarinan hyväkäyttöksisen ja Jumalaa rakastavan pojan tavoin, sekä pysyä loitolla alkoholista ja köyhyydestä. Monissa teksteissä Jumalan kiittäminen ja turva ovat keskeisessä asemassa, vaikka itse koko tekstin sisältö ei olisi erityisen uskonnollinen.

Uskontoon keskittyvän opetussisällön lisäksi lehdessä mainitaan joitakin arjen uskonnollisia toimituksia, joissa sosiaalinen ulottuvuus korostuu ajalle tyypilliseen tapaan (Koski 2011, 12). Yksi tällainen on jumalanpalvelus, joka on koulujen ja työpaikkojen tavoin erillään kuulevien vastaavista osa-alueista. Kuuroille järjestetään omia jumalanpalveluksia muun muassa kouluilla. Sama pätee myös esimerkiksi sielunhoitoon, johon nähdään tarvittavan omaa kuurojen pappia. Kirkon palveluita järjestettiin ensisijaisesti kohdeyleisön kielellä, mikä tukee tätä kuurojen ja kuulevien jakoa – mutta toisaalta myös kuurojen yhteisön sisäisiä eroja (Rantala 2011, 50). Esimerkiksi vuoden 1904 (16) lehdestä kerrotaan, että kuuroille ollaan järjestämässä jumalanpalveluksia erikseen puhuttuna ja viitottuna. Kirkko halusikin jakaa sanomaansa ennen kaikkea kuulijoiden omalla kielellä. Suhtautumisesta viittomakieleen oli nähtävillä eroja kirkon ja koulun välillä: kirkon suhtautuminen viittomiin oli myönteisempi kuin koulun, joka perustui ennen kaikkea puheopetukseen 1900-luvun ensimmäiselle vuosikymmenelle siirryttäessä. (Rantala 2011, 46.) Kirkon viittomakielisyyttä korostava työ oli selkeästi oralismia vastaan (Rantala 2011, 47).

Samassa lehden kohdassa kirjoitetaan myös siitä, että todennäköisesti viittomakieliseen jumalanpalvelukseen ei välttämättä tule yhtä paljon väkeä. Tästä käykin ilmi keskeinen jako kuurojen välillä: niihin, jotka puhuvat ja niihin, jotka eivät puhu. Varsinkin viittomakielisyys asetetaan kuurojen yhteisön sisällä omaksi ryhmäkseen, joka tässä tekstissä esitetään vähemmän keskeisenä kommunikaatiomuotona. On siis hyvä ottaa huomioon, että lehdessä kuvattu kuurojen yhteisökään ei ole täysin yhtenäinen vaan myös sen sisällä on paljon erilaisia alaryhmiä.

Jumalanpalveluksiin läheisesti liittyvä uskonnollinen toimitus on myös ehtoollinen sekä tämän rinnalla kulkeva ripille pääsy. Varsinkin rippikoululla ja siihen liittyvällä konfirmaatiolla sekä ehtoollisella oli tuona aikana merkittävä rooli ja sillä oli kiinteä yhteys koulutuksen kenttään. Poikkeuksellisesti kuurot kävivät rippikoulun osana kouluopetusta. (Rantala 2011, 42). Vaikka rippikoulu mainitaan tärkeäksi uskonnollisen opetuksen kannalta, ei siitä puhuta lehdissä muutamaa mainintaa enempää ja representaatio siitä jää rajatun aineiston perusteella vielä vajavaiseksi. Muun muassa vuoden 1902 (1–3) lehti alkaa Mikkelissä pidetyllä rippisaarnalla, jossa kuitenkin kuurous ei tule ilmi millään tavalla. Vähäinen puhe ehtoolliseen ja rippikouluun liittyen on siis varsin neutraalia.

4.7 Avioliitto ja lastenkasvatus problematisoidaan

Uskonto linkittyy lehdessä siis esimerkiksi koulutuksen ja kommunikaation teemoihin, mutta myös oman kodin, avioliiton ja perheen perustamisen teemoihin. Avioliitto ja sen myötä syntyvä perhe nähtiinkin tuona aikana ennen kaikkea Jumalan tahtona (Markkola 1996, 60). 1900-luvun puolessavälissä maininnat kuurojen avioliitoista ja kihlauksista alkavat yleistymään lehdessä. Nämä maininnat painottuvat kuitenkin enemmän yksittäisten nimien tasolle. 1900- ja 1910-luvulla kihlattujen parien nimiä alkaa olemaan enemmän lehdissä ja maininnat avioliitoista eivät enää jää vain tällaisten kihlauslistojen varaan. Sen sijaan maininnoissa kerrotaan enemmän esimerkiksi avioliittojen kestoista, perheistä ja niihin liittyvistä toimijoista. Esimerkiksi vuoden 1908 lehdessä mainitaan kuuron O. Lumpeen avioliiton kestäneen yli vuoden (20), kuuron hukkuneen olleen naimisista sekä perheessä olleen kaksi lasta (20) ja papin olleen matkalla vihkimään kuurojen avioliitto (22).

Keskeisin lehden rakentama representaatio kuurojen avioliitoista on vuoden 1910 (3–7) ”Kuuromykkäin avioliitosta” -artikkelissa. Artikkelin luo vahvaa negatiivista representaatiota

avioliitoista kuurojen arjessa ja samalla negatiivista representaatiota itse kuurojen identiteeteistä. Tämä noudattelee aikansa yleistä kielteistä käsitystä kuurojen avioliitoista, joissa suurimpana pelkona oli varsinkin lapsien suhteen kuurouden periytyminen (Koivisto & Katsui 2021, 184). Uskontoon liittyen heti artikkelin alkuun avioliiton tärkeyttä perustellaan Raamatun avioliittokäsityksellä. Toisaalta artikkelin edetessä vaikeasti vastattavaksi kysymykseksi havaitsen sen, pidetäänkö kuurojen avioliittoja oikeastaan tärkeinä.

Artikkelin kokonaisvaltainen sävy onkin kuurojen avioliittoja stigmatisoiva ja toiseuttava. Alussa tuodaan esille esimerkiksi, että Suomessa on monia kuurojen avioliittoja, joista ”ei voi sanoa mitään pahaa” (1910, 4) lehden mukaan. Tämä lause muotoutuu ristiriitaiseksi, koska heti tämän jälkeen kuurojen avioliitoista tai ainakin niissä tapahtuvasta käytöksestä puhutaan negatiivisessa valossa koko loppuartikkelin ajan. Myös kuurojen avioliittojen määrän kasvu otetaan huomioon. Vaikka mukana kulkee oletus siitä, että kuurojen avioliitot ovat poikkeus, rakentaa lehti samaan aikaan representaatiota siitä, että avioliittoja silti tapahtuu paljon. Suhtautuminen kuurojen avioliittoihin alkaakin muuttumaan selkeästi negatiivisemmaksi vasta vähitellen 1920-luvulla (Salmi & Laakso 2005, 200–205).

Avioliittokäsityksessä esillä on vahvoja me-he -asetelmia. Esille tuodaan, että on luonnollista, että kuuro valitsee toisen kuuron kumppanikseen kuulevan henkilön sijaan. Toisaalta tämän jälkeen mainitaan, että joitakin kuurojen ja kuulevien välisiä avioliittojakin on. Kuurojen ja kuulevien väliset avioliitot esitetään lehdessä toissijaisina. Myös avioliitosta muodostaa yksi eristämisen alue, jossa mahdolliset kuurojen ja kuulevien väliset suhteet nähdään ennen kaikkea poikkeavina. Perusoletuksena lehdessä kulkeekin, että avioliitto on kahden kuuron välinen asia.

Avioliitto liitetään kotiin, jonka tekstin mukaan tulisi olla onnellinen paikka. Vaikka artikkeli suuntautuu käsittelemään kuurojen avioliittojen vaikeuksia, tuo se esille myös, että kaikki kuulevienkaan avioliitot eivät ole aina hyviä. Kirjoittaja kertoo, että muutamat kuurot ovat kohdanneet huonon avioliiton. Huonoa avioliittoa ei siis yleistetä koskemaan kaikkia kuuroja. Kuitenkin kuurojen identiteettirepresentaatioista kertoo paljon avioliiton epäonnistumiselle annettavat syyt. Ensisijaiseksi syyksi mainitaankin kuurojen itsensä ominaisuus ajattelemattomina: ”Sentähden, että kmt usein *liian vähän ajattelevat* asiaa ennen kuin menevät naimisiin” (1910, 4). Tällainen ajattelemattomuus näkyy lehden mukaan siinä, että kuurojen avioliittoja puretaan paljon ja nopeassa tahdissa. Kuurojen kihloihin menemisen syyksi esitetään se, että kuurot vain haluavat kihloihin.

Tekstissä myös itse aviopariin liitettävät ominaisuudet tukeutuvat vahvasti me-he -asetelmiin, jossa kuurot esitetään kuuleviin verrattuna huonompina jälleen. Hyvän avioparin ominaisuuksiksi lehdessä esitetään esimerkiksi hyväluontoisuus, siivous, ahkeruus, raittius, rehellisyys, uskonnollisuus ja vakavuus. Sen sijaan kuurojen avioliittojen kerrotaan olevan tuomittuja olemaan huonoja. Niihin liitetään esimerkiksi alkoholismi, riidat, köyhyys sekä sairaudet. Varsinkin riidat liitetään siihen, että useat kuurot nähdään myös rakkaudettomina ja kärsimättöminä. Tämän kuvataan näkyvän siinä, kuinka kuurot syyttävät toisiaan avioliiton vioista, kun heidän pitäisikin syyttää itseään. Tämä kuvaus on rinnastettavissa aiemmin koulutuksen suhteen rakennettuun representaatioon kuuroista oppilaista kiittämättöminä kuulevia opettajia kohtaan.

Työn tavoin avioliittoon liittyy tiettyjä arjen sukupuolirooleja ja -velvollisuuksia. Miehen velvollisuuksiksi luetaan esimerkiksi työnteko, rahan hankkiminen sekä asunnosta, vaatteista ja ruoasta vastaaminen. Naisen vastuulle jää sen sijaan kodin puhtaus, ruoanlaitto, käsityöt ja lapsien kasvatusta. Nämä roolit noudattavat yleisiä ajan sukupuolirooleja ja kuurous ei oikeastaan näy niissä (Markkola 1996, 59–60).

1800–1900 -lukujen vaihteen suomalaisten yhteiskuntaa ohjasi vahvasti käsitys naisista äiteinä ja kasvattajina (Jauhiainen & Huhtala 2010, 194). Varsinkin kuurot naiset esitetään lehdessä kuitenkin huonoina kasvattajina, mikä tekstin tasolla liittyy itse kuurouteen ja kommunikaatiotapoihin. Lastenkasvatusta on lehdessä problematisoitu teema. Aiemmassa tutkimuksessa onkin havaittu sama, että kuurojen lastenkasvatusta käsiteltiin hyvin negatiivissävytteisesti tuona aikana (Esmail 2013, 150). Lehden tekstissä kerrotaan esimerkiksi, kuinka kuuro äiti ei voi vastata lapsen tarpeisiin, koska ei kuule kun lapsi itkee tai puhuu. Kirjoittaja toteaa, että äidit eivät voi rankaista lapsiaan, koska eivät tiedä, mitä lapset sanovat. Lehden mukaan kuurot äidit eivät pysty opettamaan kuulevia lapsiaan puhumaan, mikä vaikeuttaa kasvatusta entisestään. Esille tuodaan myös, että kuurojen vanhempien lapset otetaan usein pois muiden hoitoon.

Lapsien kasvatusta kuvataan siis ennen kaikkea negatiivisena. Tätä representaatiota tukevat tekstissä käytetyt sanavalinnat kuurojen lapsista esimerkiksi ”vallattomina”, ”riitaisina”, ”tottelemattomina”, ”itsepäisinä”, ”paljoapuhuvina” ja ”ylenkatsovina”. Mitään hyvää lapsienkasvatuksesta ei mainita, mikä luo kuvaa siitä, että kuurojen ei pitäisi lehden mukaan hankkia lapsia. Lehdessä kerrotaan myös, että kuurouden ja kommunikaation lisäksi syy huonosti kasvaviin lapsiin löytyy kuurojen taipumuksesta olla paheille alttiimpia. Tällaisina

paheina tekstissä mainitaan esimerkiksi alkoholi, juoruilu ja riitely, joista lapset ottavat huonoa esimerkkiä.

Jälleen kirjoittajat tuovat esille myös käsityksen kuulevista, kuurojen pelastajina – tällä kertaa lasten kasvatuksen suhteen (kts. Gilroy, Ragen & Meekosha 2019, 40–45). Esille nostetaan, kuinka kuulevien hoitajien ja ystävien rooli on merkityksellinen, jotta lapset kasvaisivat hyvin. Kuulevien tekemää kasvatustyötä pidetään laadukkaampana ja siihen ei liitetä samoja ominaisuuksia kuin kuurojen kasvatustyöhön. Tämä tukee tulkintaa siitä, että kuurous nähdään suurimpana ongelmana arjessa. Lehden rakentama representaatio lastenkasvatuksesta ottaa pois kuurojen omaa autonomiaa. Kuurous yhdistetään suoraan huonoon vanhemmuuteen ja huonoihin ominaisuuksiin, kuten viitsimättömyyteen tai osaamattomuuteen.

Avioliitto-teeman rakentamista jatketaan samassa vuoden 1910 lehdessä vielä seuraavassa kahdessa ulkomaille keskittyvässä tekstissä. Lehden sisäistä kontekstia tarkasteltaessa, kuvaukset tukevat aiemmin lehdessä esitettyä käsitystä kuurojen huonoista avioliitoista ja toimivat esimerkkeinä näistä liitoista. Ensimmäinen näistä teksteistä (1910, 14) kuvaa kahta Chicagossa asuvaa kuuroa, jotka ovat naimisissa, ja joilla on lapsia sekä oma koti. Heidän kerrotaan olleen naimisissa 18 vuotta ja riidelleen sen koko ajan. Tämä riitely rinnastetaan sodankäyntiin tekstissä, kuvaillen sitä viittomakieleen liittyen ”äänettömänä sotana”. Tämän lisäksi näitä kuuroja nimitetään ”viittovina ihmislapsina”, joista avioeroa hoitava tuomari ei ymmärrä. Kuurot rinnastetaan siis lapsiin, mikä on toistuva teema kaikkien valittujen lehtinumeroiden aikana. Aiemmin esille tullut oikeusnäkökulma tulee esille avioliitonkin suhteen, sillä tekstissä todetaan, että kuurot tarvitsevat kuulevan apua oikeudessa. Tekstin lopussa kerrotaan, kuinka tuomari oli saarnannut avioparille ja he olivat sopineet avioriidan. Tämä sopu esitetään kuitenkin vain väliaikaisena.

Toinen kirjoituksista (1910, 16) sijoittuu sen sijaan Göteborgiin. Kirjoittaja tuo esille useampi kuurojen avioliittoja tuosta kaupungista. Ensimmäisenä kirjoittaja mainitsee kaksi kuuroa, jotka asuvat yhdessä, mutta eivät ole vielä naimisissa. Tämä leimataan paheelliseksi osana ajan laajempaa uskonnollista moraalikoodistoa (Saarimäki 2010, 17–18). Toisesta avioliitosta kerrotaan taas väkivaltaisena. Väkivaltaisuuksien syynä esitetään kuuron miehen juominen. Nämä kummatkin kirjoittajan maininnat linkittyvät vahvasti yleiseen synti-diskurssin. Kirjoittaja toteaa esimerkiksi, että moni tällaisessa huonossa avioliitossa elävä ei ole kääntynyt Jumalan puoleen. Toisaalta tämän jälkeen tuodaan esille, että myös siveellistä ja uskonnollista elämää eläviä aviopareja on.

5 Kuurojen representaatiot itsestä ja arjesta

5.1 Kuurojen oma ääni Kuuromykkäin lehdessä

Aiemmassa analyysiluvussa olen tarkastellut Faircloughin (1997 [1995], 13, 80) mallia käyttäen sitä, minkälaiseksi kuurojen identiteettiä ja arkea representoidaan kuulevien kirjoittajien puheessa. Ensimmäisestä tutkimuskysymyksestä ja sen alakysymyksestä siirryn nyt toiseen alakysymykseen, mikä koskettaa tapoja, joilla kuurot itse kirjoittavat itsestään ja arjestaan.

Lehdessä kuurojen ääni tulee esille ensisijaisesti heidän kirjoittamissaan kirjeissä, joita julkaistiin jokaisessa lehdessä. Myös muutamat valitsemieni numeroiden yksittäiset matkakertomukset sekä tarinat ovat kuurojen kirjoittamia. Nämä kirjoitukset ovat merkittäviä, koska kuurojen itsensä tuottama historiallinen aineisto on vähäistä (Vehmas 2005, 21). Käsittelen ensin, kuinka kuurot puhuvat identiteeteistään kuuroina ja sitten analysoin kuurojen arkea koulutuksen, kommunikaation, työn, vapaa-ajan, uskonnon ja avioliiton kategorioiden avulla.

Kirjeistä on erotettavissa kahdenlaisia kuuroja koskettavia representaatioita: kuurojen itserepresentaatioita ja representaatioita muista kuuroista. Valtadiskursseihin liittyen, sisäistetyin ableismin teemat ovat esillä, kun kuurot kirjoittavat omasta identiteetistään (kts. Katsui ja muut 2021, 135–137; Kinnunen 2015, 68). Nämä teemat linkittyvät vahvasti oman aikansa representaatioihin ja diskursseihin, joita on käsitelty ensimmäisessä analyysiluvussa tarkemmin Kuuromykkäin lehdessä. Esimerkiksi vuoden 1896 (6) lehdessä kuuro kirjoittaja kuvaa itseään kirjeessä ”tuntemattomana ja outona”. Selkeät poikkeavuutta korostavat tavat, joilla kuulevat kirjoittavat kuuroista, ovat esillä kuuron omassa puheessa.

Toisaalta samaan aikaan myös vastadiskursseja identiteetin hahmottamisen suhteen on havaittavissa enemmän kuin kuulevien kirjoituksissa. Merkittävä kirje tämän suhteen on vuoden 1904 (7) kirje Loimaalta, jossa kirjoittaja tuo heti alkuun yhteiskunnassa vallitsevan stereotypian siitä, että kuuron elämä olisi ikävää. Epänormaalilta vaikuttava arki voi kuitenkin olla toisille aivan tavallista (Pohtinen 2023, 16, 18). Kirjoituksessa keskeisenä on kuuron oma myönteinen kokemus omasta identiteetistä:

Minä olin toisella vuodella kun olin tullut kuuroksi, sillä tavalla että olin sairastunut kovin. Olen niin tyytyväinen kuurona. Ei ole minulla ikävä vaikka olen kuuromykkä. Olin 8 vuoden vanha kun vietiin Kuopion kuuromykkäin kouluun ensimmäiselle

luokalle. Koulussa opetti minua neiti Anna Nyström puhumaan ja kirjoittamaan. Minulla oli hauska oppia puhumaan ja kirjoittamaan. (*Kuuromykkäin lehti* 1904 No 4, 7.)

Kirjoittajan tyytyväisyyttä elämässä korostaa se, että hän mainitsee myös voivansa hyvin ja pitäneen opiskelusta koulussa. Myös muutamissa muissa kirjeissä arkea ja identiteettiä siinä kuvataan myönteisesti korostamalla esimerkiksi hyvää oloa ja kodin myönteistä ilmapiiriä kuuroutta kohtaan. Tällaiset kirjeet rikkovat aktiivisesti valtakurssia, jossa kuurous yhdistetään tuona aikana esimerkiksi sairauksiin, synteihin ja paheisiin. Kuuroudesta esitetään siis myös erilaisia tulkintoja.

Kirjeet on usein omistettu muille kuuroille, joista puhutaan ”tuttuina” ja ”rakkaina”. Muita kuuroja esimerkiksi mainitaan nimeltä tai heille lähetetään terveisiä. Aineistossa kuurot puhuvat toisista kuuroista erityisesti ”kuuromykkinä” ja ”mykkinä”, mikä oli yleistä tuona aikana (Salmi & Laakso 2005, 288). Kirjeet rakentavat representaatiota siitä, että kuurojen yhteisö Suomessa olisi hyvin yhtenäinen ja läheinen toistensa kanssa. Kyse on kuvitteellisesta yhteisöstä, jota rakennetaan erityisesti omasta identiteetistä kirjoittamisen avulla (kts. Pohtinen 2014, 10–11). Kuurot näkevät lehden ennen kaikkea kommunikaatiokanavana toisten kuurojen kanssa, mikä lisää kuurojen arvostusta lehteä kohtaan. *Kuuromykkäin* lehdessä kirjoitetaan useissa kohdissa (esim. 1906, 15) kuurojen omana lehtenä. Tekstistä havaitaan ”me kuurot” -puhetta, jossa kuulevat asettuvat tämän yhteisön ulkopuolelle. Myös kuurot siis luovat me ja he -asetelmia sekä toiseuden kategorioita.

Kuin oman myös muiden kuurojen identiteettien representoinnissa toistuu valta- sekä vastadiskurssien värittämää identiteettipuhetta. Esimerkiksi vuoden 1898 (6) lehdessä kuuro kuvaa muita kuuroja ”onnettomina veljinäni ja sisarinani”. Samalla tämä tuo esille itse kirjoittajan omaa representaatiota identiteetistään. Toisessa kirjoituksessa (1908, 19) kuuro kirjoittaja kuvaa kuuroja naisia epäsuorasti avuttomina ja lapsellisina, mikä on yleinen nykyaikanakin toistuva stereotypia (Nario-Redmond 2019, 124, 138). Kirjoittaja käyttää naisista esimerkiksi sanaa ”yksinkertainen”.

Toisaalta myös positiivista identifiointia toisista kuuroista tehdään. Onnistumiset ja positiiviset luonteenpiirteet korostuvat näissä representaatioissa. Vuoden 1908 (17-18) lehdessä kuuro kirjoittaja kertoo kuurosta Antista, joka asuu kirjoittajan mukaan hyvässä kodissa ja tekee maatöitä. Kirjoittaja kuvaa tuttuaan sivistyneenä ihmisenä, joka lukee, on perillä ajankohtaisista asioista ja on muutenkin kirjoittajan mukaan ”kehittynyt hyvin”. Hän pitää Anttia esimerkkihenkilönä, joka on omien sanojensa mukaan ”etevä” ja ”hauska”.

Lehdessä tällaisia positiivisia ominaisuuksia ei yleensä liitetä kuurojen identiteetteihin. Toisaalta samaan aikaan tekstistä on mahdollista lukea eräänlaista poikkeavuus-puhetta, jossa kuuron saavutukset ja hyvät ominaisuudet ovat jälleen jotakin poikkeavaa kuurojen yhteisön keskuudessa.

Faircloughin mallia tarkastellen kuurojen tavat representoida itseään ja toisiaan vaihtelevat kirjeissä, mutta keskeistä on se, että kuuleviin toimijoihin nähden kuurojen toimijoiden puhe sisältää paljon enemmän vastadiskursseihin keskittyvää positiivista puhetta. Tässä puheessa kuurojen toimijuus, autonomisuus ja hyvät piirteet nostetaan esille. Huomioon on syytä ottaa myös se, että kuurojen kirjeet muodostavat todella pienen osan koko aineistosta.

5.2 Koulu muistelun kohteena

Arjen teemat kulkevat mukana kuurojen kirjeissä. Kirjeet toistavat tiettyä kaavaa, joissa usein kuurot kertovat ensin, ovatko he syntyneet kuuroina vai kuuroutuneet myöhemmin elämässä. Sairaudet, kuten aivokuume, esitetään pääsyyksi omalle vähittäiselle tai yhtäkkiselle kuuroutumiselle. Tämän jälkeen identiteettiä hahmotetaan muun muassa oman hyvinvoinnin, kommunikaatiotapojen ja lapsuuden, kuten vanhempien kuoleman tai köyhyyden, kautta. Keskivaiheissa kirjeitä kerrotaan usein ehtoolliselle pääsystä, ajankohtaisista arjen asioista ja työelämästä, mikäli töitä tehdään. Kirjeet lopetetaan usein lähettämällä terveisiä muille kuuroille tai kiittämällä Jumalaa tai opettajia. On oletettavaa, että kirjeiden kirjoittamiseen on annettu ohje lehden puolelta ja mukaan lehtiin on otettu ne kirjeet, jotka noudattavat pyydettyä sisältörakennetta ja tukevat lehden tavoitteita (Vehkalahti 2000, 135–136). Lehden puolelta tehty editointi ei kuitenkaan tarkoita sensuuria, koska lehdissä on julkaistu monia kirjeitä, joiden sisältö ei tue lehden edustamia valtakursseja.

Vaikka koulutus on yksi lehden eniten käsitellyistä teemoista, kirjoitetaan siitä vähän kuurojen omissa kirjeissä. Koulutuksen rooli tulee ilmi oikeastaan vain koulun ja ystävien muistelun tavoin. Myös opettajien kiittäminen on kirjeissä toistuva teema. Vaikka monissa kirjeissä mainitaan, että kirjoittaja on käynyt koulua, eivät kirjoittajat keskity kouluun sen enempää. Esimerkiksi erilaisista kouluista mainitaan vain erään kirjoittajan käymä ompelukoulu (1898, 8), jossa hän kertoo opetelleensa vaatteiden ompelua ja kutomista. Kun koulutus on kuulevien kirjoituksissa hyvin tavoitekeskeistä ja kuulevia opettajia korostavaa, on se kirjeissä enimmäkseen nostalgisen muistelun kohde.

Myös eräs kuuron kirjoittama matkakertomus käsittelee koulutusta vuoden 1908 (16–19) lehdessä. Kirjoituksessa kuvaillaan eri alueiden kuurojen oloja hyväksi ja kerrotaan tietoja siitä, kuinka monta milläkin alueella kuuroja on ja kuinka moni heistä on käynyt koulua. Keskeistä on se, että kirjoituksessa kerrotaan, kuinka kuurojen asema on huono, mikäli heidät on erotettu koulusta. Tällöin kasvatuksen nähdään jääneen kesken ja heille on vaikea löytää uutta koulupaikkaa. Tämän jälkeen tekstissä tuodaan esille varoittavia esimerkkejä kuuroista, jotka eivät ole käyneet koulua. Heiden identiteettiinsä liitetään muun muassa yksinäisyys ja turvattomuus sekä heitä kuvataan kerjäläisinä ja pahantekijöinä. Koulutus nähdään siis myös tässä kirjoituksessa välineenä saada kuurot välttämään paheita.

Koulunkäymättömyys tekstissä myös yhdistetään naisten vieteltävyyteen, hyväksikäyttöön ja avioliittojen ulkopuolisiin raskauksiin. Kirjoittaja pitää tällaisia kuuroja naisia ”yksinkertaisina”, ”tyttöparkoina” ja ihmisinä, jotka ”eivät ymmärrä, eivätkä voi kiusausta välttää” (1908, 19). Koulutuksen puute kuuroilla yhdistetään esimerkiksi surulliseen elämään, vaikeuksiin lapsien kanssa ja vaivaistaloon joutumiseen. Toisaalta tämä puhe ei ole ainoastaan kuuroihin naisiin keskittyvää. Kaikkien tyttöjen ja naisten kouluttamattomuus nähtiin tuona aikana yhteiskunnallisena haasteena, koska naisten roolina katsottiin olla tulevaisuuden kasvattajina ja äiteinä (Jauhiainen & Huhtala 2010, 194).

5.3 Kokemukset moninaisesta kommunikaatiosta

Kuurojen tavoissa puhua kommunikaatiosta toistuu paljon samoja diskursseja, kuten sairausdiskurssia, kuin kuulevienkin kirjoituksissa. Aineistossa kommunikaation puute eli aikansa kontekstissa kommunikointi muilla tavoilla kun puhumalla yhdistetään koulunkäymättömyyteen (kts. mm. Nygård 2001, 86–87). Toisaalta rinnalla kulkevat jälleen muutkin käsitykset kommunikaatiosta, kuten koulussa opitut sormiaakkoset, mitkä hahmotetaan kuurojen omissakin teksteissä toissijaisina kommunikaatiokeinoina. Tällaisten valtakurssien rinnalla on kuitenkin jälleen myös vastadiskursseja.

Kuulevien kirjoituksista tuttu sairaus-diskurssi on esillä kuurojen omissa kirjoituksissa. Esimerkiksi vuoden 1898 (4–8) lehdessä kuuro kertoo siitä, kuinka lääkäri oli yrittänyt parantaa hänen kuuloaan, jonka hän kertoo menettäneensä lapsena onnettomuuden takia. Hän myös kuvaa ainoana onnellisina vuosinaan niitä vuosia, kun vielä pystyi kuulemaan ja puhumaan. Vaikka lääkäri ei kuuroutta parannakaan tässä kirjeessä, tukee tämä kirjoittajan

negatiivinen suhtautuminen, diskurssia kuuroudesta jonakin parannettavissa olevana. Myös vuoden 1902 (6–12) kirjeessä tuodaan esille lääkärin mielipide siitä, kuinka sokeus olisi pahempaa kuin kuurous. Tämä havainto linkittyy laajempaan aikansa käsitykseen vammaisuudesta, minkä mukaan kuurous oli pahin kaikista vammoista (Lindberg 2021, 208). Samassa artikkelissa kuuro kirjoittaja kertoo, kuinka hänen isoäitinsä vei hänet lääkärille, jotta lääkäri voisi parantaa hänen kuulonsa.

Kommunikaatio kuurojen ja kuulevien välillä on enemmän esillä kuurojen kirjeissä kuin kuulevien kirjoituksissa. Arjen kokemukset tästä ovat moninaisia. Kuuro kirjoittaa esimerkiksi kuulevien kanssa olemisen tuntuvan oudolta ja kuvaa, kuinka se, että ei kuule on ikävää (1904, 5–9). Aiemmin käsitellyssä kirjoituksessa (1902, 6–12) sen sijaan kuuro kirjoittaja kuvaa hienona asiana sitä, että pääsi kouluun, jossa hän oppi puhumaan sekä lukemaan puhetta huulilta. Kuurous kuvataan kirjeessä ikävänä, mitä perustellaan sillä, että juuri kommunikointi kuulevien ja kuurojen välillä on vaikeaa sen takia.

Myös muutamia kirjoituksia siitä, kuinka kuurot puhuvat (mm. 1896, 12 tai 1908, 12–13) tai kuuleva pappi viittoo kuuroille (1904, 9), tuodaan esille. Näistä tilanteista kerrotaan, että ne aiheuttavat ihmetystä ja uteliaisuutta kuulevissa. Puheesta näkyy siis se, että ryhmillä nähdään olevan heille omaisia kommunikaatiomuotoja – kuuroille viittomat ja kuuleville muut muodot. Näiden negatiivisten ja ihmetystä herättävien kuvausten lisäksi lehdessä on muutama kirje, joissa suhtautuminen kommunikaatioon kuurojen ja kuulevien välillä on varsin neutraalia. Esimerkiksi yhdessä kirjeessä kuuro kertoo puhuvansa kuulevien kanssa (1900, 6). Kirjoittaja ei kommentoi tarkemmin, mitä ajatuksia tai tunteita tähän liittyy.

Yksi keskeisimmistä kommunikaation ja koulutuksen teemoja yhdistelevä teksti on ensimmäisen suomalaisen kuuron kirjailijanaisten Laina Vainolan (Wainolan) tarina nuoresta Cesilia-nimisestä kuurosta työstä, joka julkaistiin Kuuromykkäin lehdessä vuonna 1912 (10–13). Vainola on tunnettu erityisesti viittomakielisyyteen ja ulkopuolisuuden kokemuksiin keskittyvistä kirjoituksista (Rantala 2010, 26). Hänen tekstinsä tuo selkeästi esille monipuolisempaa tulkintaa arjen kuuroudesta sekä nostaa esille valtdiskursseja, jotka loppujen lopuksi esitetään toissijaisina suhteessa vastadiskursseihin.

Jo heti tarinan alussa Cesilian elämää kuvataan kauheana ja kärsimyksellisenä, koska hän on kuuro. Tätä kuvausta tukevat maininnat hänen sijaisperheestä, jossa on kova kuri, ja jossa häntä kiusataan ja pahoinpidellään kuuroutensa takia. Cesilian oloja kuvaillaan siis huonona, mutta poikkeuksellisesti häneen itseensä liitetään positiivisia piirteitä, kuten se, että hän on

iloinen, tiedonhaluinen ja seuraa kaipaava lapsi. Olosuhteet ovat tehneet tarinan mukaan Cesiliasta hiljaisen ja sulkeutuneen. Tällainen asetelma, jossa olosuhteiden ja kulttuurin vääryyksien rooli tunnistetaan kuuron tapauksessa, on poikkeuksellinen. Tarinassa voisi tulkita olevan jopa varhaista näkökulmaa vammaisuuden sosiaaliseen malliin (Kivirauma 2015a, 6, 11).

Cesilian tarina on poikkeuksellinen monestakin syystä ja yksi niistä on tapa, jolla Cesilian näkökulma on ensisijainen lukijalle – ei kuulevien näkökulma. Lukijaa selvästikin ohjataan olemaan Cesilian puolella. Vastadiskursseja luodaan kertomalla Cesilian todellisista ajatuksista ja tunteista kehystäen niitä kotiväen väriin tulkintoihin. Tarinassa tuodaan esille esimerkiksi, että Cesilian kerrotaan päättäneen, että hän ei enää kestä huonoa kohtelua. Tekstissä kerrotaan, kuinka talonväki alkaa näkemään Cesilian vaikeana ja itsepäisenä lapsena. Samaan aikaan kuitenkin lukija tietää, että Cesilian käytökselle on syynsä.

Cesilian elämässä esitetään tapahtuvan käänne, joka liittyy koulutukseen. Kuurojen matkapappi vie Cesilian Turun kuuroille tarkoitettuun kouluun, jossa Cesilian maailma mullistuu. Hän tajuaa, että ei ole ainut kuuro maailmassa ja kuvataan, kuinka hän uskoo kohtalon johdattaneen hänet kouluun. Kirjailija tuo esille yhteisöllisyyden teemoja (kts. mm. Salmi & Laakso 2005, 178). Koulu esitetäänkin arjen paikkana, joka tuo lempeyttä ja uusia mahdollisuuksia Cesilialle. Tekstissä luodaan siis selkeää asetelmaa, jossa koulu esitetään hyvänä paikkana ja koti sen sijaan pahana. Samalla koulutuksesta rakennetaan tekstissä jälleen representaatiota kuuron pelastajaa (kts. mm. Gilroy, Ragen & Meekosha 2019, 40–45).

Vienola kirjoittaa myös Cesilian joulujuhlasta koululla, mikä tukee koulusta rakennettua representaatiota positiivisena arjen paikkana. Kuvauksessa kerrotaan esimerkiksi koristellusta kuusesta, oppilaiden ilosta, piirileikeistä, illalla tulleesta joulu-ukosta ja Cesilian saamista lahjoista – esiliinasta ja nukesta. Nukke kuvailaan kilttinä nukkena, joka ei esimerkiksi huuda, itke tai ole kasvattajiaan vastaan. Tämä voidaan tulkita eräänlaiseksi perheen ajatuksia toistavaksi kommentaariksi Cesiliaa itseään kohtaan.

Varsinkin tarinan loppu ottaa selkeästi kantaa kuurojen kommunikaatioon. Cesilian on aika lähteä jouluksi kotiin ja Vienola kuvaa Cesilian tuntemuksia pelonsekaisiksi. Tämän pelon kerrotaan johtuvan siitä, että kotona Cesilian kasvattajat eivät ymmärrä häntä, mikä liitetään kommunikaation vaikeuksiin. Cesilia haluaa kertoa opettajalle, että hän ei haluaisi lähteä, Kuitenkin ainoana kommunikaatiotapana opettajien kanssa Cesilialla on puhuminen, jota Cesilia ei osaa muutamaa sanaa enempiä ja joutuu siksi lähtemään kotiin. Tekstissä

kerrotaan, kuinka Cesilia osaisi paremmin kommunikoida viittomilla, mutta joita koulussa ei tilanteesta ja ajan kontekstista päätellen käytetä (kts. Rainò 2005, 5). Kiinnostava kysymys Cesilian tarinaan liittyen kohdistuu varsinkin oralismiin. Tulkitsen tekstistä esille tulevan kritiikkiä oralismia kohtaan. Koulun puhepainotteista opetusta kommentoidaan implisiittisesti ihmisiä ulossulkeväksi. Aiemmassa tutkimuksessa tutkijat ovat havainneet tällaisten kommunikaatio-ongelmien olevan yhteydessä koulun ja kirkon kasvatustoiminnan ulkopuolelle jäämiseen (Rantala 2010, 26).

5.4 Työtä arjessa kuvataan myös neutraalisti

Työtä arjessa kuvataan huomattavasti enemmän kuurojen itsensä kirjoittamissa teksteissä kuin kuulevien teksteissä. Useimmat kirjoitukset perustuvat siihen, kun kuurot kertovat kirjeissään, mitä työtä tekevät, kenen opissa, miltä töiden tekeminen on tuntunut, kuinka kauan töitä on tehty ja missä paikassa. Työt ovat poikkeuksetta sellaisia, joita tehdään käsin, kuten naisilla kutoja, palvelija, keittiöapulainen ja tehdastyöntekijä. Miehellä vastaavia töitä ovat esimerkiksi räätälin, suutarin, rengin, työmiehen, puusepän, sahaajan, karttojen piirtäjän, kirjansitojan ja muurarin työt.

Monissa kirjeissä kuurot kertovat pitävänsä työstään ja olevansa tyytyväisiä esimerkiksi maksettuaan palkkaan (1904, 11). Joissakin kirjeissä työt näyttävät kuitenkin ikävinä esimerkiksi huonon palkan tai olosuhteiden, kuten nälkävuosien, takia (1902, 8–9). Myös itse työn sisältöjä ei aina pidetä mielekkäinä, kuten vuoden 1900 (8–9) kirjeestä käy ilmi. Tässä kirjoittaja kuvaa, kuinka maatyö isänsä kanssa ei ollut miellyttävää. Myöskään seuraava työ suutarin opissa ei onnistunut ja kirjoittaja oli tyytymätön palkkaan sekä työn aikana sattuneisiin vaikeuksiin, kuten tappeluun työnantajan kanssa.

Kaiken kaikkiaan kuurojen omat representaatiot töistä eivät perustu negatiivisiin tekijöihin, kuten työttömyyteen, ja esimerkiksi kuuroudesta ei puhuta yhdessäkään aineiston työtä käsittelevässä kirjeessä. Aineistossani kirjoittajat eivät näe kuurouttaan töiden tekemiseen vaikuttavana tekijänä. Tämä poikkeaa suuresti siitä, kuinka kuulevien työkirjoituksissa varsinkin kuurojen ja kuulevien välinen kommunikaatio nostetaan haasteeksi. Näiden haasteiden nähdään johtuvan ennen kaikkea kuuroista. Kuurot kirjoittajat eivät puhu työttömyydestä kirjeissä muuta kuin muutaman maininnan tasolla siitä, kuinka kuuro kirjeen kirjoittaja asuu vanhempien luona ja sisarukset käyvät töissä.

Töiden kestossa ei ole nähtävillä mitään tiettyä kaavaa: toiset työt ovat väliaikaisia, toiset useita vuosia kestäviä. Pisin mainittu työ on kuusi ja puoli vuotta renkinä (1904, 11). Arjen työpaikoiksi mainitaan esimerkiksi yksityiset kodit, tehtaat ja luonnon alueet. Myös oma koti on yksi työn paikka. Esimerkiksi vuoden 1912 (23) kirjeessä kirjoittaja kertoo, kuinka tekee töitä veljiensä kanssa varakkaiden vanhempien luona. He auttavat muun muassa kotitöissä.

Moninaiset työurat tulevat uutena esille kuurojen kirjeistä: samassa työpaikassa ei pysytäkään koko elämää. Kesän työt, kuten kalastajan työ, vaihtuu nopeasti työhön kuuron kuvanveistäjän Albert Tallrothin luona vuoden 1898 (4) lehdessä. Samassa lehdessä (1898, 7) myös räätäliksi opiskeleva kertoo siitä, kuinka oikeastaan haluaisi karttojen piirtäjäksi ja lopulta pääsee haluamaansa ammattiin.

5.5 Vapaa-aika haastaa käsitystä passiivisuudesta

Vapaa-ajasta kuurot kirjoittavat vähemmän kuin kuulevat kirjoittajat. Kuitenkin mikä näissä kirjoituksissa on keskeistä, on kuurojen omien kokemusten ja ajatusten esiintyminen, mitä ei nähdä melkein ollenkaan kuulevien kirjoittamissa kuvauksissa. Puhe keskittyykin ennen kaikkea kuurojen representointiin, kun kuulevat mainitaan vain muutama otteeseen. Ajanvietteen muodot kuurojen arjessa kuvataan samanlaisina kuin kuulevienkin teksteissä: näitä ovat yhdistystoiminta, matkat ja juhlat.

Yhdistyksien kuvauksiin liittyy paljon puhetta kiitollisuudesta ja jälleen siitä, kuinka kuulevat toimivat kuurojen hyväksi. Yhdistykset esitetään kuurojen itsensä puolelta kuurojen pelastajina: ”Siellä monta kuulevaa jäsentä auttaa kuuromykkiä, sillä heillä on niin vaikea olla maailmassa” (1908, 13). Yhdistysten tärkeyttä tässä samassa kirjeessä perustellaan erityisesti mahdollisuutena tavata muita kuuroja. Tärkeydestä kertovat myös toiveet siitä, että eri kaupunkeihin halutaan yhdistyksiä, jotka järjestäisivät kuuroille esimerkiksi jumalanpalveluksia, esitelmiä ja luentokursseja (1906, 14).

Yhdistysten toimintamuodot kuvataan hyvin samanlaisina kuin muutenkin Kuuromykkäin lehdessä. Toimintaan kuuluu esimerkiksi rukoilua, virsiä, lauluesityksiä, puheita, erilaisten ruokien ja virvokkeiden myyntiä. Kuvauksissa kerrotaan usein arjen ympäristöistä, joissa yhdistyksen jäsenet tapaavat ja siitä, kuinka monta jäsentä oli paikalla.

Myös huvimatkat, joiden yhteyteen kuuluu esimerkiksi kuurojen kokouksia, toistuvat kuurojen kirjeissä ja niistä kirjoitetaan myönteiseen tapaan. Huomion arvoista on se, että varsinkin uskonto liittyy vahvasti näihin representaatioihin. Esimerkiksi Jumalasta puhuminen, ehtoollinen, hartaushetket ja jumalanpalvelukset mainitaan näiden kuvauksien yhteydessä (kts. mm. 1908, 15). Kirjoittajat mainitsevat myös luonnossa kävelyn huvimatkojen aikana. Useissa kirjoituksissa kuvaillaan luonnon kauneutta, kuten ympäristössä näkyviä mäkiä, saaria ja mökkejä. Matkojen kohteina ovat muun muassa kirkot, puistot ja meren ranta.

Juhlina mainitaan kuurojen koulun vuosijuhla, joulujuhla ja muutama muu pienempi juhla. Vuoden 1898 (4) koulujuhlissa ohjelmina on esimerkiksi näytelmä, leikit ja puheet. Myös ruokaa ja juomaa nautitaan. Kyseisessä kirjeessä kirjoittaja tuo ilmi, kuinka juhlissa oli vähemmän kuuroja kuin kuulevia ja hän antaa näistä tarkat lukemat. Tämä kuurojen ja kuulevien erottelu puheessa painottaa lehden me-he -asetelmia. Vuonna 1912 (21) aiheena on taas Lahden joulukuusi-iltama, jossa ohjelmassa on muun muassa saarnaamista, puheita ja näytelmiä opettavaisista aiheista, kuten alkoholin vaaroista. Kirjoittaja tekee huomion siitä, että kaikki tämä ohjelma toteutetaan luonnollisesti viittomakielellä. Hän luonnehtii juhlaa onnistuneena ja yleisöä kiinnostavana, vaikka tuo myös esille muutaman ohjelmanumeron saaneen moitteita. Hän ei kerro tästä sen enempää. Muita aineistossa mainittuja juhlia ovat esimerkiksi Malmin syntymäpäiväjuhla, jossa kerrotaan olleen juomista ja puheita (1898, 6). Nimipäivät, joihin kuuluu kahvia ja ruokaa, tuodaan esille (1898, 7).

Myös muita arjen vapaa-ajan sisältöjä mainitaan kuin vain yhdistykset, matkat ja juhlat. Vuoden 1898 (4) kirjeessä kirjoittaja puhuu muista kuuroista ja siitä, kuinka he usein kyläilevät toistensa luona. Hän mainitsee esimerkkinä kuuron ystävänsä, jota kuvailee ”rehellisenä ja uskollisena miehenä” sekä yhdistää hänen kuvaamiseensa raittiuden, koulujen käynnin sekä työn rautatien rakentajana. Kuvaus on hyvin myönteinen ja korostaa kuurojen yhteyttä. Myös muita vapaa-ajan menoja, kuten leikkiminen, luonnossa kävely ja keskustelu toisten kuurojen kanssa, mainitaan kirjeissä. Vuonna 1908 (17) ajankohtaisiksi keskustelunaiheiksi nimetään esimerkiksi Lahden yhdistyksen perustaminen, kuurojen olot maaseudulla sekä kaupungissa ja Lahden seudun joulujuhla muiden kuurojen kanssa.

5.6 Uskonto merkityksellistä arkea

Kuurojen kirjeet keskittyvät uskonnollisten opetusten sijaan useimmiten mainitsemaan uskonnollisia toimituksia ja toimijoita. Melkein jokaisessa kirjeessä mainitaan rippikoulu ja ehtoollinen, mikä voi kertoa näiden aiheiden merkityksestä arjessa tai sitten olla yhteydessä toimituksen tavoitteisiin. Varsinkin merkityksellisyys on perusteltua, koska rippikoululla oli keskeinen rooli osana kuurojen opetusta (Rantala 2011, 42). Sillä oli myös merkittävä sosiaalisuutta korostava rooli kuurojen yhteisöllisyyden synnyssä tuona aikana: rippikoulut olivat usein ensimmäisiä paikkoja, jossa kuurot tapasivat muita kuuroja (Rantala 2011, 43).

Kuurot ymmärtävät lehden kirjeissä kuuroutta Jumalan ja kristinuskon kautta tai ainakin lehtiin on valittu kirjeitä, joissa tämä kristillinen näkökulma korostuu (kts. Rantala 2010, 38–39). Kirjeissä (kts. esim. 1910, 10) tuodaan esille esimerkiksi, että Jumala on luonut kuurot, tehnyt heidät sellaisiksi kuin he ovat ja kuurojen on tyydyttävä tähän tahtoon. Tämä käy ilmi muun muassa puheesta siitä, kuinka Jumalan tulisi armahtaa kuuroja. Kuurous hahmotetaan Jumalan rangaistuksena, mikä koetaan ikäväksi asiaksi kuurojen kirjeissä (kts. Vehmas 2005, 21).

Kristillinen opettavainen sisältö on vähäisempää, mutta silti selkeä painotus siihen, että uskonto on yhteydessä kuurojen koulutukseen, on esillä kirjeissä. Kuurojen hyväoppisuus yhdistetään uskonnollisuuteen ja sivistys tarkoittaa kirjoittajille uskonnollisuutta.

Uskonottomista kuuroista puhutaan ”pakanoina” ja heitä pidetään sivistymättöminä (1896, 8). Tällaiset tekstikohdat kertovat vahvasti koulun ja kirkon yhteistyöstä, jossa tavoitteena oli rakentaa vahvoja kristillisiä ja yhteiskuntaa hyödyttäviä identiteettejä (Rantala 2010, 28).

Samoin kuin kuulevien kirjoituksissa, myös kuurojen kirjoituksista käy ilmi tapauksia, joissa kuurojen kommunikaatio ja esimerkiksi jumalanpalvelukset aiheuttavat ihmetystä kuulevissa. Vuoden 1908 (16) kirjeessä kerrotaan tapauksesta, jossa puhuva kuuro tyttö luki kirjaa. Tämän kerrotaan todistaneen kuulevien joukolle, että: ”Kuuromykätkin voivat ruveta puhumaan niin kuin ennenkin Jeesuksen aikana” (1908, 16). Puhumista pidetään siis eräänlaisena ihmeenä, joka rinnastetaan Jeesuksen tekemiin ihmetekoihin, joiden aikana muun muassa sairaita parani ja aistit alkoivat taas toimia täysin. Saman kirjeen yhteydessä korostetaan, kuinka moni kuuleva on tullut katsomaan kuuroille pidettyä jumalanpalvelusta. Tätä palvelusta kuvataan muun muassa sanoilla ”uusi” ja ”kummallinen”, mikä korostaa kuurojen jumalanpalveluksen poikkeavuutta kuulevien palveluksista.

Monet teemat kirjeissä liittyvät myös uskonnollisten auktoriteettien kommunikaatiotapoihin. Esimerkiksi maininnat papeista, jotka viittovat tai eivät viito ovat yleisiä. On yleisempää, että kirjeissä esitellään pappeja, jotka eivät käytä viittomakieltä. Uskonnon oppimista kuvataan näissä tapauksissa vaikeampana. Myös kuurojen matkapapit ovat ennen kaikkea kuulevia. Aineistossa muutama kuuro pappi mainitaan sekä kuuleva pappi, joka viittoo kaikille pyhäkoulun oppilaille ja opettaa tällä tavoin Jumalasta. 1900-luvun alusta asti vaatimuksena oli, että esimerkiksi matkapapit osasivat viittomakieltä ainakin jonkin verran (Rantala 2011, 45). Papin viittomakielisyyttä pidettiin tärkeänä kuurojen keskuudessa (Rantala 2011, 61). Tällaisten auktoriteettien lisäksi nuorten naisten ja miesten kristilliset yhdistykset mainitaan yhden kerran (1908, 17). Niiden kerrotaan auttavan ja tukevan kuuroja.

Kristinuskosta ja sen keskeisistä henkilöistä, kuten Jeesuksesta, haetaan myös turvaa arjessa, mikä oli yleistä tuona aikana. Esimerkiksi rukoilu, Raamatun lukeminen ja veisaaminen liitettiin vahvasti turvallisuuteen ja pahan karkottamiseen. (Koski 2011, 19.) Vuoden 1902 (11–12) kirjeessä kirjoittaja kertoo, kuinka läheisten kuoltua hänen on ollut vaikea löytää lohtua elämässä. Kirjoittaja mainitsee Jeesuksen seuraavana turvanaan nyt kun hänelle ei ole enää perhettä. Hän toivoo pääsevänsä taivaaseen pian. Pitkä elämä ei kiinnosta häntä, koska hän kokee itsensä kovin onnettomana. Myös Cesilian tarina (kts. luku 5.3; 1912, 10–13) päättyy kuuron tytön kuolemaan, jota kuvataan surullisena. Toisaalta samaan aikaan kuolema nähdään tienä Jumalan luokse, mikä tekee tekstin mukaan Cesiliasta onnellisen. Jumalaan liitetään siis arjessa vahvoja tunnesanoja ja -kokemuksia.

5.7 Avioliitot myös onnen paikkoina

Kuurojen avioliittojen ja oman perheen teemat eivät ole kuurojen kirjeistä esille kovinkaan paljon. Perheistä sen sijaan kirjoitetaan enemmän. Yleensä kyseessä on kuuron syntymäperhe. Muut kuurot kuvataankin ja kuurot itse kuvaavat itsensä perheistä riippuvaisina. Useissa kirjeissä kuurot kertovat asuvansa esimerkiksi perheensä tai toisten kuurojen luona. Myös asumalaitos mainitaan yhden kerran (1906, 7).

Varsinkin kuurojen avioliittoja käsittelevistä kirjoituksista käy ilmi positiivisempi asenne avioliittoja kohtaan, mikä on eronnut historiassa muun yhteiskunnan näkemyksistä (Koivisto & Katsui 2021, 184, 192). Kuurojen avioliitoista puhutaan aineistoni kirjeissä vain vähän: tarkalleen vain kolme kertaa ja kaikki nämä kuvaukset sijoittuvat vuoteen 1908. Valta- ja

vastadiskurssit elävät rinnatusten. Kaksi ensimmäistä näistä on positiivisia kuvauksia kuurojen avioliitosta, kolmas sen sijaan negatiivinen. Ensimmäisessä kuvauksessa (1908, 16) mainitaan vain kuurojen avioliitto, jossa opettaja ja rovasti ovat menneet naimisiin. Tässä kuvauksessa tuodaan esille myös Suomen kuurojen lämpimät suhteet. Toisessa kirjoituksista (1908, 16) mainitaan sen sijaan kuuro pariskunta ja heidän 3-viikkoinen esikoispoikansa:

Siellä hän [Juho Vauhkonen] asuu nuoren km. vaimonsa Eliinan ja äitinsä kanssa omassa talossaan korkealla mäellä. Katselin Juhon kartanoa, peltoja, varsaa y. m. Ja ennen kaikkea katselin Juhon ja Eliinan 3 viikon vanhaa pikku poikaa, joka nukkui kehossa. Kaikki oli niin nuorta ja toivorikasta. Toteutukoon toiveet! Olkoon Herra kotionnen kulmakivenä! (Kuuromykkäin lehti 01.08.1908 no 8-9, 16.)

Avioparin elämää kuvaillaan hienoksi esimerkiksi kertomalla, kuinka perheellä on oma kartano, peltoja ja varsakin, mikä on jälleen lehden yleisestä linjasta poikkeava puhetapa. Uskonnollisuudesta kirjoitetaan erityisesti kodista ja avioliitosta puhuttaessa. Sitä pidetään avioliiton ja perhe-elämän yhtenä tärkeimmistä elementeistä.

Kolmas (1908, 18) kuvauksista on sen sijaan negatiivissävytteisempi, kuten vastaavat kuulevien kirjoitukset kuurojen avioliitoista. Tässä kirjoituksessa kuuro nostaa esille esimerkkitapauksen kuuron ja sokean avioliitosta, joka kirjoituksessa mielletään kaikin puolin epäsovivaksi. Tätä epäsovivuutta korostetaan sillä, että parin kerrotaan asuvan nyt vaivaistalossa 3-vuotiaan lapsensa kanssa. Tekstissä kirjoitetaan sarkastisesti, kuinka aviopari ”nauttii elämänsä onnea” vaivaistalolla. Kirjoituksen tapauksesta yleistetään, että kuuron ja sokean ei tulisi olla yhdessä. Tekstissä mainitaan myös, kuinka viidestä lapsesta jo neljä on otettu pois perheeltä kunnan huollettavaksi. Aiemmissa teksteissä kuuroja epäpätevinä huoltajina ja kuuroutta avio-onnen riskinä ovat kuvanneet erityisesti kuulevat kirjoittajat.

6 Lopuksi

6.1 Johtopäätökset

Tässä pro gradu -työssä olen analysoinut kuurojen arjen ja identiteetin rakentumista vuosien 1896–1912 Kuuromykkäin lehden valituissa numeroissa. Analyysia olen tehnyt sekä kuulevien että kuurojen kirjoituksiin perustuen ja huomannut joitakin eroja siinä, kuinka arkea rakennetaan eri toimijoiden myötä. Vaikka tutkimusaineisto on rajallinen, ovat löydökseni yhteneväisiä vammaisuuden historiantutkimuksen kanssa. Esimerkiksi huomiot oralismista, töiden jakautumisesta sekä koulujen sekä yhdistysten merkityksestä ovat jatkuvasti esillä sekä kuulevien että kuurojen kirjoituksissa. Analyysiani ei voida siis täysin yleistää koskemaan koko aikakautta tai edes koko lehteä, mutta silti se kertoo jotakin oman aikansa ilmapiiristä ja tavoista hahmottaa kuuroja sekä heidän arkeaan.

Olen tunnistanut aineistostani kuudenlaisia arjen kategorioita, joista sekä kuulevat että kuurot puhuvat. Nämä kategoriat olen ryhmitellyt kolmeen osaan: 1) koulutus ja kommunikaatio, 2) työ ja vapaa-aika sekä 3) uskonto ja avioliitto. Kuurojen arjen representaatio ja samalla identiteettikäsitteet rakentuvat näiden kategorioiden myötä moninaiseksi lehdessä: hahmotan sekä valta- että vastadiskursseja teksteistä – eniten kuitenkin valtakursseja.

Valtakursseina esillä ovat aiemmassakin vammaisuuden historiankirjoituksessa tunnistetut parannettava sairaus -, rikollisuuteen altistava tekijä- ja Jumalan rangaistus -diskurssit (Vehmas 2005, 21). Havaitsin aineistosta myös kuulevat kuurojen pelastajina -diskurssia, holhoavuus-diskurssia ja passiivisuus-diskurssia. Näissä diskursseissa korostuvat erityisesti puutteiden, toiseuden, poikkeavuuden, huonommuuden, kuurojen pelastamisen, synnin, eristämisen ja passiivisuuden teemat. Sen sijaan vastadiskursseina aineistosta löysin kuurouteen liittyvät osallisuus-diskurssin ja toimijuus-diskurssin, joita toistetaan valtakursseihin nähden huomattavasti vähemmän lehdissä. Näissä diskursseissa keskeisenä ovat kuurot aktiivisina, itsenäisinä ja taitavina kansalaisina, joiden arkea värittävät onnistumiset, taidot, myönteiset luonteenpiirteet ja osallisuus.

Analyysin olen toteuttanut käyttäen apuna Faircloughin kolmiosaista analyysimallia, jossa olen ottanut huomioon erityisesti toimijat, toimijoiden käyttämän kielen ja sen, missä kontekstissa nämä toimijat kieltä käyttävät. Varsinkin toimijat ovat yhteydessä siihen, minkälaista puhetta tekstissä tuotetaan. Kahtena toimijoiden pääkategorioina ovat olleet kuulevat ja kuurot kirjoittajat. Kuulevina toimijoina näemme useammin auktoriteettihahmoja,

kuten opettajia tai pappeja. Sen sijaan kuurot teksteissä – varsinkin kirjeissä – ovat useimmiten maallikkoja, kuten oppilaita tai työssäkäyviä aikuisia. Vaikka kirjoitan tässä kuulevista ja kuurojen yhteisöstä, analyysistä käy useaan otteeseen ilmi, että myös nämä toimijat ovat hyvin moninaisia. Esimerkiksi kuurojen yhteisöä tekstissä jakavat arjen kommunikaatiomenetelmät: viittomakieliset mielletään erikseen niistä kuuroista, jotka puhuvat.

Varsinkin kuulevien kirjoitukset painottuvat enemmän negatiivisen valtakurssin puolelle, kun taas kuurojen kirjoituksissa vastakurssit on useammin esillä. Kuurot esimerkiksi representoivat itseään ja toisiaan ominaisuuksiltaan positiivisemmin kuin kuulevat vertaiset. Toisaalta tässäkin on poikkeuksia. Esimerkiksi kuurot kirjoittavat myös valtakurssien mukaisista näkökulmista käsin, mikä voidaan mahdollisesti tulkita nykyajan termein sisäistetyksi ableismiksi. Omia ominaisuuksia ja arkea representoidaan näissä kirjoituksissa negatiiviseen toiseuttavaan sävyyn. 1800-1900-lukujen vaihteen kontekstin ja kulttuurissa vaikuttavat kurssit huomioon ottaen tämä näyttäytyy varsin luonnollisena. Ihmisten on vaikea irrottautua kulttuurissaan vallitsevista puhetavoista.

Kuulevien toimijoiden puheessa koulutus keskittyy enimmäkseen kuuleviin itseensä. Oppilaiden kuvaamisen sijaan, puhe suuntautuu ensisijaisesti kuulevien opettajien korostamiseen sekä opetuksen tavoitteiden, kuten sivistyksen, puheopetuksen ja uskonnollisuuden, representointiin. Myös muutamia kuuroja viittomakielisiä opettajia, kuten Carl Oscar Malm ja Fritz sekä Maria Hirn, tuodaan esille positiivisessa valossa, mutta varsinkin myöhemmissä kuvauksissa viittomakieliset opettajat esitetään muita opettajia huonommassa valossa. On vaikea sanoa tarkalleen, mistä representaatioiden erot johtuvat: onko kyse esimerkiksi oralismin kiihtymisestä ajan myötä, jolloin viittomakieleen alettiin suhtautua kielteisemmin? Kun kuurot toimivat tiettyjen normien mukaisesti ja täyttävät tietyt normaaliuden ehdot, kuten käyttävät puhetta kommunikaationa ja työskentelevät kuuleville tarkoitetuissa töissä, heistä puhutaan positiivisemmassa valossa. Kyse voi olla aiemmassa tutkimuksessa havaitusta kyvykkyyden ideologiasta, jossa kuuroja verrataan niin sanottuihin täyden ihmisen eli kuulevan ihmisen kriteereihin (Kivirauma 2015b, 103). Kuurojen arvostukseen liittyy tietty ansaitsemisen idea: jotta heistä puhutaan samalla tavalla kuin kuulevista vertaisista, täytyy heidän tehdä töitä tämän eteen.

Mikäli oppilaita ja kuurojen kouluja representoidaan, on tämä puhe oppilaiden kiittämättömyyteen ja koulutuksen puutteisiin keskittyvää. Puutteita korostetaan esimerkiksi

vertaamalla suomalaista kuurojen opetusta eurooppalaiseen ja yhdysvaltalaiseen opetukseen, jotka representoidaan paljon kehittyneempinä. Sen sijaan kuurojen kirjeissä opettajien rooli ja opetukselliset tehtävät jäävät pienemmälle huomiolle ja kuurojen yhteys korostuu.

Koulutukseen liittyvä kuurojen rakentama puhe onkin ennen kaikkea myönteistä muistelua, jossa korostuvat koulu auttavana toimijana sekä kuurot ystävät.

Arjen kommunikaation tarkastelu on ongelmakeskeistä ja varsinkin lääketieteelliseen sairaus-diskurssiin painottuvaa kuulevien puheessa. Kuurojen ja kuulevien väliset kommunikaatio-ongelmat liitetään erityisesti kuurouteen, mikä taas yhdistetään puhuttuun kieleen. Toisaalta puhekeskeisen kommunikaatiokäsittelyn rinnalla kuljetetaan myös muita kommunikaatiotapoja, kuten viittomia, sormiaakkosia ja kirjoittamista. Ne asetetaan useimmiten toissijaisiksi ja alkukantaisemmiksi kommunikaatitavoiksi arjessa. Myös kuurojen puheessa kommunikaatio nähdään moninaisena. Kirjoitukset painottuvat enemmän viittomiin, mutta silti esimerkiksi sama sairaus-diskurssi toistuu. Kuurot representoivat useasti kuuroutta ja puhumattomuutta ikävänä asiana arjessa.

Arjen työstä kuulevat ja kuurot kirjoittavat yhtä vähän. Se onkin lehdessä yksi vähiten näkyvistä kuurojen arjen osa-alueista. Kummatkin toimijat representoivat työtä kertomalla erilaisista käytännön töistä, joissa on nähtävillä eroja sukupuolen mukaan. Naisten arjen töitä mainitaan vähemmän ja ne painottuvat kodin – erityisesti keittiön – ja tehtaiden piiriin. Miesten töitä mainitaan moninaisemmin ja niissä korostuu erityisesti maatalous, rakennustyöt ja erilaiset korjaustyöt. Yhtäkään ei-käytännönläheistä työtä, jossa tarvittaisiin esimerkiksi kirjoitus- tai lukutaitoa, ei kuvata. Tämä kertoo myös kuurojen taitoihin ja ominaisuuksiin kohdistuneista oletuksista. Varsinkin kuulevien puheessa toistuvia teemoja ovat taitojen puute ja työttömyys. Kommunikaatiohaasteet kuurojen sekä kuulevien välillä ja työnantajien stereotypiat kuuroista huonoina työntekijöinä tekevät käsittelystä ongelmakeskeistä. Toisaalta esille tuodaan kuulevien kirjoituksissa erilaisia tahoja, jotka haluavat haastaa käsitystä kuuroista huonoina työntekijöinä. Kuurot kuvaavat enemmän töihin liittyviä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi työtyytyväisyydestä ja palkasta. Representaatiot ovat huomattavasti positiivisempia ja korostavat osaamattomuuden sijaan kuurojen taitavuutta ja pätevyyttä.

Vapaa-ajan kategoria on huomattavasti työn kategoriaa moninaisempi. Vapaa-aikaan kirjoittajien teksteissä liittyvät esimerkiksi yhdistystoiminta, matkat ja vuodessa toistuvat juhlat. Useimmat kirjoitukset perustuvat siihen, mitä juhlissa tapahtuu ja keitä niissä käy. Vastadiskursseja tuotetaan vapaa-aikaan suuntautuvassa puheessa sekä kuulevien että

kuurojen kirjoituksissa. Nämä osallisuutta ja aktiivisuutta korostavat vastadiskurssit ovat esillä erityisesti yhdistystoiminnassa, kun taas juhlat ja muut ajanviettotavat rakentuvat enemmän kuulevien puheessa vahvojen me-he -asetelmien varaan. Kirjoituksissa toiseuden teemat ovat myös esillä useaan otteeseen. Kuurojen omat kokemukset ja ajatukset ajanvietosta ovat myönteisempiä ja keskittyvät kuvaamaan kuurojen keskinäistä yhteyttä.

Uskonto on koulutuksen ja vapaa-ajan ohella yksi eniten lehdessä näkyvistä teemoista. Tätä selittää tuon ajan vahva koko yhteiskuntaa leikkaava kristillinen painotus, joka ulottui aina työn ja koulun tapaisten julkisten tilojen puolelta avioliittoon sekä kotiin asti. Myös lehden toimittajat, kuten opettaja Kosti Reponen ja julkaisijat eli ensin Helsingin kuurojen yhdistys ja myöhemmin Kuurojen Liitto veivät eteenpäin uskonnollisia agendoja. (Rantala 2010, 38–39.) Varsinkin kuulevien kirjoituksista on tunnistettavissa kaksi tapaa käyttää uskoa arjessa: uskonnolliset opettavaiset tarinat sekä uskonnolliset palvelukset, kuten jumalanpalvelus tai ehtoollinen. Opetuksien kannalta keskeisiä toimijoita ovat Jumala ja Raamattu, joilla perustellaan monia kuurojen elämään liittyviä asioita, kuten kommunikaatiota ja avioliittoa. Kristinuskon merkityksellistä arkea vahvasti myös kuurojen puheessa ja omaa identiteettiä tarkastellaan usein uskonnon kautta. Tässä tarkastelussa identiteettiä tuotetaan usein puheella kuuroudesta Jumalan rangaistuksena. Kuurojen omissa teksteissä opettavainen sisältö on vähäisempää, mutta silti koulutuksen ja uskonnon vahva yhteys tunnistetaan.

Työn ohella myös kuurojen avioliitoista ja omasta kodista kirjoitetaan vähän. Kuulevien puheessa kuurojen avioliittoja stigmatisoidaan ja toiseutetaan vahvasti: avioliittokäsitys rakentuu me-he -asetelmien varaan. Kuurojen ja kuulevien välisiä avioliittoja luonnehditaan poikkeaviksi. Myös aviopareihin, kotiin ja lapsien kasvatukseen liitetään vahvoja negatiivisia ominaisuuksia, syntejä ja paheita. Vaikka tekstissä todetaan, että avioliittojen epäonnistuminen ei kosketa kaikkia kuuroja, rakennetaan tekstissä vahvoja yleistyksiä. Kuurojen omat kuvaukset avioliitosta jäävät vielä vähäisemmiksi. Näissä vähäisissä kuvauksissa on silti nähtävillä vastadiskursseja, joissa kuurojen avioliitot esitetään myös mahdollisina onnistumaan ja olemaan onnellisia.

Aiempi historiatutkimus on keskittynyt pitkälti valtakurssien tutkimukseen, mutta tämä työ tuo esille, että myös poikkeavia näkemyksiä arjessa ja kuurojen kokemuksissa on ollut. Toki valtakurssit saavat pääaseman tässäkin työssä, mutta silti pienetkin eroavat puhuvat laajentavat historiallisten kuurojen representaatioita. Tutkimukseni haastaa kulttuurissamme vallitsevia stereotyyppisiä ennako-olettamuksia vammaisista vain passiivisina arjen

henkilöinä – kohteina enemmän kuin toimijoina (kts. Blackie & Kuuliala 2021, 158, 163–164). Arjen käsite on osoittautunut tässä työssä toimivaksi tavaksi saada monipuolisempaa tietoa identiteeteistä, representaatioista ja diskursseista liittyen kuurouteen. Kuuromykkäin lehdessä arjesta rakentuu kategoria, jossa kuurot nähdään yhteiskunnallisena ongelmana, mutta myös täysvaltaisina yhteiskunnan jäseninä, jotka vaikuttavat ympäristöönsä. Historiallisessa arjessa kuurot tekevät töitä, rakastuvat, matkustavat ja tapaavat ystäviään.

6.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Tutkimukseni on kohdistunut kuurojen arjen representaatioihin historiallisessa lehdessä. Esittämäni tutkimustulokset nostavat esille useita mahdollisia jatkotutkimusmahdollisuuksia aiheesta liittyen esimerkiksi muihin lehtiin, aikakausiin ja identiteetteihin. Yhtenä jatkotutkimuksen mahdollisuutena voisikin olla tutustua systemaattisesti koko Kuuromykkäin lehden julkaisuihin. Lehden julkaiseminen on jatkunut tämänkin ajan jälkeen ja sitä tuotetaan yhä nykypäivänäkin, vaan nimellä Kuurojen lehti. Tällainen laajempi katsaus auttaisi hahmottamaan suurempia kehityskulkuja ja muutoksia kuin 16 vuoden muutos voi kartoittaa. Määrällisesti laajemman jatkotutkimuksen lisäksi mahdollisuuksia löytyisi tutkia esimerkiksi kuurojen representaatiota eri aikakausina kyseisessä lehdessä. Tässä työssä rajaus on tehty maailmansotia edeltävään aikaan. Tällainen laajempi tarkastelu mahdollistaisi kuurojen arjesta yhä monimuotoisemman representaation, jossa myös yleistyksiä aineiston sisällä voisi tehdä helpommin.

Toisena mahdollisuutena historiallisiin kuurojen lehtiin ja niissä representoituun arkeen voisi olla muiden 1800-1900-lukujen vaihteen kuuroista kertovien lehtien tutkiminen. Esimerkiksi Kuuromykkäin lehden sisarjulkaisuna alettiin tuottamaan *Tidskrift för Döfstumma* -lehteä. Mahdollisuutena olisi tarkastella esimerkiksi sitä, onko suomenkielisen ja ruotsinkielisen lehden välillä eroja. Tähän liittyen yhtenä jatkotutkimuksen kohteena voisivat olla myös ulkomaiset kuurojen lehdet ja niiden vertaaminen Kuuromykkäin lehteen.

Kuurojen lehtien tutkimisen lisäksi historiallisen arjen tutkimusta voitaisiin jatkaa muiden vammaisryhmien lehtien piirissä. Sokeat ja kehitysvammaiset voisivat olla joitakin tutkimuksen kohteena olevia vammaisryhmiä. Esimerkiksi vuonna 1892 perustettu *Suomen aistivalliskoulujen lehti* käsittelee sekä kuuroja että sokeita. Sokeiden omia historiallisia lehtiä ovat esimerkiksi vuodesta 1928 toimitettu *Sokeain Airut* ja vuodesta 1911 toimitettu

Sokeain viesti. Tässä työssä myös intersektionaalisuuden kysymykset ovat jääneet vähemmälle, vaikka olen tehnyt muutamia huomioita sukupuolten eroista arjessa. Kuuromykkäin lehteä tai muita vastaavia lehtiä voidaan tulevaisuudessa tarkastella eri identiteettien, kuten ikäryhmien, sukupuolten tai vammojen päällekkäisyyksien näkökulmasta.

Historian lisäksi etnologialla on mahdollisuus laajemmin tutkia vammaisuuden arjen rakentumista sekä muita etnologiaa ja vammaistutkimusta yhdistäviä teemoja, kuten muistitietoa, palvelujärjestelmiä ja kulttuuriperintöä. Esimerkiksi suomalaisen viittomakielisen yhteisön kulttuuriperintö ja muistot ovat yksi konkreettinen tutkimuskohde. Tarkastelu historian lisäksi tulisi suunnata siis myös nykyaikaan ja tapoihin, joilla arki rakentuu. Kentällä tehdyt haastattelut ja havainnoinnit tästä olisivat joitakin mahdollisia menetelmiä, joita etnologinen tutkimus voisi hyödyntää.

Kiinnostus kuuroja – ja laajemmin vammaisia – ja heidän arkeaan kohtaan onkin vain lisääntymässä. Esimerkiksi tietokirjallisuuden Finlandien voittanut *Suuri valhe vammaisuudesta* (2024), jonka ovat kirjoittaneet Sofia Tawast ja Riikka Leinonen, on nostanut keskustelua vammaisuudesta. Omakohtaisista kokemuksista ammentava kirja kuvaa vammaisuutta monipuolisesti aina vammaisten itseymmärryksestä ableismin ja vammaisten kohtaamisen teemoihin saakka. Tätä tutkielmaa viimeistellessäni myös pian tullaan julkaisemaan Hannu Salmen *Frans Leijon – Kuurosokean ihmeellinen elämä* -kirja, jossa kuvataan kuuron ja sokean Leijonin elämää nykyajan vastadiskurssien näkökulmasta käsin.

Kirjallisuuden lisäksi näemme kiinnostusta kehittää saavutettavuutta, ja tapoja parantaa arkea monilla kulttuurin osa-alueilla. Hienoja ajankohtaisia esimerkkejä ovat esimerkiksi Uuden Musiikin Kilpailun versiointi myös viittomakielellä, Suomen taiteen kultakauden kuurojen taiteilijoiden esille nostaminen, Subpac-liivit Coldplayn keikoilla ja vaikkapa chat-muotoisen hätäilmoituksen käyttöönotto, joka mahdollistaa muut kommunikaatiotavat. Samaan aikaan kuitenkin näemme myös haasteita, jotka ovat jatkuneet koko kuurojen historian ajan sekä askelia jopa taaksepäin: muun muassa kuurojen palveluiden leikkauksia, koulutuksen esteitä ja hyökkäyksiä kuurojen autonomiaa kohtaan. Myös monenlaisista uusista keksinnöistä, kuten geeniterapiasta, puhutaan paljon. Vaikka kulttuurimme ei ole täysin valmis vielä ja paljon tehtävää on, suunta on oikea. Tutkimus onkin yksi tapa lisätä tietoisuutta ja parantaa yhteiskuntamme saavutettavuutta – rakenteiden kuin myös erityisesti asenteiden tasolla.

Lähteet

Primääriaineisto

Kuuromykkäin lehti 1896–1939. Kansalliskirjasto. Saatavissa:

<https://digi.kansalliskirjasto.fi/aikakausi/titles/fk03366?display=THUMB&year=1939>.

Viitattu 24.11.2024. Julkaisut:

1896: Marraskuu 1896 (No 7 – Su 01.11.1896)

1898: Toukokuu 1898 (No 4 – Su 01.05.1898)

1900: Helmikuu 1900 (No 1 – To 01.02.1900)

1902: Kesäkuu 1902 (No 6-7 – Su 01.06.1902)

1904: Huhtikuu 1904 (No 4 – Pe 01.04.1904)

1906: Joulukuu 1906 (No 12 – 01.12.1906)

1908: Elokuu 1908 (No 8-9 – La 01.08.1908)

1910: Syyskuu 1910 (No 9 – To 01.09.1910)

1912: Tammikuu 1912 (No 1 – Ma 01.01.1912)

Tutkimuskirjallisuus

Autio, Sari, Sari Katajala-Peltomaa & Ville Vuolanto 2001: Johdanto. Teoksessa Sari Autio, Sari Katajala-Peltomaa & Ville Vuolanto (toim.) *Historioitsijan arki ja tutkimuksen prosessi*, 9–14. Tampere: Vastapaino.

Blackie, Daniel & Jenni Kuuliala 2021: Katsaus vammaisuuden historian tutkimukseen. *Historiallinen aikakauskirja* 119(2), 156–164. <https://doi.org/10.54331/haik.140803>.

Bäckman, Maria 2024: The White Cane: An Ethnographic Account on the Widespread Ambivalence Amongst Visually Impaired Towards an Iconic Aid. *Scandinavian Journal of Disability Research* 26(1): 82–94. <https://doi.org/10.16993/sjdr.1024>.

Cambell, Fiona Kumari 2009: *Contours of Ableism : The Production of Disability and Aabledness*. New York: Palgrave Macmillan.

Conrad, Peter & Joseph W. Schneider 1992: *Deviance and medicalization. From badness to sickness*. Philadelphia: Temple University Press.

Dyer, Richard 1993: *The Matter of Images. Essays on Representations*. Lontoo: Routledge.

Fairclough, Norman 1997 [1995]: *Miten media puhuu*. Suomentanut Virpi Blom & Kaarina Hazard. Alkuteos Media Discourse. Tampere: Vastapaino.

Fairclough, Norman 2013 [1995]: *Critical Discourse Analysis. The Critical Study of Language*. New York: Routledge.

- Foucault, Michel 1994 [1969]: *The Archaeology of Knowledge*. Lontoo: Routledge.
- Gilroy, John; Jo Ragen and Helen Meekosha 2019: Decolonizing the Dynamics of Media Power and Media Representation Between 1830 and 1930. Australian Indigenous Peoples with Disability. Teoksessa Katie Ellis, Gerard Goggin, Beth A. Haller & Rosemary Curtis (toim.) *The Routledge Companion to Disability and Media*, 35–49. New York: Routledge.
- Hacking, Ian 2009: *Mitä sosiaalinen konstruktio on?* Tampere : Vastapaino
- Hall, Stuart 1996: Introduction: Who Needs "Identity"? Teoksessa Stuart Hall & Paul du Gay (toim.) *Questions of Cultural Identity*, 1–17. Lontoo: SAGE.
- Hall, Stuart 1997a: Introduction. Teoksessa Stuart Hall (toim.) *Representation. Cultural Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, 1–11. Lontoo: SAGE Publications.
- Hall, Stuart 1997b: The Work of Representation. Teoksessa Stuart Hall (toim.) *Representation. Cultural Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, 15–64. Lontoo: SAGE Publications.
- Hall, Stuart 1997c: The Spectacle of the 'Other'. Teoksessa Stuart Hall (toim.) *Representation. Cultural Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, 225–279. Lontoo: SAGE Publications.
- Hakkarainen, Heidi; Heidi Kurvinen, Petri Paju, Hannu Salmi & Satu Sorvali 2022: Digitoidut sanoma- ja aikakauslehdet lähdeaineistona. Teoksessa Rami Mähkä, Marika Ahonen, Niko Heikkilä, Sakari Ollitervo & Marika Räsänen (toim.) *Kulttuurihistorian tutkimus: Lähteistä menetelmiin ja tulkintaan*, 105–123. Turku: Kulttuurihistorian seura.
- Hamilton, Peter 1997: Representing the Social: France and Frenchness in Post-War Humanist Photography. Teoksessa Stuart Hall (toim.) *Representation. Cultural Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*, 75–150. Lontoo: SAGE Publications.
- Harjula, Minna 1996: *Vaillinaisuudella vaivatut. Vammaisuuden tulkinnat suomalaisessa huoltokeskustelussa 1800-luvun lopulta 1930-luvun lopulle*. Helsinki: Hakapaino.
- Heikkinen, Kaija 2007: Naiset, miehet ja sukupuoli etnologiatieteissä. Teoksessa Pia Olsson & Terhi Willman (toim.) *Sukupuolen kohtaaminen etnologiassa*, 26–40. Vaasa: Ethnos ry.

- Heikki, Seppo 2024: Naisten ja miesten lajit? Keskustelu urheilulajien sukupuolittuneisuudesta suomalaisessa lehdistössä olympiavuosina 1952–1988. *Lähihistoria* 3(2), 62–87. <https://doi.org/10.61559/lh.141509>.
- Heinonen, Visa 2008: Muutoksia suomalaisten vapaa-ajan vietossa - kotisohvalla, yhteisöissä ja matkailuelämyksissä. *Kulutustutkimus. Nyt : Kulutustutkimuksen seuran julkaisu* 1(1), 2–23. Saatavissa: <http://www.kulutustutkimus.net/kulutustutkimus-nyt-12008/>. Viitattu 7.3.2025.
- Hietala, Marjatta 2001: Mitä tutkia ja miten? Teoksessa Sari Autio, Sari Katajala-Peltomaa & Ville Vuolanto (toim.) *Historioitsijan arki ja tutkimuksen prosessi*, 15–28. Tampere: Vastapaino.
- Jauhiainen, Annukka & Sofia Huhtala 2010: Tyttöjen koulutuksen ristiriidat. *Koulu ja menneisyys* 48(1), 193 –211. Saatavissa: <https://journal.fi/koulujamenneisyys/article/view/99749>. Viitattu 21.3.2025.
- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen 2016: *Diskurssianalyysi : teorit, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi 2016: Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi : teorit, peruskäsitteet ja käyttö*, 369–407. Tampere: Vastapaino.
- Jumppanen, Aapo 2021: Maaseutu on kaupungin äiti. Maaseudun ja kaupungin vastakkainasettelu Maaseudun Tulevaisuuden sivuilla 1916–1918. *Maaseutututkimus* 29, 67–98. <https://doi.org/10.51807/maaseutututkimus.112888>.
- Katsui, Hisayo; Maija Koivisto; Suvi-Maaria Tepora-Niemi; Niina Meriläinen; Pauli Rautiainen; Päivi Rainò; Merja Tarvainen & Heikki Hiilamo 2021: *Viitotut muistot : Selvitys kuuroihin ja viittomakielisiin Suomen historiassa 1900-luvulta nykypäivään kohdistuneista vääryyksistä sekä niiden käsittelyyn tarkoitettun totuus- ja sovintoprosessin käynnistämisen edellytyksistä*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:61.
- Kinnunen, Joonas 2015: *Ideat, identiteetti ja integraatio. Suomalaisen vammaisliikkeen äänitorvi Tiedotuskynnys 1975-1978*. Talous- ja sosiaalhistorian pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/f23e6bba-20fd-480a-ac27-f70cefe4ac84>. Viitattu 12.4.2025.
- Kivilaakso, Aura 2017: *Suojelevat sanat: Puu-Käpylän kaavoituskiista esimerkkinä vaikuttavasta kulttuuriympäristön vaikuttajaviestinnästä*. Turku: Juvenes Print.

- Kivirauma, Joel 2015: Johdanto. Teoksessa Joel Kivirauma (toim.) *Vammaisten elämä ja elämäkerta : tulkintoja vammaisuudesta 1900-luvun Suomessa*, 6–16. Helsinki: Kynnys.
- Knuutila, Tarja & Aki Petteri Lehtinen 2010: Representaatio - tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi. Teoksessa Tarja Knuutila & Aki Petteri Lehtinen (toim.) *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*, 7–31. Helsinki: Gaudeamus.
- Koivisto, Maija & Hisayo Katsui 2021: ”Meitä on uhattu vainota ja tahdotaan hävittää kenties sukupuuttoon”. Viittomakielisen yhteisön keskustelut kuurojen välisistä avioliitoista ja avioliittolaista kuuromykkäinlehdissä vuosina 1896–1930. *Historiallinen Aikakauskirja* 119(2), 180–194. Saatavissa: <https://researchportal.helsinki.fi/en/publications/meit%C3%A4-on-uhattu-vainota-ja-tahdotaan-h%C3%A4vitt%C3%A4vitt%C3%A4%C3%A4-kenties-sukupuuttoo>. Viitattu 22.3.2025.
- Koski, Kaarina 2011: Uskomusperinne ja kristillinen kasvatusta 1800-luvulla. *Kasvatus & Aika* 5(4), 9–24. Saatavissa: <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68430>. Viitattu 6.3.2025.
- Lahti, Martti 2002: Johdanto: Nautinto/politiikka. Teoksessa Richard Dyer (toim.) *Älä katso! Seksuaalisuus ja rotu viihteen kuvastossa*, 11–22. Tampere: Vastapaino.
- Leppälä, Heli 2015: Vammaishuollon lainsäädäntö vammaisten elämän reunaehtona 1900-luvun Suomessa. Teoksessa Joel Kivirauma (toim.) *Vammaisten elämä ja elämäkerta : tulkintoja vammaisuudesta 1900-luvun Suomessa*, 17–74. Helsinki: Kynnys.
- Lillbroända-Annala, Sanna 2010: *Från kåk till kulturarv. En etnologisk studie av omvärderingen av historiska trädadsområden i Karleby och Ekenäs*. Turku: Åbo Akademi University Press.
- Lindberg, Hanna 2021: Kohti sivistystä - suomenruotsalaisten kuurojen maastamuutto Ruotsiin 1900-luvun loppupuolella. Miika Tervonen & Johanna Leinonen (toim.) *Vähemmistöt muuttajina. Näkökulmia suomalaisen muuttoliikehistorian moninaisuuteen*, 203–224. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.
- Markkola, Pirjo 1996: Oppaita avio-onneen ja suomalaiseen sukupuolijärjestykseen. *Sukupuolentutkimus* 9(3), 59–60. Saatavissa: <https://journal.fi/sukupuolentutkimus/article/view/158202?acceptCookies=1>. Viitattu 17.3.2025.
- Michelle R. Nario-Redmond 2019: *Ableism: the Causes and Consequences of Disability Prejudice*. Newark: John Wiley & Sons.

- Nygård, Toivo 2001: *Erilaisten historiaa. Marginaaliryhmät Suomessa 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Olsson, Pia 2018: *Kaikki vähä erilaisii : yläkoulun sosiaaliset suhteet*. Helsinki: Gaudeamus.
- Pietikäinen, Sari 2000: *Discourses of differentiation : ethnic representations in newspaper texts*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.
- Pietikäinen, Sari & Anne Mäntynen 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pohtinen, Johanna 2014: Kinky seksuaalisuus arkisena ja arjesta irrottavana ilmiönä. *Seksologinen aikakauskirja* 1(1), 3–14. Saatavissa: <https://seksologinenseura.fi/aikakauskirja/aikakauskirja-11/>.
- Pohtinen, Johanna 2023: *The Kink Community in Finland: Affect, Belonging, and Everyday Life*. Turku: Turun yliopiston julkaisuja.
- Potinkara, Nika, Liia-Maria Raippalinna & Arja Turunen 2022: Diskurssintutkimus. Teoksesta Outi Fingerroos, Konsta Kajander & Tiina-Riitta Lappi (toim.) *Kulttuuritutkimuksen menetelmät*, 329–350. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Poulter, Saila 2011: Jumalan valtakunnan kansalaisista vastuullistenmaailmankansalaisten kasvattamiseen. Yleissivistävän koulun uskonnonopetuksen yhteiskunnallinen tehtävä 1900-luvun alusta 2000-luvun alkuun. *Kasvatus & Aika* 5(4), 69–85. Saatavissa: <https://journal.fi/kasvatusjajaika/article/view/68441>. Viitattu 12.4.2025.
- Rainò, Päivi 2005: Henkilöviittomien synty ja kehitys suomalaisessa viittomakieliyhteisössä. *Virittäjä* 109(1), 1–8. Saatavissa: <https://journal.fi/virittaja/article/view/40387>. Viitattu 24.11.2024.
- Rainò, Päivi 2004: Viittomanimistä ja nimentajusta. Teoksessa Anja Malm (toim.) *Viittomakieliset Suomessa*, 201–204. Kuurojen Liitto ry.
- Rantala, Liisa 2010: *Sielunhoitajat sillanrakentajina. Kirkon kuurojen työ 1896-1982*. Kuurojen Liitto ry. 3 Deaf Studies in Finland 2010.
- Rantala, Liisa 2011: Kirkon kuurojentyö kansanopetuksen kumppanina 1840-luvulta 1970-luvulle. *Kasvatus & Aika* 5(4), 40–54. Saatavissa: <https://journal.fi/kasvatusjajaika/article/view/68437>. Viitattu 10.3.2025.
- Rossi, Leena-Maija 2007: Lasten leikki vai kovaa työtä? Sukupuoli tutkimuksen näkökulmana. Teoksessa Pia Olsson & Terhi Willman (toim.) *Sukupuolen kohtaaminen etnologiassa*, 13–25. Vaasa: Ethnos ry.

- Rossi, Leena-Maija 2010: Esityksiä, edustamista ja eroja: Representaatio on politiikkaa. Teoksessa Tarja Knuuttila & Aki Petteri Lehtinen (toim.) *Representaatio. Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*, 261–275. Helsinki: Gaudeamus.
- Rossi, Leena-Maija 2015: *Muuttuva sukupuoli : seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikkaa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Saarimäki, Pasi 2010: *Naimisen normit, käytännöt ja konfliktit. Esiaviollinen ja aviollinen seksuaalisuus 1800-luvun keskisuomalaisella maaseudulle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Salmesvuori, Päivi & Kirsti Salmi-Niklander 2011: Koti, uskonto ja kansakunta. *Kasvatus & Aika* 5(4), 3–8. Saatavissa: <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68429>. Viitattu 6.3.2025.
- Salmi, Eeva & Mikko Laakso 2005: *Maahan lämpimään. Suomen viittomakielisten historia*. Kuurojen liitto ry. Helsinki: Libris.
- Salonen, Kirsi 2001: Hierarkioista kulttuuriin - kirkon ja hallinnon historia keskiajalla. Teoksessa Sari Autio, Sari Katajala-Peltomaa & Ville Vuolanto (toim.) *Historioitsijan arki ja tutkimuksen prosessi*, 85–98. Tampere: Vastapaino.
- Savolainen, Ulla & Riikka Taavetti 2022: Muistitietotutkimus. Paikantumisia, eettisiä kysymyksiä ja tulevia suuntia. Teoksessa Ulla Savolainen & Riikka Taavetti (toim.) *Muistitietotutkimuksen paikka. Teoriat, käytännöt ja muutos*, 10–43. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sjölander, Annika Egan & Jenny Gunnarsson Payne 2011: *Tracking discourses : politics, identity and social change*. Lund: Nordic Academic Press.
- Sääskilähti, Nina 1997: *Suomalainen kansatiede ja sen kohde 1800-luvulta 1980-luvulle*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Talbot, Mary 2007: *Media Discourse : Representation and Interaction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tarvainen, M. (2019). Ableism and the Life Stories of People with Disabilities. *Scandinavian Journal of Disability Research* 21 (1): 291–299. <https://doi.org/10.16993/sjdr.632>.
- Teittinen, Antti 2014: Vammaisten laitoshistorioista kohti kansalaisuutta. *Elore*, 21(1). <https://doi.org/10.30666/elore.79121>.
- Tilastokeskus 2007: *Kaskipelloilta palveluyhteiskuntaan - 90 vuotta elinkeinorakenteen muutosta*. Saatavissa: <https://stat.fi/tup/suomi90/helmikuu.html>. Viitattu 8.3.2025.
- Tschofen, Bernhard 2013: On Everyday Life. Fates of the Obvious in European Ethnology. Teoksessa Monique Scheer, Thomas Thiemeyer, Reinhard Jöhler, Bernhard Tschofen

- (toim.) *Out of the Tower. Essays on Culture and Everyday Life*, 72–83. Tübingen : Tübingen Vereinigung für Volkskunde.
- Turunen, Arja 2011: ”*Hame, housut, hamehousut, vai mikä on tulevaisuutemme?*” *Naisten päällyshousujen käyttöä koskevat pukeutumisohteet ja niissä rakentuvat naiseuden ihanteet suomalaisissa naistenlehdissä 1889-1945*. Helsinki: Suomen muinaismuistoyhdistys.
- Törrönen, Jukka 2010: Kuvaus, näkökulma, ääni: Representaatioiden analyysi empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. Teoksessa Pia Olsson & Terhi Willman (toim.) *Sukupuolen kohtaaminen etnologiassa*, 276–304. Vaasa: Ethnos ry.
- Vehkakoski, Tanja 2015: Katkeruus, toivo ja kiitollisuus vammaisten henkilöiden omaelämäkerrallisissa tarinoissa. Teoksessa Joel Kivirauma (toim.) *Vammaisten elämä ja elämäkerta : tulkintoja vammaisuudesta 1900-luvun Suomessa*, 199–223. Helsinki: Kynnys.
- Vehmas, Simo 2005: *Vammaisuus. Johdatus historiaan, teoriaan ja etiikkaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Vehmas, Simo 2012: Vammaisuus kulttuurisena konstruktiona. Teoksessa Marja-Liisa Honkasalo & Hannu Salmi (toim.) *Terveyttä kulttuurin ehdoilla. Näkökulmia kulttuuriseen terveys-tutkimukseen*, 269–289. Turku: Painosalama Oy.
- Väliverroinen, Esa 2003: Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Anu Kantola, Inka Moring & Esa Väliverroinen (toim.) *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*, 13–39. Tampere: Palmenia.
- Östman, Ann-Catrin 2007: Työ ja sukupuoliero varhaisissa kansatieteellisissä kuvauksissa. Teoksessa Pia Olsson & Terhi Willman (toim.) *Sukupuolen kohtaaminen etnologiassa*, 41–54. Vaasa: Ethnos ry.

Liitteet

Liite 1. *Kuuromykkäin lehden tilaus-ilmoitus (01.12.1906 no 12, 24)*

— 168 —

Tilaus-ilmoitus.

KUUROMYKKÄIN LEHTI

ilmestyy vuonna 1907 kuten ennenkin joka kuun lopulla. Tilaushinta on 1 markka 50 penniä vuosikerralta. Tämän summan voi myös postimerkeissä lähettää toimitukselle. Tilauksia voi tehdä maan kaikissa postikonttoreissakin.

Lehden, jonka julkaisee Suomen kuuromykkäin liitto, tarkoituksena on tarjota maan suomea puhuville kuuromykille sivistävää, hyödyllistä ja huvittavaa lukemista sisällöltään uskonnollista ja muunkinlaista, kuulumisia kotimaisista ja ulkomaisista kuuromykkäkouluista, uutisia, tiedonantoja, ilmoituksia j. n. e.

Jotta lehti tulisi yhdistäväksi siteeksi maan suomalaisten kuuromykkien kesken, on välttämätöntä että nämä avustavat lehteä. Pyydämme sentähden ja toivomme, että kuuromykät lehden toimitukselle lähettävät tietoja itsestään ja muista kuuromykistä, työstä, jolla he itsensä elättävät, harrastuksista jotka heitä innostavat j. n. e. Kuuromykkäin opettajia, vanhempia ja holhoojia kehoitamme kaikin tavoin kannattamaan tätä yritystä.

Avustajien joukossa on toimituksella ilo saada mainita opettaja K. Reposen, johtaja K. E. Kahvan, filos. maist. Edw. Lückin, opettajat J. K. Palomaan, H. A. Jukolan ja O. Reinon, pastori Hj. Vesenterän, fil. maist. K. O. Wichmannin, ylitarkastaja V. Forsiuksen, rouva J. Stadiuksen, neiti E. Eklundin, toimittaja J. Hirnin, opettaja Aug. Heliän y. m.

Suomen kuuromykkäinliitolta toimekseen saanut

J. Sundberg,
Vastaava toimittaja.

KUUROMYKKÄIN LEHTI

ilmestyy vuonna 1907 ja voidaan sitä tilata seuraavien asiamiesten kautta: *Turussa* pastori A. Nordmanilta, *Kuopiossa* neiti E. Strunckilta, *Mikkelissä* opettaja K. Reposelta, *Jyväskylässä* pastorin rouva H. Luomalta, *Helsingissä* herra Eino Karilakselta. *Porvoossa* neiti A. Pulkkiselta, *Vaasassa* Nikolai Syöringiltä, *Porissa* Sandra Ekblomilta, *Viipurissa* Riikka Puolakalta, *Oulussa* maisteri K. E. Kahvalta, *Forssassa* Tilda Rehumäeltä, *Tampereella* Gabriel Attilalta, *Raumalla* Maria Sundvallilta sekä herra John Sundbergilta, *Helsingissä*, Yrjönkatu 5.

HUOM.! Kaikki kirjoitukset lehteen ovat lähetettävät opettaja Aug. Heliälle, Helsinki, Sokeainkoulu.

Liite 2. *Kuuromykkäin* lehden kansi ja toimittajat (01.11.1896 no 7, 1)

<h1>Kuuromykkäin</h1>							
N:o 7.	1:nen vuosikerta.						
Mikkelissä	Marraskuulla 1896.						
<h1>lehti.</h1>							
Tilauhinta: 1 mrk. vuodelta. Lehti lähetetään samasta maksusta tilaajille							
Toimittajat:	<table border="0"> <tr> <td style="text-align: center;">O. Wichmann.</td> <td style="text-align: center;">K. Reponen.</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"><i>Porvoon kuuromykkäin-</i></td> <td style="text-align: center;"><i>Mikkelin kuuromykkäin-</i></td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;"><i>koulun johtaja.</i></td> <td style="text-align: center;"><i>koulun opettaja.</i></td> </tr> </table>	O. Wichmann.	K. Reponen.	<i>Porvoon kuuromykkäin-</i>	<i>Mikkelin kuuromykkäin-</i>	<i>koulun johtaja.</i>	<i>koulun opettaja.</i>
O. Wichmann.	K. Reponen.						
<i>Porvoon kuuromykkäin-</i>	<i>Mikkelin kuuromykkäin-</i>						
<i>koulun johtaja.</i>	<i>koulun opettaja.</i>						
							
Helena Luoma.							

Liite 3. Kuuromykkäin lehden kuvia (01.12.1906 no 12, 7)

— 151 —

jolla on selvä käsitys elämästä ja sen olosuhteista. Häntä on yksityisesti opettanut etevä kuuromykkäin opettajatar neiti Anna Heikel, joka pitemmän aikaa oli Pietarsaaren k.m.ykkäin koulun johtajattarena. Omaten ihmeteltävän muistin tuntee Frans Lejon henkilöitä, joita hän ei ole tavannut useaan vuoteen, ainoastaan tunnustelemalla sormen päillä, joilla hän kevyesti koittelee henkilön kasvoja ja ruumista.

Malmin talo Porvoossa.

Kokouksessa otti hän itsekin esiintymällä osaa raittiuskysymyksessä yleiseen keskusteluun, jota hän seurasi siten, että eräs toinen kuuromykkä esitti puhujan lauseet viittomilla, joiden tekoa Lejon molemmin käsin seurasi.

Todistuksena tämän k.m.sokean miehen teräväjärkisyydestä kerrotaan, että hän oltuaan eräässä myllyssä ja siellä tunnusteltuaan myllyn siipiä, puusta valmisti pienen myllynmallin, joka teki tehtävänsä mainiosti.

Kuvassa, joka esittää muutamien kokouksen osanottajien käyntiä Runebergin hautapatsaalla Porvoossa, näkyy eräs henkilö kiivenneen jalustalle. Se on juuri sokea Frans Lejon, joka koittelee patsasta saadakseen hänkin jonkinlaisen käsityksen siitä. Hänkin tietää Runebergista

„Kuuromykkäinlaulua“.

enemmän kuin vaan paljaan nimen, ja hän haluaa saada selvän siitä, minkälainen on muistopatsas, joka on pystytetty tuon suuren runoilijan kunniaksi.

Porvoo on k.m.ykkäille tärkeä paikka. Täällä pantiin alulle k.m.ykkäin opetus Suomessa. Kauvempana olevassa näistä kahdesta rakennuksesta, jotka edellä olevasta